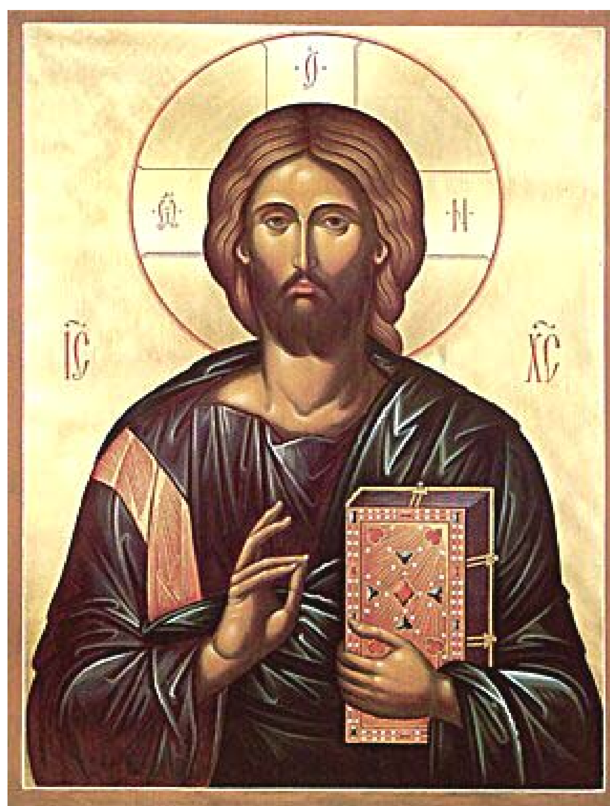
Felix Godeanu

EDUCAȚIE RELIGIOASĂ

– conținuturi, programă și subiecte titularizare –

2005

Prof. Felix Godeanu

Educație religioasă

- conținuturi, programă și subiecte –

Pentru

Titularizare 2005

I.S.B.N. : 973-0-03968-2

Contact: e-mail: ficgo@yahoo.com;

Cuprins

Dogmatică

Cuprins:

I. Revelația dumnezeiască

1. **Revelația naturală și supranaturală;**
2. **Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție – căi de transmitere a Revelației (fără deosebiri interconfesionale).**

Revelația naturală și supranaturală

– **revelația** – este acțiunea prin care Dumnezeu descoperă oamenilor voința și planurile Sale în legătură cu lumea și cu oamenii. (lat. Revelo, revelatio = a descoperi, descoperire);

– prin revelație Dumnezeu se coboară la om, împărtășindu-i acestuia, pe măsura înțelegerii lui, cunoștințe despre Sine, despre voința și planurile sale;

– scopul revelației – este de a-l ajuta pe om să îndeplinească scopul ultim al vieții sale (dobândirea fericirii veșnice) așa cum rezultă din textul următor: „Și aceasta este viața veșnică: Să Te cunoască pe Tine, singurul și adevăratul Dumnezeu și pe Iisus Hristos pe Care L-ai trimis.” (Ioan XVII,3).

Revelația naturală:

– omul descoperă adevărurile despre Dumnezeu din observarea vieții interioare proprii, din ceea ce vedem că se petrece în societate, în istorie și în lume, lucruri care ne dovedesc că toate aceste realități nu pot fi produsul întâmplării, nu pot exista de la sine, nu se petrec oricum, ci se desfășoară după anumite legi, ce sunt opera unei ființe superioare omului;

– este insuficientă deoarece ea ne oferă doar date despre existența lui Dumnezeu;

– **texte scripturistice:**

⇒ **Psalm XVIII,1:** „Cerurile spun slava lui Dumnezeu și facerea mâinilor Lui o vestește tăria.”

⇒ **Romani I,19-20:** „Pentru că ceea ce este cunoscut despre Dumnezeu este vădit între ei, căci dumnezeu le-a arătat lor. Într-adevăr, însușirile Lui cele nevăzute, puterea Lui cea veșnică și dumnezeirea Lui se văd, prin cugetare, din făpturi, de la zidirea lumii...”

Revelația supranaturală:

– este aceea în care Dumnezeu se face cunoscut prin mijloace mai presus de fire și nu poate fi primită și înțeleasă decât prin credință;

– este externă când vine direct de la Dumnezeu sau prin organele Sale (îngeri prooroci etc.) și este însoțită de semne externe (minuni sau profeții);

– este internă când se produce în sufletul celui căruia Dumnezeu i se adresează luminându-i mintea și împărtășindu-i acestuia cunoștințe, sentimente și îndemnuri pe care altfel nu le-ar fi avut.

– **texte scripturistice:**

⇒ **Evrei I,1-2:** „După ce Dumnezeu odinioară, în multe rânduri și în multe chipuri a vorbit părinților noștri prin prooroci, în zilele acestea mai de pe urmă ne-a grăit nouă prin Fiul ...”

– revelația este posibilă deoarece nu contrazice nici ființa divină (pe Dumnezeu), ca autor al ei și nici pe om, ca primitor al acesteia și al adevărurilor descoperite.

Sfânta Scriptură şi Sfânta Tradiţie
– căi de transmitere a revelaţiei –

Sfânta Scriptură (grec. βίβλίον, βίβλία = carte, cărţi)

– este o colecţie de cărţi sfinte, scrise de prooroci, apostoli şi alţi oameni aleşi, sub inspiraţia Duhului Sfânt şi cuprinde **adevăruri de credinţă, norme de purtare şi relatări istorice,** pe care Dumnezeu le-a descoperit spre a fi scrise, păstrate şi transmise credincioşilor în scopul mântuirii;

– are două părţi:

⇒ **Vechiul Testament** – înfăţişează istoria revelaţiei de la Adam până la Hristos şi are 39 de cărţi canonice, la care se adaugă 13 cărţi sau fragmente de cărţi necanonice (anaghinoscomena), dar bune de citit, fiind ziditoare de suflet;

⇒ **Noul Testament** – cuprinde descoperirea dumnezeiască făcută de însuşi Fiul lui Dumnezeu şi transmisă de Sfinţii Apostoli şi are 27 de cărţi canonice.

– **texte scripturistice şi patristice** – ce prezintă raportul dintre cele două Testamente:

⇒ **Matei V,17** – „Să nu socotiţi că am venit să stric Legea sau prorocii; n-am venit să stric, ci să împlinesc."

⇒ **Galateni III,24** – „Astfel că Legea ne-a fost **călăuză spre Hristos**, ca să ne îndreptăm prin credinţă."

⇒ **Fericitul Augustin** – „Novum Testamentum in vetere latet, Vetus Testamentum in novo patet" (Noul Testament în cel vechi se ascunde, vechiul testament în cel nou se deschide).

Inspiraţia Sfintei Scripturi:

– este acţiunea dumnezeiască asupra unui autor sfânt, prin care Dumnezeu îi luminează mintea acestuia spre a cunoaşte şi înţelege cele descoperite, îl îndeamnă să scrie şi îl fereşte de greşeli în decursul scrisului;

– este rezultatul conlucrării dintre factorul divin şi uman;

– nu este dicteu verbal;

– se primeşte doar conţinutul de idei al revelaţiei;

– nu se anulează cugetarea, voinţa şi felul specific de redactare;

– are caracter real, dinamic, respectându-se personalitatea şi libertatea autorului.

– **texte scripturistice:**

⇒ **Isaia VIII,1** – „Şi a zis Domnul către mine: „Ia o carte mare şi scrie deasupra ei cu slove omeneşti ..."

⇒ **Ieremia II,1** – „Fost-a cuvântul Domnului către mine şi a zis ..."

⇒ **II Timotei III,16** – „Toată Scriptura este insuflată de Dumnezeu şi de folos spre învăţătură, spre mustrare, spre îndreptare, spre înţelepţirea cea întru dreptate."

Lectura şi tâlcuirea Sfintei Scripturi:

– Biserica Ortodoxă recomandă citirea Sfintei Scripturi, însă interzice categoric tâlcuirea ei;

– **texte scripturistice:**

⇒ **Faptele Apostolilor VIII,27-31** – „Cum aş putea să înţeleg de nu mă va călăuzi cineva" – răspunsul dat de famen Apostolului Filip;

⇒ **II Petru I,20-21** – „Acestea ştiind mai dinainte că nici o proorocie a Scripturii nu se tâlcuieşte după socotinţa fiecăruia; pentru că proorocia nu s-a făcut din voia omului ..."

⇒ **II Petru III,16** – „în toate epistolele sale (ale Sf. Ap. Pavel), sunt unele lucruri cu anevoie de înţeles, pe care cei neştiutori şi neîntăriţi le răstălmăcesc, ca şi pe celelalte Scripturi, spre a lor pierzare."

Sfânta Tradiţie:

– este cel de-al doilea izvor al revelaţiei dumnezeieşti, prin ea înţelegându-se totalitatea adevărurilor revelate, care nu se cuprind în Sfânta Scriptură, ci au fost predate prin viu grai de către Mântuitorul şi Sfinţii Apostoli, fiind consemnate ulterior în scris şi păstrate de către Biserică până în zilele noastre;

– se deosebeşte de tradiţia în sens profan, care reprezintă totalitatea învăţăturilor, datinilor, practicilor, creaţiilor spirituale şi materiale ale unui popor, moştenite de la o generaţie la alta;

– trebuie precizat că:

⇒ modul de propovăduire al Mântuitorului şi al Sfinţilor Apostoli a fost predica orală;

⇒ Mântuitorul nu a lăsat nimic scris, iar cât priveşte scrierile rămase de la apostolii, care au scris, sau de la ucenicii acestora (ce constituie Noul Testament) sunt scrise mai mult ocazional, spre a răspunde nevoilor celor cărora le-au fost adresate, majoritatea lor fiind legate de anumite situaţii şi împrejurări locale.

– este completitivă şi explicativă:

⇒ exemplu de **tradiţie completitivă** – cele nouă cete îngereşti, numirile şi ordinea lor ierarhică, diverse ierurgii în legătură cu sfintele Taine: împărtăşirea copiilor îndată după Botez, invocarea sfinţilor; cinstirea icoanelor şi moaştelor;

⇒ exemple de **tradiţie explicativă** – colegialitatea apostolică; ierarhia bisericească sacramentală; naşii la botez şi la nuntă; ritualul săvârşirii Tainelor; înţelegerea Sf. Scripturi în lumina învăţăturii Sf. Părinţi.

Aspectele Tradiţiei:

– **statornic** – Biserica recunoaşte fondul tradiţiei dumnezeieşti apostolice preluate de ea; este delimitat în timp – de la Cincizecime şi până la moartea ultimului Apostol (anul 100), fiind apoi fixată în scris de Biserică, în perioada sinoadelor ecumenice (325-787);

– **dinamic** – prin care Biserica dezvoltă continuu tradiţia apostolică, după nevoile lăuntrice şi exterioare, ca răspuns la problemele fiecărei epoci; nu este delimitat în timp, întrucât Biserica călăuzită de Duhul Sfânt, răspunde mereu tuturor problemelor din fiecare epocă, stând ferm în tradiţia apostolică.

Monumentele sau documentele Sfintei Tradiții:

– hotărârile sinoadelor ecumenice şi particulare, definițiile lor dogmatice, vechile simboluri şi mărturisiri de credință, canoanele apostolice, canoanele Sfinților Părinți;

– viața bisericească oglindită în datinile, obiceiurile şi practicile sale;

– cultul divin oglindit în cărțile de cult;

– scrieri ale Sfinților Părinți;

– monumente de artă bisericească;

– mărturisirile de credință mai noi, catehisme şi alte lucrări în care se oglindeşte tradiția din biserică.

Criteriile Sfintei Tradiții:

– ceea ce se găseşte în tradiție:

⇒ să fi fost crezut totdeauna în Biserică, începând cu Biserica veche;

⇒ să fie crezut în toate bisericile creştine de pretutindeni;

⇒ să fie la fel consemnat de către Părinții şi Scriitorii bisericeşti, de cea mai mare parte din ei.

– **texte scripturistice şi patristice:**

⇒ **Ioan XXI,25** – „sunt şi alte multe lucruri pe care le-a făcut Iisus şi care, dacă s-ar fi scris cu de-amănuntul, cred că lumea aceasta n-ar cuprinde cărțile ce s-ar fi scris.”;

⇒ **Ioan XX,30** – „şi alte minuni a făcut Iisus înaintea ucenicilor Săi, care nu sunt scrise în cartea aceasta.”;

⇒ **Matei XXVIII,19-20** – „mergând, învățați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh, învățându-le să păzească toate câte v-am poruncit vouă ...”;

⇒ **II Ioan 12** – **„**Multe având a vă scrie, n-am voit să le scriu pe hârtie şi cu cerneală, ci nădăjduiesc să vin la voi şi să vorbesc gură către gură ...”;

⇒ **II Tesaloniceni II,15** – „Deci, dar, fraților, stați neclintiți şi țineți predaniile pe care le-ați învățat, fie prin cuvânt, fie prin epistola noastră.”;

⇒ **Faptele Apostolilor XX,31** – **„**Drept aceea, privegheați, aducându-vă aminte că, timp de trei ani, n-am încetat noaptea şi ziua să vă îndemn, cu lacrimi, pe fiecare dintre voi.”;

⇒ **Sf. Vasile cel Mare** – **„**Din dogmele şi practicile ținute de Biserică, pe unele le avem în învățătura scrisă, iar pe altele le-am primit din tradiția Apostolilor. Şi unele şi altele au aceeaşi putere.”;

⇒ **Sf. Ioan Hrisostom (Gură de Aur)** – „Este evident că Apostolii n-au predat toate prin scrisori, ci multe fără scrisori, dar şi acestea sunt vrednice de credință.”

Dumitru Stăniloae – Teologie dogmatică ortodoxă:

– „Revelația supranaturală nu e decât încorporarea celei naturale în persoane şi acțiuni istorice.” (Sf. Maxim Mărturisitorul – Ambigua);

– **Sfânta Scriptură** – **este expresia scrisă a revelației**, împlinite în Hristos;

– **în oceanul de înțelesuri** ale Duhului de dincolo de literă, **nu se poate vâsli decât în chip rătăcitor, fără călăuzirea** aceluiaşi Duh, Care transmite înțelegerea lor în Biserică, de la generație la generație;

– „E nevoie de multă ştiință (duhovnicească) pentru ca, înlăturând mai întâi cu grijă vălurile literelor, care acoperă cuvântul, să putem privi cu mintea dezvăluită pe Cuvântul însuşi, stând de Sine şi arătând în Sine limpede pe Tatăl, atâta cât e cu putință oamenilor.” (Sf. Maxim Mărturisitorul – Capete gnostice);

– **„Sfânta Scriptură este o constelație veşnică, care străluceşte deasupra noastră în ceruri, pe când noi ne mişcăm pe marea vieții omeneşti şi contemplăm această constelație, care nu se schimbă niciodată.” (S. Bulgakov);**

– **Sfânta Tradiție – este permanentizarea dialogului Bisericii cu Hristos;**

3. Crearea lumii nevăzute;
4. Crearea lumii văzute:
   ⇒ Referatul biblic despre crearea lumii;
   ⇒ Crearea omului (Natura omului; Nemurirea sufletului; Omul ca protopărinte).

Crearea lumii nevăzute

– cu toate că la actul creației au participat toate cele trei persoane ale Sfintei Treimi („Să facem om după chipul şi asemănarea noastră” Facere I,26), însuşirea specială de creator revine Tatălui;

– prin lume nevăzută înțelegem lumea îngerilor (grec. αγγελος = sol, crainic, vestitor);

– **îngerii** sunt ființe spirituale, personale, mărginite, dar superioare omului, create de Dumnezeu spre a-i fi „duhuri slujitoare”.

Originea îngerilor:

– sunt creații ale lui Dumnezeu, din nimic, fără să fie însă emanații ale divinității sau creați de acesta dintr-o materie preexistentă (cum susțineau gnosticii);

– **texte scripturistice şi patristice:**

⇒ **Facere I,1**: „La început a făcut Dumnezeu cerul şi pământul” – prin cer înțelegându-se lumea îngerilor;

⇒ **Iov XXXVIII,7**: „Când s-au făcut stelele lăudatu-Mau cu glas mare toți îngerii Mei”;

⇒ **Sf. Ioan Damaschin:** „Se şi cădea să fie făcută mai întâi firea rațională, după aceea cea simțuală şi la urmă cea mixtă, adică omul”.

Natura şi funcțiunea îngerilor:

– natură **spirituală**, conform textelor de la **Psalmi 103,5**: „Cel ce faci pe îngerii Tăi duhuri şi pe slugile Tale pară de foc” şi **Evrei I,14**: „Au nu toți sunt duhuri slujitoare, trimise ca să slujească, pentru cei ce vor fi moştenitorii mântuirii?”;

– au rațiune, simțire şi voință şi văd fața lui Dumnezeu, împlinesc voia Lui, se bucură pentru întoarcerea păcătoşilor;

– slujesc ca mijlocitori între oameni şi Dumnezeu;

– **scopul creării** îngerilor este preamărirea lui Dumnezeu şi împlinirea voii Sale şi în acelaşi timp propria fericire.

Numărul şi ierarhia îngerilor:

– numărul lor este **infinit**, Sfânta Scriptură vorbindu-ne despre tabere, zeci de mii, cete şi legiuni de îngeri;

– se împart în **nouă cete, grupați în trei triade** sau clase (cf. Sf. Dionisie – Despre ierarhia cerească):

1. Scaunele, Heruvimii şi Serafimii;
2. Domniile, Stăpâniile şi Puterile;
3. Începătoriile, Arhanghelii şi Îngerii.

Starea morală a îngerilor:

– ca ființa spirituale, înzestrate cu libertate, aveau posibilitatea să progreseze în perfecțiune şi virtute, dar în acelaşi timp aveau şi libertatea de a păcătui;

Îngerii cei răi sau diavolii:

– sunt fiinţe personale şi reale, ca şi îngerii buni;

– pot ispiti pe orice om, fiind însă creatură puterea lor este mărginită, fapt pentru care el nu poate sili sau constrânge pe om la păcat;

⇒ **I Petru V,8**: „Diavolul umblă răcnind ca un leu, căutând pe cine să înghită”.

Cinstirea îngerilor:

– Biserica a învăţat că li se cuvine un cult de venerare, asemenea sfinţilor;

– îi cinstim deoarece sunt mijlocitori între Dumnezeu şi oameni şi în acelaşi timp împreună rugători cu noi către Dumnezeu.

Crearea lumii văzute

– **lumea văzută** este lumea care cade sub simţurile omului, ea cuprinzând întregul univers, inclusiv omul, care nu poate fi despărţit de natură;

– a fost creată din nimic, aşa cum aflăm din textul de la **Psalmi 148,5**: „El a zis şi s-a făcut, El a poruncit şi s-a zidit”;

– are un început şi un sfârşit, asemenea omului;

– **scopul creaţiei** este ca întreaga făptură să ajungă la o comuniune deplină cu Dumnezeu – „Lumea a fost făcută pentru om, iar omul pentru Dumnezeu” (Sf. Ioan Damaschin).

1. Referatul biblic despre crearea lumii văzute în şase zile (Hexaimeron):

1. materia (pământul) şi lumina – pământul având formă nedefinită;
2. bolta cerească (tăria) – a despărţit apele de sus de cele de jos, începând organizarea materiei, pentru a crea condiţiile necesare vieţii;
3. a despărţit apele de uscat, apărând uscatul şi oceanele şi plantele;
4. luminătorii mari (soarele şi luna) şi luminătorii mici (stelele);
5. vieţuitoarele din apă şi păsările cerului;
6. animalele terestre şi omul.

2. Crearea omului (antropologia creştină):

– se află la întretăierea lumii materiale cu cele spirituale, constituind o împreunare a acestora;

Originea omului:

– este la Dumnezeu, care L-a creat ca urmare a planului şi sfatului treimic, prin lucrarea nemijlocită a lui Dumnezeu, din pământ, după „chipul şi asemănarea lui Dumnezeu” **(Facere I,26-27)**;

⇒ **Sf. Ioan Damaschin:** „Dumnezeu îl creează pe om cu mâinile Sale din natura văzută şi nevăzută, după chipul şi asemănarea Sa. A făcut trupul din pământ, iar suflet raţional şi gânditor i-a dat prin suflarea Sa proprie”.

Natura omului:

– este constituit din două elemente deosebite:

⇒ trup material, muritor;

⇒ suflet spiritual nemuritor, creat de Dumnezeu;

– trupul a fost făcut „să se întoarcă în pământ cum a fost, iar sufletul să se întoarcă la Dumnezeu, Care l-a dat.” **(Ecclesiastul XII,7)**;

– învăţătura despre trup şi suflet se numeşte dihotomism sau dualism antropologic.

Omul ca protopărinte:

– Biserica, bazându-se pe revelație, învață că omul descinde din unica pereche a primilor oameni, Adam şi Eva;

– omenirea formează o unitate de origine şi ființială, Adam fiind „părintele neamului omenesc" **(Înțelepciunea lui Solomon X,1)**, Eva „mama tuturor celor vii" **(Facere III,20)** şi din ei „a răsărit neamul omenesc" **(Tobit VIII,6)**;

– concepția monogenistă este importantă, fiindcă unitatea de origine şi ființială constituie condiția de bază a mântuirii, datorându-i-se putința de înțelegere a universalității păcatului strămoşesc şi a universalității mântuirii în Iisus Hristos.

Nemurirea sufletului:

– înțelegem nedescompunerea substanței spirituale simple (sufletul), care nu moare, iar la despărțirea de trup continuă să-şi trăiască viața proprie dincolo, într-o altă lume, păstrându-şi facultățile sale superioare, identitatea sa, amintindu-şi trecutul său şi sentimentul responsabilității sale;

– **argumente:**

1. **ontologic** – se bazează aprioric pe însăşi natura spirituală, simplă a sufletului omenesc; este întâlnit la Pitagora şi Platon;
2. **teleologic** – porneşte de la raționamentul care se bazează pe aspirațiile infinite ale sufletului omenesc, ce tinde necontenit spre realizarea perfecțiunii morale şi spirituale şi spre atingerea fericirii, deşi acestea nu pot fi satisfăcute deplin în viața pământească;
3. **moral** – porneşte de la existența şi necesitatea respectării ordinii morale;
4. **istoric** – se bazează pe credința universală, din toate locurile şi timpurile, în nemurire; **Aristotel** spunea „Ceea ce toți oamenii țin instinctiv ca adevărat, este un adevăr natural";
5. **teologic** – se bazează pe ideea că sufletul este o substanță spirituală, simplă, deci indestructibilă, revelația divină confirmând acest lucru şi precizează sensul adevărat al nemuririi sufletului.
   – **texte scripturistice şi patristice** – ce afirmă existența şi lucrarea sufletelor după moarte:

⇒ **II Corinteni V,6-8**: „Ştiind că, petrecând în trup, suntem departe de Domnul, avem încredere şi voim mai bine să plecăm din trup şi să petrecem la Domnul";

⇒ **Luca XVI,19**-31 – în pilda bogatului nemilostiv şi a săracului Lazăr, se vede că aceştia viețuiesc după moarte, cu sufletul, şi înainte de învierea trupurilor;

⇒ **Atenagora Atenianul** : „Dumnezeu nu ne-a făcut ca pe nişte oi sau ca pe nişte vite, ca să pierim şi să dispărem apoi fără urmă…";

⇒ **Sf. Maxim Mărturisitorul** : - spune că sufletul este rațional şi cugetător în sine, prin firea sa şi nu din pricina trupului, fiind de sine subzistent şi prin aceasta nemuritor; „Deci sufletul existând pururea, cugetă şi raționează şi prin sine, şi cu trupul, pentru sine şi pentru ființa sa."

Teorii cu privire la transmiterea sufletului:

– **preexistențialismul** – susținut de Origen, susține că sufletele au fost create toate deodată, la începutul creației lumii şi păcătuind în acea stare, au fost puse în trupuri, ca pedeapsă în vederea curățirii prin suferință în trup;

– **traducianismul** – reprezentat de Tertulian, încearcă să explice originea sufletelor prin asemănare cu originea trupurilor, adică susține că sufletele urmaşilor s-ar desprinde din sufletele părinților;

– **creaționismul** – este susținut de majoritatea sfinților părinți şi învață că sufletul este de la Dumnezeu prin creație nemijlocită, dat atunci când se formează trupul şi este în stare să-l primească, devenindu-i astfel principiu de viață.

5. **Cunoaşterea lui Dumnezeu: catafatică, apofatică, cunoaşterea lui Dumnezeu în împrejurările concrete ale vieții;**
6. **Atributele naturale ale lui Dumnezeu;**
7. **Atributele – intelectuale şi morale ale lui Dumnezeu;**
8. **Dogma Sfintei Treimi:**
   ⇒ **persoanele Sfintei Treimi;**
   ⇒ **perihoreză şi apropiere.**

Cunoaşterea lui Dumnezeu

a. Catafatică şi apofatică:

– după forma de exprimare a cunoaşterii noastre despre Dumnezeu, aceasta poate fi catafatică (afirmativă) şi apofatică (negativă), acestea fiind căi de cunoaştere religioasă şi forme de exprimare a acestei cunoaşteri;

– **catafatică –** (grec. καταφατικος = afirmativ) reprezintă afirmarea adevărurilor, a tuturor calităților şi elementelor constitutive, la superlativul absolut al ființei dumnezeieşti;

– **apofatică –** (grec. αποφατικος = negativ) se caracterizează prin negarea oricărei imperfecțiuni în Dumnezeu, ceea ce înseamnă afirmarea tuturor perfecțiunilor în El, deşi în transcendența ființei Sale personale, Dumnezeu rămâne necunoscut şi necuprins;

– afirmând tot ceea ce nu este Dumnezeu spunem mai mult despre El, despre misterul Său inefabil, decât se spune în concepte şi noțiuni afirmative;

– misterul ființei dumnezeieşti transcende atât catafatismul cât şi apofatismul, rămânând în sine incognoscibil, incomprehensibil şi inaccesibil, de neajuns la El prin puterea proprie;

– cea mai înaltă şi mai cuprinzătoare cunoaştere a lui Dumnezeu este cea prin credința încălzită de iubire, coroana virtuților (cf. **I Corinteni XIII,13**), fiindcă „iubirea este de la Dumnezeu şi oricine iubeşte este născut din Dumnezeu şi-l cunoaşte pe Dumnezeu. Cel ce nu iubeşte nu-l cunoaşte pe Dumnezeu” (**I Ioan IV,7-8**).

b. În împrejurările concrete ale vieții:

– este o cunoaştere existențială în raporturile Lui directe cu noi, când experimentăm caracterul Lui personal şi marea Sa iubire, ca pe Creatorul, Proniatorul şi Mântuitorul nostru;

– este o cunoaştere care ne sensibilizează mai direct față de Dumnezeu şi care ne ajută la găsirea unui drum propriu de desăvârşire, de manifestare a credinței şi sporire a dragostei noastre față de El şi semeni;

– această cunoaştere este în acelaşi timp şi o cunoaştere a noastră înşine, a limitelor şi neputințelor noastre, de aceea necunoaşterea noastră este de fapt lipsă de smerenie, mândrie, nerecunoştință şi nemulțumire față de El şi de semeni;

– Dumnezeu este cunoscut şi din solicitările semenilor noştri, deoarece în fiecare om ne întâmpină Hristos, solicitându-ne sprijinul şi ajutorul; (cf. Matei XXV 35-45);

– **texte scripturistice şi patristice:**

⇒ **Psalmi 119,1** – „Întru necazul meu către Domnul am strigat şi m-a auzit."

⇒ **Sf. Simeon Metafrastul** – „Toate aceste întâmplări ți s-au întâmplat din dreapta judecată şi poruncă a Iubitorului de oameni Dumnezeu, pentru că te-ai arătat nerecunoscător față de El. Căci cele ce le-ai dat Binefăcătorului tău acelea le-ai luat şi cu ce măsură ai măsurat, cu acea ți se va măsura."

⇒ **Nicodim Aghioritul** – „Dumnezeu foloseşte mijloace de constrângere şi smerire când omul începe a se încrede în sine. Atunci îl aduce la cunoaşterea de sine. Uneori îngăduie ca omul să cadă în erori, mai mari sau mai mici, în proporție cu aprecierea ce o are despre sine, mai mare sau mai mică";

⇒ **Dumitru Stăniloae** – „Cunoaşterea prin afirmații şi negații a lui Dumnezeu este mai mult o cunoaştere intelectuală, iar în cunoaşterea apofatică, prin smerenie şi experiență duhovnicească, fac progrese oamenii îmbunătățiți, dar toți credincioşii îl cunosc pe Dumnezeu în împrejurările concrete ale vieții lor".

Atributele naturale ale lui Dumnezeu

– sunt cele ce apar specifice naturii dumnezeieşti;

– pun în evidență unicitatea şi puterea lui Dumnezeu;

1. **aseitatea** – (lat. ens a se = existența de la sine) Dumnezeu nu este condiționat de nimeni şi de nimic exterior Lui, având cauza existenței Sale în propria ființă;

⇒ **Ieşire III,14-15** – „Eu sunt cel ce sunt ... Cel ce este, acesta este numele Meu pe veci.";

⇒ **Apocalipsă I,8; XXII,13** – „Eu sunt Alfa şi Omega, zice Domnul Dumnezeu, Cel ce este, Cel ce era şi Cel ce vine, Atotțiitorul… Cel dintâi şi Cel de pe urmă, începutul şi sfârşitul.";

⇒ **Romani XI,36** – „Pentru că de la El şi prin El şi întru El sunt toate.";

⇒ **Sf. Ioan Damaschin** – „Dintre toate numele care I se dau lui Dumnezeu, cel mai corespunzător pare să fie Cel ce este, pentru că el cuprinde întreaga existență, ca o mare nemărginită şi nesfârşită."

2. **spiritualitatea** – este însuşirea lui Dumnezeu de a fi duh, spirit, deci o formă de existență absolut superioară materiei;

⇒ **Ioan IV,3** – „Căci duh este Dumnezeu şi cei ce se închină Lui, trebuie să I se închine în duh şi în adevăr."

3. **atotprezența sau omniprezența** – este însuşirea în care se exprimă independența lui Dumnezeu în raport cu spațiul şi prezența Sa peste tot;

⇒ **Isaia 66,1-2** – „Cerul este scaunul Meu şi pământul aşternut picioarelor Mele…";

⇒ **III Regi VIII,27** – „Cerul şi cerul cerurilor nu Te cuprind Doamne.";

⇒ **Psalmi 138,7-10** – „Unde mă voi duce de la Duhul Tău şi de la fața Ta unde voi fugi? De mă voi sui în cer, Tu acolo eşti; de mă voi pogorî la iad de față eşti; de voi lua aripile mele de dimineață şi mă voi aşeza la marginile mării şi acolo mâna Ta mă va povățui şi mă va ține dreapta Ta."

4. veşnicia – este însuşirea prin care se afirmă independenţa lui Dumnezeu faţă de timp sau orice altă succesiune temporală;

⇒ **Psalmi 89,2-4** –„Mai înainte de a se naşte munţii şi a se forma pământul şi lumea, din veşnicia veşniciilor Tu eşti Dumnezeu.";

⇒ **II Petru III,8 –** „O singură zi înaintea Domnului este o mie de ani şi o mie de ani ca o singură zi.";

⇒ **Apocalipsa I,4 –**„Cel ce este şi Cel ce era şi Cel ce va să vină."

5. **neschimbabilitatea** – exprimă permanenţa neîntreruptă, neschimbabilă şi veşnică a fiinţei şi hotărârilor lui Dumnezeu, iar dacă apar schimbări în acţiunile divine exterioare din lume (ex. cele din iconomia mântuirii) nu se referă la fiinţa divină ci la creaturi;

⇒ **Iacov I,17 –** „La Dumnezeu nu este schimbare, nici umbră de mutare";

⇒ **Psalmi 101, 26-**28 –„Demult ai întemeiat Tu pământul şi cerurile sunt lucrul mâinilor Tale. Acelea vor trece, iar Tu vei rămâne … Iar Tu acelaşi eşti şi anii Tăi nu se vor sfârşi.".

6. atotputernicia – este atributul prin care se exprimă nemărginirea puterii Lui;

⇒ **Facere XVIII,14 –** „Este oare ceva cu neputinţă la Dumnezeu?";

⇒ **Luca I,37 –** „La Dumnezeu nimic nu este cu neputinţă.";

⇒ **Matei XIX,26 –**„La Dumnezeu toate sunt cu putinţă.";

⇒ **Fericitul Augustin –**„Dumnezeu este Dumnezeu prin puterea Lui";

⇒ **Sf. Ioan Damaschin –**„Dumnezeu poate câte vrea, dar nu vrea câte poate, căci poate pierde lumea dar nu vrea".

7. unitatea – este atributul prin care se înţelege existenţa unică a fiinţei divine, căci logica respinge existenţa mai multor dumnezei egali în stăpânire şi putere;

⇒ **Ieşire XX,2-3** – „Eu sunt Domnul Dumnezeul tău, să nu ai alţi Dumnezei în afară de Mine";

⇒ **Ioan XVII,3 –**„Şi aceasta este viaţa veşnică: Să Te cunoască pe Tine, singurul şi adevăratul Dumnezeu …";

⇒ **Tertulian –**„Si Deus est, unicum sit necesse est… Deus si non unicus est, non est" (Dacă este Dumnezeu, este necesar să fie unic. Dacă nu este unic, nu este);

⇒ **Sf. Atanasie cel Mare –**„Existenţa mai multor orânduitori ai lumii ar tulbura ordinea şi armonia universului, căci fiecare ar guverna după placul său, luptându-se unul împotriva altuia."

Atributele intelectuale ale lui Dumnezeu

– la baza lor stă caracterul personal al lui Dumnezeu ca fiinţă divină personală cu conştiinţă, cugetare şi libertate de hotărâre;

1. **atotştiinţa** – este însuşirea lui Dumnezeu de a cunoaşte totul în mod desăvârşit, după cuprins fiind o cunoaştere totală, în sensul că cunoaşte trecutul, prezentul şi viitorul, iar după formă este o cunoaştere desăvârşită; faptul că cunoaşte dinainte un lucru nu înseamnă că El este şi cauza lui – „dar ceea ce vom face noi nu-şi are cauza în Dumnezeu, ci în voinţa noastră liberă" **(Sf. Ioan Damaschin);**

⇒ **Iov XXVIII,24** –„El vede până la marginile pământului şi îmbrăţişează cu ochii tot ce se aflǎ sub ceruri";
⇒ **I Ioan III,20** –„Dumnezeu ştie toate".

2. **atotînţelepciunea** – este atributul prin care Dumnezeu cunoaşte cele mai potrivite mijloace pentru atingerea scopurilor celor mai bune;

⇒ **Ieremia X,12** – „Domnul a făcut cerul cu puterea Sa, a întărit lumea cu înţelepciunea Sa şi cu priceperea Sa a întins cerurile";
⇒ **Psalmi 135,5** – „Dumnezeu a făcut cerurile cu înţelepciune …"
⇒ **Psalmi 103,24** – Cât de minunate sunt lucrurile Tale, Doamne, toate cu înţelepciune le-ai făcut …"

Atributele morale ale lui Dumnezeu

1. **libertatea absolută** – subînţeleasă în aseitatea lui Dumnezeu ca o formă de manifestare a independenţei absolute dumnezeieşti este însuşirea prin care se afirmă absoluta neatârnare a lui Dumnezeu faţă de orice motiv exterior Lui, în tot ce cugetă, voieşte sau lucrează, Dumnezeu determinându-se exclusiv de la Sine şi prin Sine în toate lucrările Sale;

⇒ **Psalmi 113,11** – „Dumnezeul nostru în cer şi pe pământ rânduieşte toate câte voieşte".

2. **sfinţenia absolută** – este acordul desăvârşit al voinţei lui Dumnezeu cu fiinţa Lui, care este binele, sfinţenia dumnezeiască, fiind sfinţenie fiinţială şi îl deosebeşte pe Dumnezeu de tot ceea ce nu este El;

⇒ **Leviticul XI,44** – „Sfinţiţi-vă şi veţi fi sfinţi, că Eu, Domnul Dumnezeul vostru, sfânt sunt";
⇒ **I Petru I,16** – „Scris este: Fiţi sfinţi, pentru că sfânt sunt Eu";
⇒ **Matei V,48** – „Fiţi desăvârşiţi, precum Tatăl vostru cel ceresc desăvârşit este".

3. **iubirea** – este atributul prin care Dumnezeu îşi revarsă sub diferite forme bunătatea sa asupra creaturilor, împărtăşindu-le bunuri de cea mai înaltă valoare; ea se manifestă între persoane şi este comuniune de persoane;

⇒ **I Ioan IV,8** – „Dumnezeu este iubire";
⇒ **Ioan XV,10** – „Dacă păziţi poruncile Mele, veţi rămâne întru dragostea Mea".

4. **dreptatea** – lui Dumnezeu înseamnă, pe de o parte, perfecta conformitate dintre voinţa şi lucrările Lui sfinte, iar pe de altă parte, voinţa permanentă de a da fiecăruia ce i se cuvine, de a trăi în cinste şi de a nu jigni pe nimeni;

– după chipul de manifestare are două aspecte:
  – de **răsplată** – prin care se recompensează virtuţile, după măsura vredniciei lor;
  – de **pedeapsă** – prin care se sancţionează păcătoşii, după gravitatea faptelor rele ale lor;

⇒ **Psalmi VII,2** – „Dumnezeu este judecător drept şi tare";
⇒ **Romani II,2** – „Ştim că judecata lui Dumnezeu este după adevăr";
⇒ **Efeseni VI,9** – „La dumnezeu nu încape părtinire".

5. **veracitatea** – este atributul prin care Dumnezeu se arată ca descoperitor şi împărtăşitor al adevărului către creaturile Sale;

6. **fidelitatea** – exprimă statornicia nezdruncinabilă a voinţei dumnezeieşti de a-şi împlini nestrămutat hotărârile şi făgăduinţele;

⇒ **Numerii XXIII,19** – „Dumnezeu nu este ca omul să mintă, nici ca fii oamenilor să se schimbe. Oare va zice El ceva şi nu va face? Sau va grăi şi nu se va împlini?”

⇒ **Marcu XIII,31** – „Cerul şi pământul vor trece, dar cuvintele Mele nu vor trece”.

Dogma Sfintei Treimi

a. **Persoanele Sfintei Treimi:**

- sunt reale şi deosebite una de alta;
- au însuşiri personale proprii, astfel ca deosebiri interne avem:
  - ⇒ Tatăl, din fiinţă, naşte veşnic pe Fiul şi purcede veşnic pe Sfântul Duh;
  - ⇒ Fiul este născut din veci din Tatăl;
  - ⇒ Sfântul Duh este purces din veci din Tatăl;
- iar ca deosebiri externe avem:
  - ⇒ Tatăl este creator şi autor al planului de mântuire (Efeseni I,4);
  - ⇒ Fiul este mântuitor (I Corinteni I,30);
  - ⇒ Sfântul Duh este sfinţitorul şi desăvârşitorul (Ioan XIV,7);
- cele trei persoane:
  - ⇒ nu se confundă între ele;
  - ⇒ nu se amestecă;
  - ⇒ nu se contopesc.

Antinomii(contradicţii):

- în sens teologic nu este o contradicţie între două idei, care s-ar exclude una pe alta;
- dogma Sfintei Treimi este o dogmă supraraţională sau supralogică;
- în dogma Sfintei Treimi, sunt cele referitoare la raportul dintre fiinţă şi persoană:

1. în fiecare persoană divină se află întreaga fiinţă divină, fără ca să se împartă fiinţa după persoană;
2. cele trei persoane sunt veşnice, cu toate că Tatăl naşte pe Fiu şi purcede pe Sfântul Duh;
3. Fiul se naşte mereu şi Sfântul Duh se purcede mereu, aceasta depăşind înţelegerea omenească, care presupune ca cel ce naşte să existe mai înaintea celui născut; pentru această antinomie Sf. Ioan Damaschin face o comparaţie cu focul şi cu lumina focului.

b. **Perihoreză şi apropiere**

a. **perihoreza:**

- este întrepătrunderea reciprocă a persoanelor Sfintei Treimi, în înţelesul de a fi una în alta, fiecare în celelalte, fără amestecare;
- modul de existenţă perihoretic presupune ca Tatăl să împărtăşească veşnic celorlalte două persoane fiinţa Sa întreagă, prin naştere, Fiului, şi purcedere, Sfântului Duh, fără ca fiinţa Tatălui să nu mai fie întreagă, sau celelalte două persoane să primească doar o parte a fiinţei divine, ci primindu-o întreagă;
- exprimă atât unitatea cât şi trinitatea.

b. apropierea:

– se referă la faptul că, uneori, se atribuie unei persoane divine o însuşire sau o lucrare externă, care aparține real şi deplin şi celorlalte două persoane, dar este afirmată ca şi cum i-ar fi proprie persoanei căreia i se atribuie;

⇒ **Sf. Atanasie cel Mare** – ,,Dumnezeu toate le face prin fiul în Sfântul Duh.";

– însuşirile interne nu se comunică şi nici nu se pot comunica de la o persoană la alta.

IV. Dumnezeu Proniatorul

⇒ Definirea şi aspectele providenţei divine.

Providenţa divină

– este purtarea de grijă pe care Dumnezeu o manifestă în mod permanent faţă de întreaga creatură şi în mod special faţă de om;

– se poate împărţi în:
- generală şi specială;
- ordinară (este exercitată prin mijloace naturale rânduite la creaţie) şi extraordinară (este exercitată prin mijloace speciale, mai presus de legile naturii, prin minuni);

⇒ **Matei VI,31-32** – „Nu vă îngrijiţi zicând: Ce vom mânca sau ce vom bea sau cu ce ne vom îmbrăca? Căci ştie Tatăl vostru cel ceresc că aveţi trebuinţă de toate acestea.";

– deosebim trei acţiuni (aspecte):

1. **<u>conservarea lumii</u>** – reprezintă lucrarea dumnezeiască prin care lucrurile şi fiinţele create sunt păstrate în forma originară;
2. **<u>cooperarea, conlucrarea sau asistenţa</u>** – este acţiunea în puterea căreia Dumnezeu acordă întregii creaturi ajutorul Său, pentru ca aceasta să-şi atingă scopul dat de El şi se face diferit la fiinţele neînsufleţite şi la om;
3. **<u>guvernarea, conducerea sau cârmuirea lumii</u>** – este activitatea prin care Dumnezeu conduce creatura în general şi fiecare creatură în special spre înfăptuirea scopului ei – „Pus-ai hotar apelor peste care nu vor trece nici nu se vor întoarce ca să acopere pământul" **(Psalmi 103,9)**;

– cele trei acţiuni sunt mai mult aspecte ale providenţei deoarece adeseori se împletesc şi întrepătrund, formând o singură acţiune divină, în care Dumnezeu le orânduieşte pe toate spre folosul zidirii;

<u>Obiecţii aduse providenţei divine:</u>

1. dacă Dumnezeu guvernează lumea şi în special guvernează asupra omului, înseamnă că îi diminuează sau chiar îi nimiceşte libertatea – în conlucrarea omului cu divinitatea acesta nu este obligat, deci nu se nimiceşte voinţa prin pronie, deoarece Dumnezeu este libertatea desăvârşită;
2. dacă Dumnezeu conduce lumea cum şi de ce există răul în lume? – răul moral a intrat datorită greşelii protopărinţilor noştri, fiind în mare parte şi cauza răului fizic; aşadar autorul răului în lume este omul prin voinţa sa liberă;
3. disproporţia dintre merit şi răsplată.

V. Dumnezeu Mântuitorul

⇒ **Pregătirea omenirii pentru venirea Mântuitorului. Profeții mesianice;**
⇒ **Unirea ipostatică şi consecințele ei;**
⇒ **Întreita slujire a Mântuitorului;**
⇒ **Răscumpărarea şi aspectele ei (fără deosebiri interconfesionale);**
⇒ **Adeverirea morții şi învierii Mântuitorului.**

Pregătirea omenirii pentru venirea Mântuitorului

– lumea trebuia să-şi de-a seama de greşeala făcută, pentru a dori sosirea unui răscumpărător;

– s-a făcut pe două căi:
  - **pozitivă** – prin revelația supranaturală;
  - **negativă** – datorită greutăților şi necazurilor îndurate de oameni s-a potențat dorința unui mântuitor;

– protoevanghelia: „Duşmănie voi pune între tine şi femeie, între sămânța ta şi sămânța ei. Aceea va zdrobi capul tău, iar tu îi vei înțepa călcâiul" (**Facere III,15**);

– Cain = dobândire, câştig; Abel = sămânță; Noe = linişte, mângâiere;

– pregătirea **poporului ales** s-a făcut în mod negativ cât şi negativ – sub aspect pozitiv prin întărirea făgăduințelor lui Dumnezeu despre trimiterea unui răscumpărător lui Avraam, Isaac, Iacov; iar sub aspect negativ, poporul iudeu a fost pregătit prin întărirea cunoştinței păcătoşeniei şi dorința după un izbăvitor care să-i scape de sub robia păcatului;

– pregătirea **popoarelor păgâne** s-a făcut prin legea morală naturală.

Profețiile mesianice:

⇒ **Facere III,15** – „Duşmănie voi pune între tine şi între femeie, între sămânța ta şi sămânța ei;aceasta îți va zdrobi capul, iar tu îi vei înțepa călcâiul";
⇒ **Daniel IX,24-27** – „Şaptezeci de săptămâni sunt hotărâte pentru poporul tău şi pentru cetatea ta cea sfântă până ce fărădelegea ta va trece peste margini şi se va pecetlui păcatul şi se va ispăşi nelegiuirea" – timpul venirii Mântuitorului;
⇒ **Miheia V,1** – „Şi tu, Betleeme Efrata, cu nimic nu eşti mai mic între miile lui Iuda, căci din tine va răsări stăpân peste Israel" – naşterea în Betleemul Iudeii;
⇒ **Zaharia IX,9** – „Bucură-te fiica Sionului, pentru că Împăratul vine la tine drept şi biruitor, smerit şi călare pe asin, pe mânzul asinei" – intrarea triumfală în Ierusalim;
⇒ **Isaia VII,14** – „Iată, Fecioara va lua în pântece şi va naşte fiu şi vor chema numele lui Emanuel" – naşterea dintr-o Fecioară;
⇒ **Isaia 53,1-12** – „Disprețuit era şi cel din urmă dintre oameni: om al durerilor şi cunoscător al suferințelor, unul înaintea căruia să-ți acoperi fața. Dar El a luat asupra-Şi durerile noastre şi cu suferințele noastre S-a împovărat. Şi noi Îl socoteam pedepsit, bătut şi chinuit de Dumnezeu. Dar El fusese străpuns pentru păcatele noastre şi zdrobit pentru fărădelegile noastre. El a fost pedepsit pentru mântuirea noastră şi prin rănile Lui noi toți ne-am vindecat. Chinuit a fost, dar S-a supus şi ca o oaie fără de glas înaintea celor ce o tund, aşa nu Şi-a deschis

gura Sa. Pentru fărădelegile poporului Meu a fost adus spre moarte. Mormântul Lui a fost pus lângă cei fără de lege şi cu cei făcători de rele, după moartea Lui, cu toate că nu săvârşise nici o nedreptate şi nici o înşelăciune nu fusese în gura Lui. Pentru aceasta Îi voi da partea Sa printre cei mari şi cu cei puternici va împărți prada, ca răsplată că Şi-a dat sufletul Său spre moarte şi cu cei făcători de rele a fost numărat. Că El a purtat fărădelegea multora şi pentru cei păcătoşi şi-a dat viața." – jertfa izbăvitoare şi răscumpărătoare a lui Mesia şi preamărirea Lui;

⇒ **Osea III,4-5** – „Că zile fără de număr fiii lui Israel vor rămâne fără rege, fără căpetenie, fără jertfă, fără stâlp de aducere aminte. După aceea, fiii lui Israel se vor întoarce la credință şi vor căuta pe Domnul Dumnezeul lor, şi pe David, împăratul lor, iar la sfârşitul zilelor celor de pe urmă, se vor apropia cu înfricoşare de Domnul şi de bunătatea lui" – întoarcerea fiilor lui Israel la Dumnezeul lor şi la David, împăratul lor;

⇒ **Dan VII,13-14** – „Privit-am în vedenia de noapte şi iată pe norii cerului venea cineva ca Fiul Omului, şi El a înaintat până la Cel vechi de zile şi a fost dus în fața Lui. Şi Lui i s-a dat stăpânirea, slava şi împărăția şi toate popoarele, neamurile şi limbile îi slujeau Lui. Stăpânirea Lui este veşnică, stăpânire care nu va trece, iar împărăția Lui nu va fi nimicită niciodată." – Tatăl dă Fiului Omului domnia şi stăpânirea veşnică.

Unirea ipostatică şi consecințele ei

– este unirea dintre firea dumnezeiască şi firea omenească în persoana Mântuitorului Iisus Hristos;

– unirea celor două firi în Persoana Cuvântului lui Dumnezeu întrupat se face prin întrepătrundere reciprocă, numită **perihoreză;**

– în Iisus Hristos sunt două firi sau naturi, cu două voințe şi lucrări corespunzătoare, unite într-o singură Persoană sau ipostas – unire fără împărțire, fără despărțire, fără amestecare şi fără schimbare (Sinodul IV ec. de la Calcedon – 451);

Consecințele unirii ipostatice:

– **comunicarea însuşirilor** – în persoana Mântuitorului firii dumnezeieşti se atribuie însuşirile firii omeneşti, fără ca prin aceasta să se schimbe firile;

– **îndumnezeirea firii omeneşti şi lipsa de păcat în Iisus Hristos** – înțelegând nu numai lipsa de păcat, ci şi ridicarea firii omeneşti la cel mai înalt grad de perfecțiune cu putință, fără ca ea să-şi piardă calitățile proprii – voința omenească unită cu voința dumnezeiască atotputernică a devenit voința lui Dumnezeu întrupat, voință absolut inaccesibilă păcatului;

– **o singură închinare lui Hristos, după ambele naturi** – atât după natura Sa dumnezeiască, cât şi după cea omenească;

– **Fecioara Maria este cu adevărat Născătoare de Dumnezeu** – cel ce S-a născut din ea este Dumnezeu adevărat, iar firea omenească, al cărei ipostas a devenit prin zămislire şi naştere mai presus de fire, şi-o păstrează pentru veşnicie;

– **în Iisus Hristos există două voințe şi două lucrări** – datorită perihorezei firilor, firea dumnezeiască este cea care lucrează şi împărtăşeşte, iar firea omenească cea care primeşte.

Întreita slujire a Mântuitorului

– Mântuitorul îşi împlineşte opera mântuitoare sub întreit aspect:
  ⇒ **ca profet sau învăţător** – învaţă, aducând Revelaţia divină desăvârşită despre Fiinţa şi voia lui Dumnezeu şi despre mântuire;
  ⇒ **ca arhiereu** – reface prin Jertfa răscumpărătoare legătura omului cu Dumnezeu;
  ⇒ **ca împărat** – învinge puterile răului, conducându-l pe om la menirea lui cea adevărată.

Chemarea profetică:

– este activitatea Mântuitorului de învăţător şi descoperitor al adevărului religios absolut despre Dumnezeu, al normelor morale, confirmând toate prin viaţa Lui, ca pildă de viaţă desăvârşită: „Eu sunt lumina lumii; cel ce-Mi urmează Mie nu va umbla întru întuneric, ci va avea lumina vieţii...Căci pildă am dat vouă, ca precum am făcut Eu să faceţi şi voi" (Ioan VIII,12; XIII,15)

Slujirea arhierească:

– se află în centrul operei mântuitoare deoarece prin ea Iisus Hristos l-a împăcat pe om cu Dumnezeu, refăcând legătura harică dintre om şi Dumnezeu;

– în mântuire, prin patimile şi moartea pe cruce a Mântuitorului se înlătură propriu-zis vina şi pedeapsa pentru păcatul omului şi se restaurează natura lui căzută: „Fiul Omului n-a venit ca să I se slujească, ci ca El să slujească şi să-Şi dea sufletul Său preţ de răscumpărare pentru mulţi" (Matei XX, 28);

– jertfa Mântuitorului de pe cruce se actualizează permanent, până la sfârşitul veacurilor, în jertfa euharistică;

Demnitatea împărătească:

– se evidenţiază în măreţia şi puterea Dumezeului-Om, Mântuitor, Împărat duhovnicesc, Împărat ceresc, Împărat al adevărului, Împărat al dreptăţii şi păcii, Împărat al împăraţilor: „Împăratul împăraţilor şi Domnul domnilor" (I Timotei VI,15).

Răscumpărarea şi aspectele ei

– este actul culminant al întregii lucrări mântuitoare a lui Hristos în lume;

Aspectele răscumpărării:

– **aspectul de jertfă –** se manifestă în două direcţii:
  ⇒ **către dumnezeu** – reprezentând jertfa curată a Dumezeului-Om adusă preţ de răscumpărare lui Dumnezeu; - „sângele lui Hristos, Care S-a adus pe Sine jertfă fără prihană lui Dumnezeu" (Evrei IX,14)
  ⇒ **către om** – ca ridicare a pedepsei pentru păcatul originar; - „El este jertfă de ispăşire pentru păcatele noastre şi nu numai ale noastre, ci şi pentru ale lumii întregi" (I Ioan II,2);

– **aspectul ontologic –** se referă la perfecţionarea internă, fiinţială a firii omeneşti, prin jertfa Mântuitorului; ascultarea şi moartea ca jertfă a lui Iisus Hristos ridicând firea omenească însuşită de El până la îndumnezeire;

– **aspectul recapitulativ –** Iisus Hristos întrupându-se şi-a însuşit firea omenească în mod real şi în această fire omenească a lui Hristos suntem cuprinşi cu toţii în mod virtual (duhovniceşte), iar prin jertfa şi îndumnezeirea firii omeneşti a lui Hristos toţi am fost jertfiţi şi îndumnezeiţi virtual.

– este cea mai mare şi cea mai uimitoare minune înfăptuită de Mântuitorul Iisus Hristos, minune ce în acelaşi timp este şi cea mai puternică dovadă a dumnezeirii Sale şi a divinității creştinismului;

⇒ **I Corinteni XV,14,19-21** – „Iar dacă Hristos n-a înviat, zadarnică este atunci propovăduirea noastră, zadarnică şi credința voastră … Dar acum Hristos a înviat din morți, făcându-se începătură celor adormiți. Căci deoarece moartea a venit printr-un om, printr-un om şi învierea morților.”;

– a fost contestată de teologii protestanți din direcția raționalist-critică şi astfel au apărut diferite interpretări eronate care au încercat să explice învierea Domnului:

1. **ipoteza morții aparente** – susține că în realitate Iisus Hristos n-ar fi murit, ci ar fi căzut într-o stare cataleptică, într-un fel de leşin din care apoi S-a trezit, la aceasta contribuind împungerea ostaşului roman cu sulița în coastă, coborârea de pe cruce, aşezarea într-un mormânt rece şi răceala giulgiurilor înmiresmate, cu care i-a fost înfăşurat trupul; revenindu-şi a prăvălit piatra de pe uşa mormântului, a ieşit din mormânt şi S-a arătat femeilor mironosițe şi Apostolilor şi astfel s-a creat mitul învierii.

Explicație – căpeteniile iudeilor şi cele ale stăpânirii romane au avut grijă ca Iisus să moară cu adevărat, fapt pentru care un soldat, la controlarea morții răstigniților, constatând moartea Mântuitorului, îl împunge cu sulița în coastă, de unde a ieşit sânge şi apă, semn că trupul celui mort îşi încetase funcțiile; Pilat a dat trupul lui Iisus, lui Iosif şi Nicodim, fiind convins, pe baza mărturiei soldaților, că acesta murise cu adevărat; fariseii şi cărturarii, ştiind că Iisus spusese că va învia, au fost destul de vigilenți să aibă certitudinea că Iisus a murit cu adevărat, fapt pentru care au cerut, de la Pilat, paza mormântului, pentru a nu fi furat trupul de ucenici.

2. **ipoteza înşelăciunii** – susține că Apostolii au furat trupul Mântuitorului în timp ce străjerii dormeau, l-au ascuns şi apoi au răspândit zvonul că Hristos a înviat.

Explicație – conducătorii evreilor au luat toate măsurile pentru a nu se întâmpla acest lucru, fapt pentru care mormântul a fost păzit de soldați romani, iar piatra a fost pecetluită; starea psihologică în care se aflau apostolii şi cei apropiați lor, înfricoşa-ți de cele ce se întâmplaseră cu Mântuitorul stăteau închişi în casă de frica iudeilor, făcând astfel imposibil furtul trupului.

3. **ipoteza viziunii** – susține că arătările după înviere constituie simple viziuni colective, ce s-au datorat stărilor psihopatice pe care le-au avut unii dintre Apostoli sau femeile din cercul lor.

Explicație – în Sfânta Scriptură nu avem nici un indiciu că femeile şi Apostolii care l-au văzut pe Iisus cel înviat, ar fi suferit de vreo boală de natură psihică sau nervoasă; arătările s-au petrecut în locuri diferite, în fața unor persoane diferite şi la intervale de timp diferite (femeilor mironosițe – Matei XXVIII,9, Mariei Magdalena – Ioan XX,16-17, lui Luca şi Cleopa spre Emaus – Luca XXIV,13-32, Apostolilor fără Toma – Luca XXIV,36-42, după opt zile Apostolilor cu Toma – Ioan XX,24-29, unora dintre Apostoli la lacul Tiberiadei – Ioan XXI,10-14, la peste cinci sute de frați – I Corinteni XV,7, lui Iacov şi după câtiva ani lui Saul – I Corinteni XV,8); soldații romani au vestit mai marilor preoților şi căpeteniilor iudeilor învierea lui Hristos; Apostolii au pipăit mâinile şi picioarele, convingându-se că nu era o nălucă; mai marii preoților şi căpeteniile iudeilor, prin purtarea lor, nu au negat învierea.

VI. Dumnezeu Sfințitorul

⇒ **Persoana şi lucrarea Sfântului Duh;**
⇒ **Harul divin mântuitor:**
 ⇒ **însuşirile harului;**
 ⇒ **harismele;**
 ⇒ **raportul dintre har şi libertatea omului;**
⇒ **Mântuirea subiectivă sau îndreptarea omului:**
 ⇒ **etapele îndreptării;**
 ⇒ **condițiile însuşirii mântuirii;**
⇒ **Preacinstirea Maicii Domnului şi cinstirea sfinților în Biserica Ortodoxă. Cinstirea sfintei cruci şi a sfintelor icoane;**
⇒ **Sfânta Biserică:**
 ⇒ **întemeierea Bisericii;**
 ⇒ **însuşirile Bisericii;**
 ⇒ **ierarhia bisericească;**
⇒ **Sfintele Taine: instituirea şi importanța lor în viața creştină.**

Persoana şi lucrarea Sfântului Duh

– Biserica ortodoxă ne învață că există un singur Dumnezeu întreit în persoane, Tatăl, Fiul şi Sfântul Duh, egale şi consubstanțiale, ele deosebindu-se prin însuşirile personale;
– **Duhul Sfânt** – îşi ia ființa din veşnicie din Tatăl prin purcedere;
– divinitatea sa a fost negată la sinodul al doilea ecumenic, de la Constantinopol, din 381, şi de unitarieni;
– rugăciunea „Împărate ceresc" reflectă teologia despre Sfântul Duh în modul cel mai desăvârşit, fiind numit astfel;
 ⇒ **Împărate ceresc** – pe temeiul însuşirilor comune cu celelalte persoane ale Sfintei Treimi;
 ⇒ **Mângâietor** – pentru că a luat locul Mântuitorului după înălțare, cf. Ioan XIV,16; XV,26;
 ⇒ **Duhul adevărului –** pentru că va mărturisi despre dumnezeirea Fiului, cf. Ioan XV,26;
 ⇒ **Vistierul bunătăților –** deoarece, prin El, oamenii primesc de la „Părintele luminilor" toată darea cea bună şi tot darul cel desăvârşit;
 ⇒ **Dătătorule de viață –** pentru că El viază întreaga creatură
 ⇒ **Care pretutindeni eşti şi toate le împlineşti –** sunt însuşiri personale ale Sfântului Duh.
– prin lucrarea Sa este Desăvârşitorul şi Sfințitorul oamenilor şi al lumii;
– S-a pogorât asupra Apostolilor, la Cincizecime;
– rămâne permanent prezent şi activ în Biserică şi prin El sporeşte şi creşte însăşi Biserica;
– Îşi realizează lucrarea Sa mântuitoare şi sfințitoare în Biserică prin harul divin.

Harul divin mântuitor

– este energia, puterea sau lucrarea dumnezeiască necreată, care izvorăşte din ființa divină a celor trei ipostasuri şi care se revarsă, prin Duhul Sfânt, asupra oamenilor în scopul mântuirii şi sfințirii lor;

Însuşirile harului divin:

1. **necesitatea harului** – pentru că omul nu se poate mântui prin propriile puteri;

– a fost tăgăduită de pelagieni şi semipelagieni, în vechime, iar în timpurile noi de raționalişti şi socinieni;

– **texte scripturistice şi patristice:**

⇒ **Ioan XV,5** – „Fără de Mine nu puteți face nimic”;

⇒ **Ioan XV,4** – „Rămâneți întru Mine şi Eu întru voi. Precum mlădița nu poate aduce rod de la sine, de nu va fi în viță, aşa şi voi, de nu veți fi întru Mine”;

⇒ **Sf. Macarie cel Mare** – „Precum peştele nu poate viețui fără apă sau precum nimeni nu poate umbla fără picioare, vedea fără ochi, vorbi fără limbă ori auzi fără urechi, tot astfel fără Domnul Iisus şi fără conlucrarea puterii dumnezeieşti nu este cu putință a înțelege tainele atotînțelepciunii dumnezeieşti şi a fi creştin desăvârşit”.

2. **gratuitatea harului** – nu se dă omului pentru vreun merit personal, ci numai din dragostea şi bunătatea lui Dumnezeu „care voieşte ca toți oamenii să se mântuiască şi să ajungă la cunoştința adevărului” (I Timotei II,4);

3. **universalitatea harului** – se dă tuturor oamenilor spre a se putea mântui, oferindu-se în mod egal tuturor, dar nu forțează libertatea, silindu-l pe acesta să-l primească şi astfel să se mântuiască fără voia lui;

– protestanții susțin că însuşirea mântuirii realizate de Hristos este numai opera harului, omul neputând face nimic prin propriile sale puteri;

– **texte scripturistice şi patristice:**

⇒ **I Timotei II,6** – „S-a dat pe Sine preț de răscumpărare pentru toți”;

⇒ **Sf. Ioan Gură de Aur** – „Dumnezeu nu constrânge pe nimeni, dar dacă Dumnezeu voieşte şi noi nu voim mântuirea noastră este cu neputință. Aceasta însă nu din cauză că voința Sa ar fi neputincioasă, ci pentru că nu voieşte să facă silă nimănui.”;

⇒ **Sf. Macarie cel Mare** – „Firea omenească este capabilă să primească şi binele şi răul şi harul dumnezeiesc şi puterea vrăşmaşului, dar nu poate fi silă fără consimțirea voinței omeneşti. Din cauza libertății cu care este înzestrat omul, Dumnezeu nu produce nimic în om, cu toate că poate”.

Harismele:

– sunt daruri care zidesc Biserica într-o măsură mai mare decât darurile obişnuite, posesorii lor fiind aleşi după necunoscuta şi negrăita înțelepciune a lui Dumnezeu;

– cele şapte daruri ale Duhului Sfânt sunt – al înțelepciunii; al înțelegerii, al sfatului, al puterii, al cunoştinței, al bunei credințe (evlaviei) şi al temerii de Dumnezeu.

– **texte scripturistice şi patristice:**

⇒ **I Corinteni XII,4-11** – „Darurile sunt felurite, dar Duhul este acelaşi … Şi lucrările sunt felurite, dar e acelaşi Dumnezeu, care lucrează toate în toţi. Şi fiecăruia i se dă arătarea Duhului spre folos. Căci unuia i se dă prin Duhul cuvânt de înţelepciune şi altuia cuvântul cunoştinţei după acelaşi Duh. Şi unuia i se dă credinţa în acelaşi Duh, iar altul darul tămăduirilor întru acelaşi Duh. Unul darul facerii de minuni, iar altuia proorocie, iar altuia feluri de limbi, iar altuia tălmăcirea limbilor. Şi toate acestea le lucrează unul şi acelaşi Duh, împărţind îndeosebi fiecăruia precum voieşte."

Raportul dintre har şi libertatea omului:

⇒ **la ortodocşi:**

– nu există separaţie între Dumnezeu şi creatură, între Dumnezeu şi om, între natură şi har;

– omul, care poartă prin actul creaţiei chipul lui Dumnezeu, tinde în mod liber spre Creatorul său şi prin ajutorul minţii comunică cu Dumnezeu, iar prin simţuri cu lumea materială;

– harul restabileşte natura umană originară pentru ca omul să-şi poată regăsi şi relua viaţa în comuniune cu Dumnezeu; - „Omul are două aripi: harul şi libertatea" (**Sf. Maxim Mărturisitorul**);

– redobândirea harului prin Hristos a însemnat o restaurare a naturii umane şi implicit a libertăţii prin care omul îşi poate relua eforturile în vederea desăvârşirii sale;

– harul este ambiţia care face posibilă desfăşurarea deplină a libertăţii, el restaurând adevărata libertate, ce se manifestă prin efortul nostru continuu de a nu ne lăsa înrobiţi de porniri şi pofte josnice, de patimi şi vicii şi de tot ce ne poate îndepărta de la împlinirea scopului ultim;

⇒ **la romano-catolici:**

– se separă cu totul natura de har, considerându-se că e posibilă o funcţiune a naturii fără har;

– există următoarele teorii:

1. **tomismul –** susţine că oamenii sunt simple instrumente pe care Dumnezeu le dirijează, deoarece El mişcă libertatea noastră;
2. **molinismul –** susţine că libertatea îşi păstrează starea de perfectă indiferenţă în faţa graţiei, deoarece graţia nu se impune, ci numai se propune;
3. **congruismul –** susţine că voinţa omului consimte cu graţia, fiind ajutată de aşa-numita graţie excitantă.

⇒ **la protestanţi:**

– între natură şi har nu se poate stabili nici o colaborare;

– mântuirea în Hristos este numai opera harului divin, omul necolaborând deloc şi neputând colabora de la sine cu harul prin propriile sale puteri;

– se întâlneşte **predestinaţia** – care este voinţa veşnică şi absolută a lui Dumnezeu, pe de o parte de a-i alege pe unii oameni spre mântuire, iar pe de altă parte, de a reproba sau a-i respinge pe alţii.

Mântuirea subiectivă sau îndreptarea omului

– este împreună-lucrarea lui Dumnezeu şi a omului, prin care ultimul îşi însuşeşte roadele jertfei de pe cruce, a Mântuitorului, fiind eliberat din robia păcatului şi a morții, începând de la Botez şi Mirungere o nouă viață, prin care se face drept înaintea lui Dumnezeu;

– este consecința răscumpărării în Iisus Hristos, prin care ne-a venit harul şi adevărul (I Ioan I,17).

Etapele îndreptării:

1. **chemarea şi pregătirea omului pentru renaştere**, pentru primirea harului divin;
2. **renaşterea omului în Hristos prin taina Sf. Botez** – constă, pe de o parte în curățirea de păcatul strămoşesc şi de păcatele personale săvârşite până la botez, iar pe de altă parte, în sălăşluirea harului lui Hristos în el;
3. **progresul creştinului în viața cea în Hristos** – arătându-l pe Hristos prezent în viața şi în faptele lui.

Condițiile însuşirii mântuirii subiective:

1. **credința** – este adeziunea noastră liberă la cele descoperite de Dumnezeu sau la revelația divină;

- pentru mântuire este necesară „credința lucrătoare prin iubire" (Galateni V,6);
- **texte scripturistice şi patristice:**

⇒ **Marcu XVI, 15-16 –** „Mergeți în toată lumea şi propovăduiți Evanghelia la toată făptura. **Cel ce va crede** şi se va boteza **se va mântui**, iar cel ce nu va crede se va osândi";

⇒ **Evrei XI,6 – „Fără credință** cu neputință este a bine plăcea lui Dumnezeu";

⇒ **Romani X,9 –** „De vei mărturisi cu gura ta pe Domnul Iisus şi **vei crede** în inima ta că Dumnezeu l-a înviat pe El din morți **te vei mântui**".

2. **faptele bune –** sunt absolut necesare pentru mântuire, alături de credință;

- reprezintă singurul mijloc prin care ne putem dobândi mântuirea;

– dacă credința este cea care îndreptează şi mântuieşte, fiind vie şi lucrătoare prin iubire, ea însăşi este în acelaşi timp şi faptă bună, cuprinzând şi faptele externe în mod necesar; iar faptele bune aduc cu sine mântuirea, dacă izvorăsc din credința în Hristos;

- **texte scripturistice şi patristice:**

⇒ **Matei VII,21 –** „Nu tot cel ce-Mi zice Doamne, Doamne va intra în împărăția cerurilor, ci cel ce face voia Tatălui Meu, care este în cer";

⇒ **Matei XXV,34-45** – despre faptele milei trupeşti;

⇒ **Iacob II,17** – „Credința fără fapte moartă este";

⇒ **Sf. Chiril al Alexandriei** – „Cinstirea de Dumnezeu constă în două părți; din cunoaşterea exactă a dogmelor pietății şi din faptele bune. Dogmele fără fapte nu sunt plăcute lui Dumnezeu. El nu primeşte însă nici faptele, dacă nu sunt întemeiate pe dogmele pietății".

Preacinstirea Maicii Domnului

– cinstirea pe care Biserica Ortodoxă o acordă Fecioarei Maria se numeşte supravenerare, preacinstire sau supracinstire (υπερδουλεια);

– **temeiurile preacinstirii Maicii Domnului:**

– de la căderea în păcat Dumnezeu a încunoştinţat că mântuirea va veni printr-o femeie; cf. **Facere III,15 –** „Duşmănie voi pune între tine şi între femeie, între sămânţa ta şi sămânţa ei; aceasta îţi va zdrobi capul, iar tu îi vei înţepa călcâiul";

– Isaia, proorocul a prezis naşterea Mântuitorului dintr-o fecioară; **Isaia VII,14 –** „Iată fecioara va lua în pântece şi va naşte fiu şi vor chema numele lui Emanuel";

– i s-a dat cinstire şi preţuire de persoane diferite în împrejurări deosebite:

⇒ însuşi Dumnezeu, prin alegerea făcută;

⇒ Îngerul Gavriil prin cuvintele: „ Bucură-te, ceea ce eşti plină de dar, Domnul este cu tine. Binecuvântată eşti tu între femei..." (**Luca I, 28-29**)

⇒ Elisabeta, mama lui Ioan Botezătorul, a numit-o „binecuvântată între femei" şi „Maica Domnului meu" (**Luca I, 40-43**)

⇒ oamenii ce ascultau cuvintele Mântuitorului şi vedeau minunile acestuia ziceau „fericit este pântecele care Te-a purtat şi fericit sânul pe care L-ai supt" (**Luca XI, 27-28**)

⇒ ea însăşi a mărturisit înaintea Elisabetei „Iată de acum mă vor ferici toate neamurile. Căci mi-a făcut mie mărire Cel puternic." (**Luca I, 48-49**)

⇒ însuşi Fiul său Iisus a cinstit-o, fiindu-i tot timpul supus (**Luca II, 51**), o asculta când îi cerea ceva (**Ioan II, 3-10**), iar când a fost răstignit a lăsat-o în grija ucenicului iubit (**Ioan XIX, 26-27**)

⇒ însuşi numele „Maria" înseamnă Doamnă, Stăpână, cea aleasă;

⇒ naşterea mai presus de fire a Mântuitorului a păstrat neatinse peceţile fecioriei, Maica Domnului rămânând fecioară şi după naştere; - **Iezechiel 44, 1-3** – „Poarta aceasta va fi închisă şi nu se va deschide şi nimeni nu va intra prin ea, căci Domnul Dumnezeul lui Israel a intrat prin ea. De aceea va vi închisă";

⇒ recunoscându-i rolul în iconomia mântuirii Biserica o preamăreşte din cele mai vechi timpuri, închinându-i imnuri, adresându-i rugăciuni şi preamărindu-o prin diferite numiri;

⇒ Biserica i-a rânduit patru sărbători mari:

1. Naşterea Maicii Domnului – 8 septembrie;
2. Intrarea în Biserică a Maicii Domnului – 21 noiembrie;
3. Bunavestire – 25 martie;
4. Adormirea Maicii Domnului – 15 august.

Cinstirea sfinților

– **sfinții** sunt creştini, care în timpul vieții pământeşti s-au arătat plini de desăvârşire în viața religioasă şi morală şi care, după trecerea lor la cele veşnice, duc o viață fericită în cer, gustând o parte din fericirea pe care o vor primi deplin după judecata universală;

– li se cuvine o cinstire relativă, numită venerare (δουλεια), această cinstire deosebindu-se de cinstirea absolută, datorată doar lui Dumnezeu, numită adorare (λατρεια) sau cea acordată Fecioarei Maria, tot cinstire relativă, numită supravenerare (υπερδουλεια);

– prin aceasta îi aducem laudă lui Dumnezeu, cf. **Psalmi 150,1** – „Lăuda-ți pe Dumnezeu întru sfinții Săi";

– relația noastră cu ei este o relație de dragoste frățească, noi având îndrăzneală către ei, iar ei ca prieteni şi casnici ai lui Dumnezeu au îndrăzneală către El, să se roage pentru noi;

– **temeiurile cinstirii sfinților:**

⇒ pentru că în viața lor au bineplăcut lui Dumnezeu, iar după moarte au fost învredniciți de o parte din fericirea veşnică, au fost numiți „prieteni ai lui Dumnezeu (**Ioan XV,14**), „casnici" (**Efeseni II,19**) şi „judecători ai lumii" (**Matei XIX,28; I Corinteni VI,2**);

⇒ pentru că atât în viața pământească cât şi după moarte sfinții se roagă pentru oameni, urmând îndemnul Sf. Apostol Pavel: „Vă îndemn deci, înainte de toate să faceți cereri, rugăciuni, mijlociri, mulțumiri pentru toți oamenii… căci acesta este lucru bun şi primit înaintea lui Dumnezeu" (**I Timotei II,1-3**); cât şi încredințarea primită de la Sf. Iacov: „căci mult poate rugăciunea stăruitoare a celui drept" (**Iacov V,16**);

⇒ pentru că s-au străduit să întrupeze în persoana lor sfințenia lui Hristos, devenind astfel următorii sau imitatorii Lui – „Fiți următori mie, precum şi eu Îi sunt lui Hristos" (**I Corinteni I,1**); „Dacă-i iubim pe sfinți, să-i imităm. Sfinții mucenici l-au imitat pe Hristos până la a-şi da propriul lor sânge, până la a suferi după pilda Lui cele mai mari chinuri. […]Dar ei nu sunt singurii, după ei izvorul sfințeniei nu a secat […] Să învățăm dar de la aceşti sfinți cum, fără a înfrunta suferințele martiriului, un creştin trebuie să-l imite pe Hristos." (**Fer. Augustin**).

Cinstirea sfintei cruci

– în sens material este un obiect format din două bucăţi de lemn, aşezate una peste alta, de-a curmeziş, pe care a fost răstignit Hristos; iar în înţeles spiritual reprezintă greutăţile şi suferinţele pe care fiecare om trebuie să le suporte în viaţă;

– a fost ridicată de Mântuitorul la rangul de mijloc de mântuire;

– **temeiurile cinstirii sfintei cruci:**

⇒ ca mijloc de mântuire a fost preînchipuită în Vechiul Testament de Moise prin: lovirea Mării Roşii cu toiagul (**Ieşire XIV,16**); mâinile întinse orizontal şi sprijinite de Aron şi Hur în lupta cu amaleciţii (**Ieşire XVII,1-12**); şarpele de aramă din pustie (**Numeri XXI,9; Ioan III,14-15**);

⇒ în Noul Testament a devenit altarul de jertfă pe care s-a jertfit Mântuitorul pentru răscumpărarea neamului omenesc; precum şi mijlocul prin care s-a împăcat omul cu Dumnezeu (**Efeseni II,16; Coloseni I,20**); semnul biruinţei asupra morţii şi semnul ce se va arăta pe cer la a doua venire (**Matei XXIV, 30**); este mijlocitoarea preamăririi lui Hristos (**Filipeni II,8**); este pecetea lui Dumnezeu asupra celor mântuiţi (**Apocalipsă VII,2-3**);

⇒ vrednicia cinstirii crucii rezultă şi din cuvintele Sf. Ap. Pavel: „Mie însă nu-mi fie a mă lăuda fără numai în crucea Domnului …” (**Galateni VI,14**) şi „Căci cuvântul crucii este nebunie pentru cei ce pier, iar pentru noi este puterea lui Dumnezeu” (**I Corinteni I,18**).

Cinstirea sfintelor icoane

– sunt reprezentări sensibile fie ale lui Dumnezeu în Treime, fie ale Mântuitorului Iisus Hristos, fie ale îngerilor sau ale sfinţilor;

– prin cinstirea lor creştinul se îndreaptă cu sufletul spre Dumnezeu, rugând pe sfinţi să fie mijlocitori în faţa lui Dumnezeu pentru ei;

– nu contravine poruncii a doua din decalog (**Ieşire XX,4**) deoarece materia icoanei nu este cinstită în sine, ci este numai un mijloc foarte transparent prin care exprimăm cinstirea faţă de persoana al cărei chip îl are icoana, iar **Sf. Teodor Studitul** (sec IX) ne spune că „icoana este imaginea adevărului, pe când idolul este asemănarea minciunii şi a erorii”;

– a fost stabilită la sinodul al şaptelea ecumenic, atunci când Sfinţii Părinţi au stabilit, împotriva iconoclaştilor, că cinstirea icoanelor este „bineplăcută lui Dumnezeu”, iar „ venerarea se reduce la persoana înfăţişată pe icoană, iar nu la materia icoanei sau la chipul (fotografia) de pe ea”;

– **temeiurile cinstirii sfintei cruci:**

⇒ realitatea întrupării Mântuitorului (**II Ioan I,7**);

⇒ nevoia omului de concret, de cunoaştere a mesajului dumnezeiesc – omul trăieşte în faţa icoanei întâlnirea cu Hristos, care, astfel nu rămâne un simplu subiect de artă.

– este instituția întemeiată de Dumnezeu-Omul pentru mântuirea şi sfințirea oamenilor; altfel spus Biserica este extensiunea comunitară a lui Hristos sau organismul celor adunați în Hristos, ei constituind trupul tainic al lui Hristos, iar Hristos este capul pururi viu şi activ al acestui trup, niciodată despărțit de trup; ea mai fiind şi terenul de lucru a harului divin care coboară cu putere din Hristos, prin Sfântul Duh, sălăşluind în omenitatea îndumnezeită a lui Hristos şi se comunică membrilor ei, credincioşii;

– se împarte în:

⇒ Biserică luptătoare – luptă împotriva păcatului pe pământ;

⇒ Biserică triumfătoare – a îngerilor, drepților şi sfinților, care a triumfat în lupta împotriva răului;

Întemeierea Bisericii:

– stă în strânsă legătură cu întemeierea Împărăției lui Dumnezeu pe pământ, ea fiind sacramentul şi reprezentanta acestei împărății, după întemeierea ei;

– actul de întemeiere al Bisericii:

⇒ **în mod nevăzut** a luat ființă prin jertfa de pe cruce a Mântuitorului – **Faptele Apostolilor XX,28** „Drept aceea luați aminte de voi şi de toată turma, în care Duhul Sfânt v-a pus pe voi episcopi, ca să păstoriți Biserica lui Dumnezeu, pe care a câştigat-o cu scump sângele Său”;

⇒ **în mod văzut** a fost întemeiată la Cincizecime, când Duhul Sfânt S-a pogorât peste Apostoli şi a fost întemeiată, în urma predicii Sf. Ap. Petru, prima comunitate creştină botezându-se „ca la trei mii de suflete” (**Faptele Apostolilor II,41**);

– Mântuitorul a întemeiat Biserica ca organ pentru continuarea lucrării Sale mântuitoare în lume şi i-a dat puterea de a continua întreita Sa slujire (învățătorească, arhierească şi împărătească), propovăduind adevărul Evangheliei neschimbat şi nealterat, curățind de păcate şi sfințindu-i pe credincioşi prin Sfintele Taine şi conducându-i pe calea dobândirii vieții veşnice;

Însuşirile Bisericii:

1. **unitatea:**

– Biserica este una şi unică, întrucât unul este Dumnezeu, unul este Iisus Hristos, Capul şi întemeietorul ei, unul este Duhul Sfânt sălăşluit în ea; una este Treimea cea de o ființă şi nedespărțită, de unde şi necesității unității esențiale a comuniunii de viață cu Dumnezeu;

⇒ unitatea ființială a Bisericii este extensiune a unității dumnezeieşti:

⇒ „Este un singur trup şi un singur Duh, precum şi chemați ați fost într-o singură nădejde; este un Domn, o credință, un botez, un Dumnezeu şi Tatăl tuturor, care este peste toate şi în voi toți” (**Efeseni IV, 4-6**);

⇒ „Au doară s-a împărțit Hristos” (**I Corinteni 1, 13**);

2. **sfințenia**:

– sfințenia Bisericii este sfințenia lui Hristos Însuşi, întrucât ea este trupul Lui tainic, trup nedespărțit niciodată de Capul său. Ea este sfântă pentru că este locaş al Duhului Sfânt;

⇒ „Hristos a iubit Biserica şi S-a dat pe Sine pentru ea, ca s-o sfinţească, curăţind-o prin baia apei şi prin cuvânt şi ca să o înfăţişeze Sieşi Biserică sfinţită, neavând pată sau zbârcitură, ori altceva de acest fel, ci ca să fie sfântă şi fără de prihană” (**Efeseni V,25-27**);

3. **sobornicitatea sau catolicitatea (universalitatea):**

– însuşirea Bisericii de a fi un întreg unitar, viu şi activ peste tot pământul unde s-a răspândit creştinismul. Sobornicitatea Bisericii este implicată în unitatea ei;

⇒ Sobornicitatea Bisericii are două aspecte: extensiv şi intensiv:
- Caracterul extensiv exprimă prezenţa spaţială a Bisericii pe întreaga întindere a lumii;
- Caracterul intensiv arată conţinutul ortodox, de valoare universală al vieţii;

⇒ Sobornicitatea Bisericii este unitate spirituală desăvârşită, în plenitudine sfântă, rezultată din prezenţa unificatoare a lui Hristos; ea exprimă comuniunea frăţească a tuturor în Hristos;

4. **apostolicitatea**

– însuşirea prin care Biserica se afirmă ca fiind întemeiată de Iisus Hristos şi aşezată pe temelia Apostolilor;

⇒ „pe temelia Apostolilor şi a proorocilor, piatra cea din capul unghiului fiind însuşi Iisus Hristos” (**Efeseni II,20**);

⇒ „nimeni nu poate să pună altă temelie decât cea odată pusă, care este Iisus Hristos” (**I Corinteni III,11**);

⇒ se manifestă în succesiunea apostolică.

Ierarhia bisericească:

– aparţine în mod fiinţial Bisericii, fiindu-i întru totul necesară;

– cuprinde trei trepte, după har:

⇒ episcop;

⇒ preot;

⇒ diacon;

– în decursul vremii, datorită lărgirii câmpului administrativ bisericesc şi o dată cu creşterea numărului persoanelor de administraţie au apărut gradaţii în cuprinsul fiecăreia din cele trei trepte, fără ca prin aceasta să se micşoreze sau să se sporească harul hirotoniei, trepte ce se conferă prin hirotesire astfel:

⇒ la treapta de episcop – arhiepiscop, mitropolit şi patriarh;

⇒ la cea de preot – arhipresbiter sau protopresbiter;

⇒ la cea de diacon – arhidiacon sau protodiacon;

– cea mai înaltă autoritate în Biserică este sinodul ecumenic, iar pe plan local sinodul episcopilor;

– **texte scripturistice:**

⇒ **Faptele Apostolilor XIV,23** – „Şi hirotonindu-le preoţi în fiecare biserică, rugându-se cu postiri, i-au încredinţat pe ei Domnului, în Care crezuseră”;

⇒ **Tit I,5** – „Pentru aceasta te-am lăsat în Creta … să aşezi preoţi prin cetăţi, precum ţi-am rânduit”;

⇒ **I Timotei V,22** – „Nu-ţi pune mâinile degrabă pe nimeni, nici nu te face părtaş la păcatele altora”.

– sunt lucrări văzute, instituite de Mântuitorul Iisus Hristos şi încredinţate Sfintei Sale Biserici, prin care, celor ce le primesc, se împărtăşeşte harul nevăzut al Duhului Sfânt, scopul lor fiind mântuirea şi sfinţirea acestora prin harul pe care ele îl conferă.

Instituirea Sfintelor Taine:

– de către Mântuitorul Hristos, acest adevăr aflându-l din cuvintele: „…iar harul şi adevărul prin Iisus Hristos au venit" (Ioan I,17) precum şi din calitatea Apostolilor de „iconomi ai tainelor lui Dumnezeu" (I Corinteni IV,1; I Petru IV,10);

– **Botezul –** a fost instituit de Mântuitorul, înainte de înălţarea Sa la cer, prin cuvintele: „Mergând învăţaţi toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh" (Matei XXVIII,19);

– **Mirungerea –** nu se cunoaşte momentul instituirii acestei sfinte taine;

– **Euharistia –** a fost instituită de Mântuitorul la Cina cea de Taină, atunci când a luat pâinea, a mulţumit şi binecuvântându-o a dat-o ucenicilor zicând „luaţi, mâncaţi, acesta este trupul Meu …", apoi luând paharul şi mulţumind a zis: „beţi dintru acesta toţi, acesta este sângele Meu, al legii celei noi …" (Marcu XIV,22; Luca XXII,10);

– **Mărturisirea –** a fost instituită de Mântuitorul, după înviere, când s-a arătat Apostolilor şi a suflat asupra lor zicând: „Luaţi Duh Sfânt, cărora le veţi ierta păcatele se vor ierta şi cărora le veţi ţine vor fi ţinute" (Ioan XX,22-23);

– **Hirotonia –** a fost instituită de Mântuitorul, după învierea Sa din morţi, atunci când, arătându-se Apostolilor le-a zis: „Precum M-a trimis pe Mine Tatăl aşa vă trimit Eu pe voi …" (Ioan XX,21-23);

– **Cununia(nunta) –** în Scriptură nu se găseşte un loc precis din care să rezulte că Mântuitorul a instituit în mod expres această taină, însă ştim că a sfinţit căsătoria la nunta din Cana Galilei;

– **Maslul** – Sfânta Scriptură nu arată când a fost instituită această taină, însă aduce numeroase dovezi despre practicarea ei de către Sfinţii Apostoli; astfel aflăm că „ieşind ei (Apostolii), au propovăduit tuturor să se pocăiască. Şi scoteau afară demoni mulţi şi ungeau cu untdelemn mulţi bolnavi şi-i făceau sănătoşi" (Marcu VI,12-13).

Importanţa Sfintelor Taine în viaţa creştină:

– pentru că ni se împărtăşeşte harul divin, har ce renaşte şi ridică la viaţa suprafirească în Hristos;

– pentru că, prin ele, Mântuitorul Hristos este prezent şi activ, prin Sfântul Duh, în Biserica, în care, prin Sfintele Taine se lucrează mântuirea şi sfinţirea credincioşilor;

– prin **Botez, Mirungere şi Euharistie** se realizează încorporarea continuă a credincioşilor în Hristos şi în Biserica Sa;

– prin **Pocăinţă şi Maslu** credincioşii îşi redobândesc sănătatea sufletească şi trupească;

– prin **Hirotonie** se nasc slujitori, care continuă întreita slujire a Mântuitorului, până la sfârşitul veacurilor;

– prin **Nuntă** se perpetuează şi se înmulţeşte neamul omenesc;

– **Botezul –** este important deoarece creştinul renaşte la o nouă viaţă în Hristos;

– **Mirungerea –** este importantă deoarece întăreşte şi sporeşte în noua viață;

– **Euharistia –** este importantă deoarece dă creştinului hrana duhovnicească şi arvuna vieții veşnice, prin unirea cu Hristos;

– **Pocăința –** este importantă deoarece curățeşte de păcate şi reînnoieşte sufletul creştinului;

– **Hirotonia –** deoarece prin ea creştinul devine preot al lui Hristos;

– **Nunta –** este importantă deoarece prin ea creştinul se uneşte pentru convietuire şi înmulțirea neamului omenesc;

– **Maslul –** este important pentru că prin el credinciosul dobândeşte vindecarea de bolile sufleteşti şi trupeşti, precum şi iertarea de păcate.

⇒ **Învățătura creştină despre moarte şi judecata particulară**;
⇒ **Parusia şi semnele parusiei**;
⇒ **Învierea morților şi judecata obştească**.

Învățătura creştină despre moarte şi judecata particulară

– ca fenomen biologic moartea este despărțirea sufletului de trup (Eclesiastul XII,7);

– în concepția creştină reprezintă un eveniment firesc, universal şi necesar, prin care trecem la comuniunea cu Dumnezeu, ea fiind considerată drept uşa de trecere spre o nouă viață;

– **Biserica Ortodoxă** ne **învață,** despre moarte, **următoarele:**

1. a apărut ca urmare a păcatului strămoşesc:

⇒ **Romani V,12** – „Căci precum printr-un om a intrat păcatul în lume şi prin păcat moartea, aşa şi moartea a trecut la toți oamenii, prin cel în care toți au păcătuit”;

⇒ **Romani VI,23 –** „Pentru că plata păcatului este moartea”;

2. înseamnă sfârşitul vieții pământeşti, vremelnice şi în acelaşi timp începutul vieții veşnice, fiind ultima limită, până când omul îşi poate pregăti mântuirea:

⇒ **Filipeni I,21** – „Căci pentru mine viața este Hristos, iar moartea un câştig”

3. omul trebuie să fie pregătit în orice moment pentru primirea morții, deoarece după moarte nimeni nu mai poate lucra nimic pentru propria mântuire:

⇒ **Ioan IX,4** – „Mie mi se cade să lucrez lucrurile Celui Care M-a trimis până este ziuă, căci vine noaptea când nimeni nu poate să lucreze”;

⇒ **Clement Romanul –** „Să ne pocăim cât timp trăim pe pământ […] căci după trecerea din această lume nu ne mai putem mărturisi sau pocăi”;

⇒ Sf. Ioan Gură de Aur – „Viața de acum este timpul faptelor, iar după moarte vine judecata şi pedeapsa”;

4. sufletul după moarte duce o viață pe deplin conştientă, aducându-şi aminte de toți şi de toate cele trăite în viață, dându-şi seama şi mai deplin de binele sau răul făcut în timpul cât a viețuit pe pământ, în legătură cu trupul.

Judecata particulară:

– este judecata pe care sufletul o primeşte îndată după moarte;

– este necesară deoarece răsplata sau pedeapsa trebuie să vină ca urmare a unei hotărâri dată de Judecătorul cel drept, chiar dacă nu este deplină sau definitivă;

– învățătura despre judecata particulară se întemeiază pe Revelație:

⇒ **Evrei IX,27 –** „Şi precum este rânduit oamenilor să moară, iar după aceea urmează judecata…”;

⇒ **II Corinteni V,10** – „Căci noi toți trebuie să ne înfățişăm înaintea judecății lui Hristos, ca să ia fiecare după cele ce a făcut în trup, ori bine, ori rău”;

⇒ **Fericitul Augustin –** „De tot dreaptă şi mântuitoare este credința că sufletele se judecă îndată ce ies din trupuri”;

– **autorul judecății particulare** este Mântuitorul Hristos:

⇒ **Ioan V,22** – „Căci Tatăl nu judecă pe nimeni, ci toată judecata a dat-o Fiului”;

⇒ **Ioan V,27** – „Şi putere i-a dat (Tatăl) să facă judecată, căci Fiul Omului este”;

– **criteriul** după care se face judecata este străduința sau dezinteresul pe care l-a manifestat în viață cel judecat, de a se apropia de Hristos şi de a intra în comuniune cu El;

– **martori şi acuzatori:**

⇒ conştiința, îngeri, sfinți, Maica Domnului;

⇒ demonii, spiritele rele, ce urmează să agraveze starea celui judecat;

– la unii Părinți şi Scriitori Bisericeşti (Efrem Sirul, Chiril al Alexandriei, ş.a.) întâlnim învățătura despre vămile văzduhului, însă această învățătură nu are caracter de dogmă.

Parusia şi semnele parusiei

– eshatologia cuprinde învățătura Bisericii nu numai despre sfârşitul individual, ci şi despre evenimentele care se vor petrece la sfârşitul chipului lumii acesteia, atunci când va lua o nouă formă desăvârşită, când va avea loc a doua venire a Domnului (Parusia), învierea obştească a morților, schimbarea trupurilor celor vii şi judecata universală, după care începe viața veşnică a oamenilor în starea de fericire sau nefericire;

– timpul parusiei nu este precizat, omul având datoria de a fi pregătit, căci atunci când nici nu ne vom gândi va veni Fiul Omului;

Semnele Parusiei:

– **propovăduirea Evangheliei la toate neamurile**, indiferent dacă ea va fi primită sau nu:

⇒ **Matei XXIX,14** – „Şi se va propovădui această Evanghelie a împărăției în toată lumea, spre mântuire la toate neamurile, şi atunci va veni sfârşitul” ;

– **ivirea de prooroci mincinoşi şi căderea multora de la credință**, precum şi **înmulțirea fărădelegilor între oameni**:

⇒ **Matei XXIV,11-12** – „Şi mulți prooroci se vor scula şi vor amăgi pe mulți şi din pricina fărădelegii se va răci dragostea multora”;

⇒ **II Timotei III,2-5** – „Pentru că oamenii vor fi iubitori de sine, nemulțumitori, necuvioşi, lipsiți de dragoste, neînduplecați, clevetitori, neînfrânați, cruzi, neiubitori de bine, vânzători, necuviincioşi, îngâmfați, iubitori mai mult de desfătări decât de Dumnezeu, având înfățişarea credinței adevărate dar tăgăduind puterea ei”;

– **venirea lui Antihrist** – numirea de Antihrist înseamnă adversar sau duşman al lui Hristos şi se referă fie la duşmanii lui Hristos în general, fie la o persoană anume, diavolul sau o unealtă a sa, un trimis al Satanei; puterea lui va înceta la venirea Domnului;

⇒ **I Ioan II,18 –** „Copii, este ceasul de pe urmă, şi precum aţi auzit că vine antihrist, iar acum mulţi antihrişti s-au arătat – de aici cunoaştem că este ceasul cel de pe urmă”;

⇒ **II Tesaloniceni II,3 –** „Să nu vă amăgească nimeni în nici un chip […] că va veni întâi lepădarea de credinţă şi se va arăta omul păcatului, fiul pierzării potrivnicul […]. Iar venirea aceluia va fi lucrarea lui Satan însoţit de tot felul de puteri şi de semne şi de minuni mincinoase”;

– **venirea pe pământ a lui Enoh şi Ilie** (Apocalipsa XI,3-11);
– multe şi mari **catastrofe în natură şi între oameni**;
– **convertirea poporului evreu la creştinism**;

⇒ **Osea III,5** – „Fii lui Israel se vor întoarce la credinţă şi-L vor căuta pe Domnul Dumnezeul lor”;

⇒ Romani XI,25-27 –„Împietrirea lui Israel s-a făcut în parte, până ce va intra tot numărul păgânilor. Şi aşa tot Israelul se va mântui”;

– **arătarea pe cer a semnului Fiului Omului**, crucea:

⇒ **Matei XXIV,30** – „Atunci se va arăta pe cer semnul Fiului Omului… şi vor vedea pe Fiul Omului venind pe norii cerului cu putere şi cu slavă multă”.

Învierea morţilor şi judecata obştească

Învierea morţilor:

– Este una din adevărurile fundamentale ale învăţăturii creştine;

– prin **înviere** se înţelege revenirea la viaţă a unui trup omenesc după ce nu mai este nici o îndoială că acesta a murit cu adevărat; iar dacă se întâmplă după ce trupul a putrezit, prin înviere se înţelege reconstituirea trupului din elementele care l-au compus şi revenirea lui la viaţă;

– învierea morţilor este revenirea la viaţă a tuturor oamenilor care au trăit de la Adam încoace, şi au murit înainte de Parusia Domnului;

– va fi universală, deoarece vor învia deodată atât drepţii cât şi păcătoşii (Ioan V,28; Faptele Apostolilor XXIV,15)

– **texte scripturistice:**

⇒ **Ioan V,25,28-29 –** „Amin, amin, grăiesc vouă, că vine ceasul şi acum este, când morţii vor auzi glasul Fiului lui Dumnezeu, şi care vor auzi vor învia… căci vine glasul în care toţi cei din morminte vor auzi glasul Lui şi vor ieşi cei ce au făcut cele bune întru învierea vieţii, iar cei ce au făcut cele rele întru învierea osândirii”;

⇒ **I Corinteni XV,13 –** „Dacă nu este înviere a morţilor, nici Hristos n-a înviat”;

– **calităţile trupurilor înviate:**

⇒ vor fi nestricăcioase – ele nu vor mai fi supuse schimbării sau alterării şi nici bolilor şi morţii, drepţii putând să se bucure de o viaţă spirituală deplină, pe când cei răi vor şi supuşi unor suferinţe continue;

⇒ vor fi nemuritoare – prin însăşi natura lor, deoarece Mântuitorul Hristos a învins moartea pentru totdeauna în propriul Său trup;

⇒ vor fi pline de putere – putând vieţui în deplină armonie şi unitate cu sufletul;

⇒ vor fi trupuri duhovniceşti (trupuri spirituale) – fără a-şi pierde substanţa sau forma din viaţa pământească vor fi supuse sufletului în toate;

⇒ vor fi cereşti – transfigurate, sensibilitatea lor se va îndrepta spre plăcerile pur duhovniceşti;

⇒ vor fi pline de slavă (îmbrăcate întru mărire) – cf. Matei XIII,43: „Atunci drepţii vor străluci ca soarele în împărăţia Tatălui";

– trupurile păcătoşilor vor fi numai nestricăcioase şi nemuritoare, iar celelalte calităţi le vom întâlni numai la trupurile celor drepţi, care le vor avea şi pe primele două, însă va primi aceste calităţi le vor primi potrivit gradului de desăvârşire morală, atinsă în viaţă – cf. I Corinteni XV,41-42 – „Alta este strălucirea soarelui, alta a lunii şi alta a lunii şi alta a stelelor, căci stea de stea se deosebeşte în strălucire. Aşa este şi cu învierea morţilor";

– trupurile păcătoşilor vor învia pentru că posedă natura general-umană, pe care Hristos a ridicat-o la nemurire şi vor avea imprimat în natura lor sensibilitatea pentru chinuri şi suferinţe;

Judecata obştească sau universală:

– va avea loc în ziua Parusiei;

– se va face de Mântuitorul Hristos pe tronul măririi Sale;

– **locul judecăţii** va fi pământul transfigurat;

– **procedura** va fi deosebită de cea a judecăţilor omeneşti, cei judecaţi văzând întreg trecutul ca într-o oglindă sau ca într-o carte deschisă;

– o dată cu această judecată încetează împărăţia harului şi începe împărăţia măririi Fiului lui Dumnezeu, cf. Apocalipsă XI,15;

– **caracteristicile judecăţii universale:**

⇒ va fi **universală**, deoarece ei i se vor supune absolut toţi oamenii, din toate locurile şi din toate timpurile;

⇒ va fi **solemnă**, deoarece Mântuitorul Hristos, şezând pe scaunul măririi Sale, înconjurat de îngeri, Apostoli şi de sfinţi, va reprezenta cea mai înaltă autoritate judecătorească, în drept să hotărască soarta definitivă a tuturor oamenilor;

⇒ va fi **publică**, ceea ce înseamnă că ea se va face în faţa tuturor oamenilor – „toată zidirea cea cerească şi cea pământească […] stă de faţă cu cutremur, aşteptând înfricoşata descoperire a judecăţii dumnezeieşti" (Sf. Maxim Mărturisitorul);

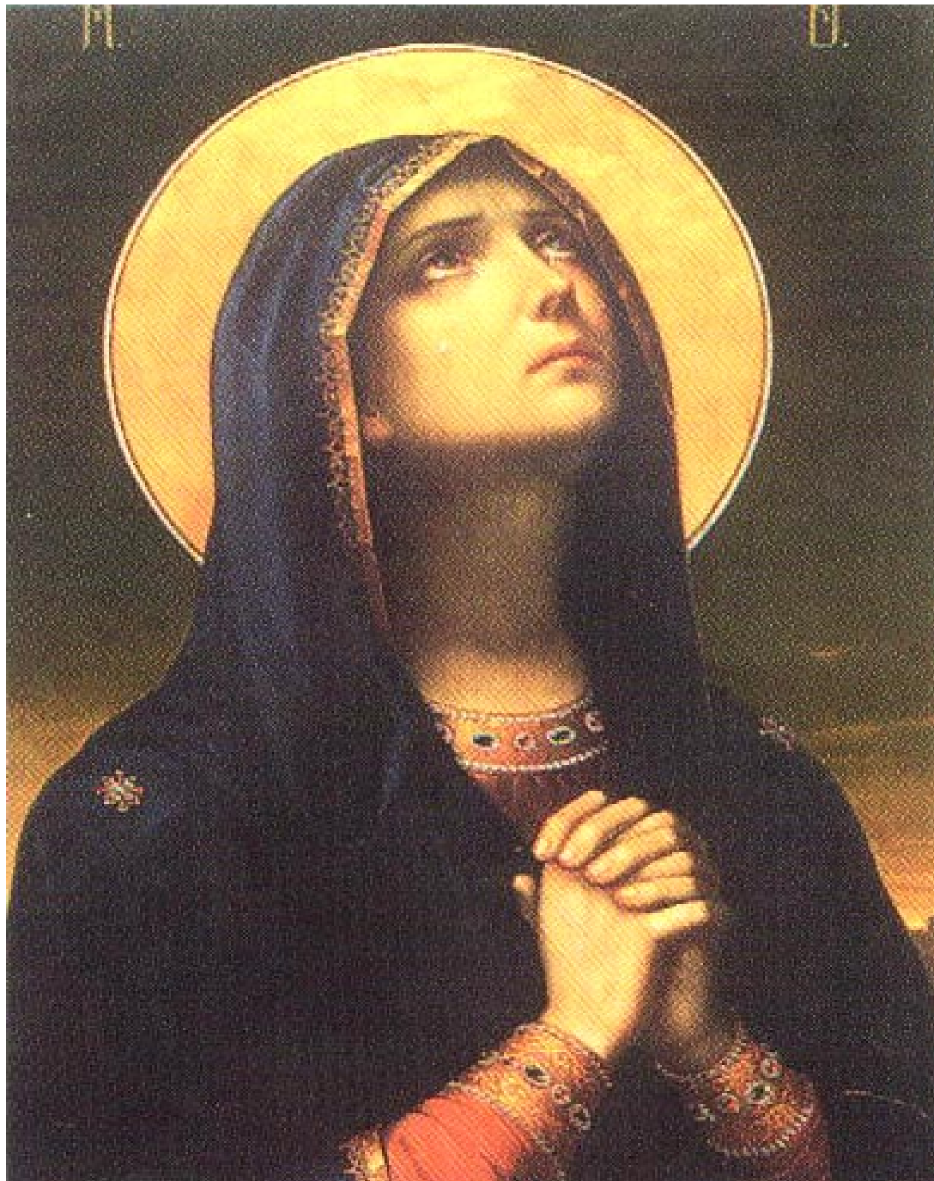
⇒ **dreaptă** – deoarece cel ce face judecata este Judecătorul cel drept (Ioan V,30);

⇒ va avea o sentinţă **definitivă şi veşnică**;

⇒ va fi **supremă**, deoarece va fi făcută de Judecătorul Suprem;

⇒ va fi **înfricoşătoare,** pentru îngeri, deoarece li se descoperă planul lui Dumnezeu cu privire la lume, pentru drepţi, fiindcă nu pot fi siguri că vor putea da un răspuns bun, iar pentru păcătoşi, deoarece sunt deplin conştienţi şi se cutremură de soarta ce-i aşteaptă;

MORALĂ

Cuprins:

I. Legea morală a Vechiului testament;
II. Legea morală a Noului Testament;
III. Conceptul libertate a voinței în învățătura creştină;
IV. Virtuțile teologice;
V. Familia în lumina moralei creştine;
VI. Probleme ale lumii contemporane.

I. Legea morală a Vechiului Testament

– **Însuşirile Legii morale a Vechiului Testament;**
– **Decalogul şi explicarea lui.**

Însuşirile Legii morale a Vechiului Testament

– legea morală a Vechiului Testament face parte din legea pozitivă dumnezeiască, care are următoarele însuşiri:

⇒ trebuie să provină de la autoritatea legitimă, adică de la Dumnezeu;
⇒ să nu se opună unei legi mai înalte, adică să nu contravină legii morale naturale;
⇒ trebuie să urmărească binele obştesc, adică să fie dreaptă;
⇒ împlinirea ei să fie posibilă atât din punct de vedere fizic, cât şi moral;

– **însuşirile legii morale a Vechiului Testament:**

⇒ este imperfectă, atât în formulare, cât şi în realizarea ei;
⇒ are rolul de „călăuză către Hristos” (Galateni III,24), ea fiind dată pentru a trezi conştiinţa păcătoşeniei şi dorinţa după un mântuitor;
⇒ este lipsită de harul divin;
⇒ accentuează unitatea şi spiritualitatea lui Dumnezeu, deoarece decalogul cuprinde fundamentele vieţii religios-morale pentru toate timpurile şi toate popoarele;
⇒ este obligatorie, Dumnezeu atrăgând atenţia asupra acestui lucru prin prooroci şi tot prin aceştia ne-a dat modul cum trebuie împlinită;

Decalogul şi explicarea lui

– valoarea decalogului este dată de explicarea în spiritul învăţăturilor evanghelice (cf. Matei V, 20-48);

– I. „Eu sunt Domnul Dumnezeul tău. Să nu ai alţi dumnezei în afară de mine”:

– **a**ceastă poruncă cere creştinilor să-L cinstească pe Dumnezeu atât în interior cât şi în exterior. Cinstirea lăuntrică se face prin virtuţile credinţei, nădejdii şi iubirii, iar cinstirea exterioară se manifestă prin diferite acte de cult. Din cinstirea divinităţii se conturează datoria de a mărturisi credinţa în Dumnezeu ori de câte ori este nevoie, precum şi datoria de a ne manifesta ca fii ai lui Dumnezeu, aşa cum desprindem din textul de la Matei V,16 - „Aşa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, aşa încât să vadă faptele voastre cele bune şi să slăvească pe Tatăl vostru Cel din ceruri”;

– II. „Să nu-ţi faci chip cioplit, şi nici vreo asemănare cu ceva din câte sunt în cer, ori din câte sunt pe pământ, ori din câte sunt în apele de sub pământ. Să nu te închini lor şi nici să le slujeşti”:

– **î**n această poruncă este vorba de cinstirea lui Dumnezeu, ea oprind închinarea la orice făptură închipuită sub formă de idoli – idol = născocire omenească, fără a prezenta ceva real. Ea nu interzice cinstirea icoanelor deoarece acestea sunt reprezentări reale, iar noi cinstim persoanele înfăţişate pe ele; iar pe de altă parte prototipul icoanelor îl găsim în Vechiul Testament, atunci când Dumnezeu dă lui Moise indicaţiile pentru cortul sfânt (Ieşire XXV, 18-20; XXVI, 31-35);

– **III. „Să nu iei numele Domnului Dumnezeului tău în deşert”:**

– datoria de a cinsti pe Dumnezeu este extinsă prin această poruncă şi la numele lui Dumnezeu, care e sfânt, credinciosul având astfel datoria de a nu huli, a nu rosti fără cinste cuvenită, a nu înjura sau blestema pe Dumnezeu;

– **IV. „Adu-ți aminte de ziua odihnei, ca s-o sfințeşti”:**

– prin această poruncă ne este impusă cinstirea zilei de odihnă (a sabatului – în Vechiul Testament, a duminicii – în Noul Testament), înțelegându-se nu numai o reținere de la lucrările fizice, ci şi un prilej de examinare a vieții, de aducere aminte a binefacerilor primite de la Dumnezeu. Porunca aceasta îl înalță pe om din punct de vedere moral şi îi dă prilejul de a cultiva cele mai alese virtuți religioase şi morale;

– **V. „Cinsteşte pe tatăl tău şi pe mama ta, ca să-ți fie bine şi să trăieşti ani mulți”:**

– recunoscând familia ca temelia orânduirii sociale, această poruncă precizează cea mai însemnată datorie a copiilor în sânul familiei: cinstirea părinților de la care au primit nu numai viața ci şi creşterea şi educația. Raportul dintre copii şi părinte este asemănător cu raportul dintre om şi Dumnezeu, de aceea datoriile copiilor față de părinți sunt o consecință a datoriilor oamenilor față de Dumnezeu;

– **VI. „Să nu ucizi”:**

– viața, este bunul cel mai de preț pe care Dumnezeu l-a dăruit oamenilor, fapt pentru care această poruncă interzice ridicarea propriei vieți (sinuciderea) sau a altuia (omorul sau uciderea). Mântuitorul ne învață că mai de temut este uciderea sufletească, decât cea trupească.; prin ucidere sufletească înțelegând faptele prin care atragem pe aproapele nostru pe calea păcatului;

– **VII. „Să nu te desfrânezi”:**

– Dumnezeu, în rai a statornicit pentru toate timpurile permisiunea legăturii trupeşti dintre bărbat şi femeie numai în cadrul familiei; iar Mântuitorul a ridicat căsătoria la rangul de taină; la baza ei trebuind să stea dragostea curată şi fidelitatea reciprocă a soților. Din acest motiv, orice legătură trupească dintre bărbat şi femeie în afara căsătoriei este oprită prin această poruncă, fiind socotită desfrânare. Desfrânarea este curvie atunci când se săvârşeşte de persoane necăsătorite, călcându-se astfel şi credința conjugală;

– **VIII. „Să nu furi”:**

– prin această poruncă se interzice însuşirea pe nedrept, prin orice mijloace, a bunurilor ce aparțin aproapelui nostru. Tot această poruncă consfințeşte dreptul de proprietate asupra bunurilor indispensabile pentru întreținerea vieții şi condamnă orice mijloace prin care se nesocoteşte acest drept: furtul, răpirea, înşelăciunea, exploatarea etc.;

– **IX. „Să nu mărturiseşti strâmb împotriva aproapelui tău”:**

– aici este oprită mărturia mincinoasă împotriva aproapelui nostru cu scopul de a-i face rău, precum şi orice minciună, ca un fapt direct opus adevărului. Prin firea sa omul este obligat să trăiască în legătură cu alți oameni, el trebuind astfel să aibă relații şi raporturi de încredere; minciuna roade şi distruge relațiile de bună înțelegere;

– **X. „Să nu râvneşti la nimic din câte sunt ale aproapelui tău”:**

– în timp ce porunca a opta opreşte însuşirea reală şi efectivă a bunurilor aproapelui nostru, această poruncă opreşte chiar şi dorința şi pofta după bunurile semenilor. Această poruncă ne arată astfel că decalogul reglementează nu numai faptele externe ale omului ci şi pornirea internă a inimii credinciosului.

I. Legea morală a Noului Testament

– **Însuşirile Legii Noului Testament;**
– **Predica de pe Munte şi tâlcuirea ei: Fericirile, raportul între Legea Veche şi Noua Lege, despre milostenie, despre rugăciune, despre post, despre judecata semenilor.**

Însuşirile Legii Noului Testament

– legea Noului Testament este cuprinsă în Evanghelia lui Hristos, învăţătura evanghelică fiind dedusă din adevăruri morale generale, idei, îndemnuri, sfaturi, exemple, porunci, cuprinse în Evanghelie;
– **interioritatea –** înseamnă că ea cere o transformare interioară, o viaţă şi un duh nou, Duhul lui Hristos (Ioan VI,63; Filipeni II,5);
– **universalitatea –** este destinată pentru întreg neamul omenesc;
– **necesitatea –** ei pentru mântuirea tuturor oamenilor (Galateni III,26-29);
– **neschimbabilitatea –** fiind cea mai desăvârşită lege nu se poate schimba;

Predica de pe Munte şi tâlcuirea ei

Explicarea fericirilor:
– **I. „Fericiţi cei săraci cu duhul, că a lor este împărăţia cerurilor”:**
– prin „săraci cu duhul” nu trebuie să-i înţelegem pe cei lipsiţi de inteligenţă, ci pe cei ce se leapădă de păcatul mândriei şi al îngâmfării, fiind conştienţi de lipsurile şi imperfecţiunile de care suferă străduindu-se astfel spre desăvârşire, adică pe cei smeriţi şi umili;
– **II. „Fericiţi cei ce plâng, că aceia se vor mângâia”:**
– cei smeriţi, care sunt conştienţi de lipsurile şi păcatele lor, se întristează şi plâng după o viaţă mai desăvârşită, după o viaţă de dragoste, de adevăr şi dreptate, viaţă la care pot ajunge doar cu ajutorul harului divin; deci aici este vorba de plânsul păcatelor, pentru a primi mângâierea în împărăţia cerurilor;
– **III. „Fericiţi cei blânzi, că aceia vor moşteni pământul”:**
– din această fericire vedem că blândeţea poate constitui o virtute de preţ pentru dobândirea „pământului”(fericirii veşnice), iar omul blând este cel ce dă cinstea cuvenită superiorilor săi şi îi preţuieşte pe cei mici, nu batjocoreşte, nu cleveteşte şi nu osândeşte pe aproapele său, nelăsându-se pradă mâniei atunci când lucrurile nu merg după voia lui;
– **IV. „Fericiţi cei ce flămânzesc şi însetează de dreptate, că aceia se vor sătura”:**
– desprindem tăria şi râvna cu care creştinul adevărat trebuie să urmărească întreaga lui viaţă înfăptuirea dreptăţii, virtute foarte însemnată în viaţa socială. În înţeles biblic prin dreptate înţelegem în general viaţa virtuoasă – trăită după poruncile lui Dumnezeu, astfel „flămânzii de dreptate” sunt toţi cei ce doresc şi înfăptuiesc binele. Cei ce se vor afla în această categorie se vor „sătura” prin dobândirea desăvârşirii depline în viaţa viitoare;

– **V. „Fericiți cei milostivi, că aceia se vor milui”:**

– milostenia cerută de Mântuitorul este o exteriorizare prin fapte a iubirii față de aproapele nostru; ea ne este cerută deoarece însăşi împărăția cerurilor este un dar al milostivirii divine față de oameni. Răsplata celor milostivi va fi milostenia Părintelui ceresc față de ei la judecata obştească;

– **VI. „Fericiți cei curați cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu”:**

– prin curat cu inima înțelegem, în primul rând pe cel nevinovat şi lipsit de vicleşug, cel ce are o inimă curată şi nepătată ca pruncii, o inimă iertătoare, plină de toată bunătatea şi răbdarea. Starea de supremă fericire, şi anume vederea lui Dumnezeu față către față nu este dată decât celor ce sunt „curați cu inima”;

– **VII. „Fericiți făcătorii de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema”:**

– făcătorii de pace sunt creştinii care prin viața şi faptele lor vor căuta să împlinească o întreită pace – adică cei ce caută să fie împăcați cu Dumnezeu prin pocăință şi ferirea de păcate grele; cei ce caută să fie împăcați în gândurile şi cugetele lor interne şi cei ce caută să trăiască în pace şi bună înțelegere cu semenii lor. Cei ce reuşesc să dobândească asemenea virtute se vor putea numi fii ai lui Dumnezeu, făcându-se părtaşi de toate binefacerile Tatălui ceresc;

– **VIII. „Fericiți cei prigoniți pentru dreptate, că a lor este împărăția cerurilor”:**

– în această fericire Mântuitorul îi fericeşte pe aceia care peste toate veacurile vor fi prigoniți din pricina străduinței lor pentru dreptate şi sfințenie, iar răsplată făgăduită acestora este împărăția cerurilor, răsplată de care se vor bucura predicatorii Evangheliei, învățătorii Bisericii, mărturisitorii dreptei credințe şi luptătorii împotriva nedreptăților şi a relelor sociale;

– **IX. „Fericiți veți fi când din pricina Mea vă vor ocărî şi vă vor prigoni şi mințind vor zice tot cuvântul rău împotriva voastră. Bucurați-vă şi vă veseliți, că plata voastră multă este în ceruri”:**

– prin această ultimă fericire sunt fericiți cei ce au suferit şi vor suferi defăimări, chinuri şi moarte din pricina credinței în Hristos şi a Evangheliei sale, suferințe ce au fost prevăzute de Mântuitorul Hristos;

Raportul dintre legea morală a Vechiului Testament şi cea a Noului Testament;

– **l**egea Vechiului Testament a avut rolul de „pedagog spre Hristos” (**Galateni III,24**) pentru poporul evreu, de aici rezultând că ea este inferioară legii Noului Testament, deoarece legea veche nu-L putea mântui pe om (cf. Galateni II,16, Romani III,20). Cu toate acestea Iisus Hristos ne spune că „nu am venit să stric legea sau prorocii. N-am venit să stric, ci să plinesc.” (Matei V,17) şi astfel e necesar să vedem **raportul dintre cele două legi**:

- Legea Noului Testament lămureşte, interiorizează, unifică şi desăvârşeşte poruncile legii vechi; (Matei V, 17-48 – interpretează legea veche Mântuitorul), (Matei XXII,37-39 – se unifică toate poruncile legii Vechiului Testament);
- legea nouă înlocuieşte motivele trecătoare pentru împlinirea legii cu motive veşnice şi aşează iubirea în locul fricii;
- legea Noului Testament, ca lege a libertății, înlătură sarcina grea a poruncilor legii Vechiului Testament;

- numai legea nouă îl îndreptează pe om înaintea lui Dumnezeu şi dă posibilitatea mântuirii, prin mijloacele harului divin;
- legea Noului Testament este o lege universală şi veşnică, în timp ce legea Vechiului Testament a fost o lege cu caracter particular şi temporar;

Despre milostenie,rugăciune şi post:

– erau considerate de către evrei faptele cele mai de cinste şi erau respectate cu strictețe;

– farisei le practicau fățarnic şi ostentativ şi nu urmăreau decât să fie văzuți şi apreciați de cei din jur; astfel ei se lăudau cu milosteniile, se rugau stând în picioare în sinagogi şi pe străzi, îşi smoleau fețele şi îşi manifestau tristețea pentru a arăta tuturor că postesc, țineau cu strictețe toate datinile, se credeau drepți şi îi disprețuiau pe ceilalți;

– Mântuitorul îi critică pe farisei şi arată că practicarea autentică a virtuților se face în taină, din dragoste față de Dumnezeu şi pentru aproapele fără a aştepta laude din partea altora şi fără a se urmări interesul propriu;

– acestea sunt răsplătite de Dumnezeu numai în măsura în care acestea sunt practicate discret;

Despre judecata semenilor:

– Dumnezeu nu este numai Proniator, ci şi Judecător drept, care răsplăteşte sau pedepseşte după faptele săvârşite;

– oamenii îşi iau dreptul de a judeca în mod subiectiv faptele semenilor lor, fără să țină cont de propriile fapte, care pot fi mai grave, fapt pentru care sunt atenționați de Hristos, că vor fi judecați de Dumnezeu aşa cum ei îşi judecă semenii: „Nu judecați, ca să nu fiți judecați, căci cu judecata cu care judecați veți fi judecați şi cu măsura cu care veți măsura vi se va măsura” (Matei VII,1-2).

III. Conceptul libertate a voinței în învățătura creștină

– **libertatea psihologică între bine şi rău**;
– **limitele libertății**;
– **libertatea morală creştină**.

Libertatea psihologică între bine şi rău:

– prin voință înțelegem totalitatea actelor conştiente prin care urmărim realizarea unui scop;

– instinctul este o necesitate biologică, materială, un automatism, ci nu o libertate;

– libertatea este capacitatea voinței de a se determina singură la acțiunea sa, fără nici o constrângere externă sau internă; posibilitatea ca voința să decidă singură în una sau alta din alternative formează libertatea psihologică;

– fără libertate nu am putea alege între bine şi rău, iar alegerea răului nu este conformă cu libertatea, pentru că viața tinde spre bine şi realizarea lui;

– alegerea răului este o deficiență a libertății, nu exercitarea lui firească; fiind ceea ce este boala față de sănătate; altfel spus el este un abuz, o imperfecțiune prin care voința este pervertită;

– răul îmbracă haina binelui, ca în cazul lui Adam, care a dorit să fie el Dumnezeu;

– păcatul strămoşesc a produs posibilitatea rătăcirilor, voința a slăbit, poftele senzuale ale omului s-au revoltat împotriva spiritului, ajungându-se la starea morală descrisă de Sf. Ap. Pavel – omul vrea binele dar nu este în stare să-l realizeze, pentru că voința lui este slăbită de păcat;

– esența libertății constă în capacitatea ei de a alege mai multe posibilități de realizare a binelui;

– libertatea voinței omului păcătos nu se pierde total, pentru că în această libertate este dată posibilitatea îndreptării de la păcat prin forțe proprii şi cu ajutorul harului divin;

Limitele libertății:

– libertatea noastră este limitată, libertate absolută existând doar la Dumnezeu;

– limitele creaturii sunt şi limitele libertății sale; libertatea fiind condiționată şi de structura psiho-fizică a omului, mediului fizic şi social în care trăieşte, sex, vârstă, intelect, voință, sentimente, educație care influențează libertatea voinței;

– voința omului poate fi educată prin lupta omului de a deveni din ce în ce mai liber de păcat şi stăpân pe sine;

– **obiecții aduse libertății**:

– **fatalismul –** susține că totul este orânduit de mai înainte, omul neputând schimba nimic, deoarece aşa i-a fost scris;

– **determinismul –** susține că nimic nu se întâmplă în univers fără o cauză necesară; totul fiind dominat de legi fixe, în cadrul cărora se încadrează şi omul

Libertatea morală creştină:

– libertatea psihologică a fost dată de Dumnezeu omului ca o anticipație a dobândirii libertății morale;

– libertatea psihologică este dată odată cu crearea omului, iar libertatea morală este o cucerire a omului care îl conduce spre asemănarea cu Dumnezeu; prima desăvârşindu-se în ultima;

– libertatea morală creştină este identificarea liberă şi permanentă a voinței noastre cu binele, deci cu voia lui Dumnezeu, având suveranitate deplină asupra acțiunilor noastre;

– ca urmare a păcatului s-a menținut libertatea psihologică, însă libertatea morală trebuie câştigată de om;

– prin venirea Mântuitorului voința umană este îndumnezeită şi participă la voința libertății divine; omul fiind liber să creadă în învățătura Lui sau nu;

– progresul moral al creştinului începe de la libertatea de păcate grele la libertatea de păcate uşoare şi poate ajunge la starea desăvârşită atunci când nu mai poate păcătui, voința lui devenind liberă de orice ispită sau gând al păcatului.

- **credinţa**;
- **nădejdea**;
- **iubirea**.
- sunt mijloacele de comuniune, date pentru cunoaşterea lui Dumnezeu;

Virtutea credinţei:

- este adeziunea totală, liberă şi conştientă a spiritului omenesc la Revelaţia divină păstrată în Biserică, adeziunea izvorâtă din har şi pe temeiul autorităţii lui Dumnezeu şi a Bisericii Sale;
- este convingerea care se formează în noi datorită harului divin, în puterea căruia primim şi ţinem ca adevărate toate cele descoperite de Dumnezeu pentru mântuirea credincioşilor, fiind singura cale de cunoaştere şi înţelegere a celor supranaturale, deoarece acestea nu pot fi cunoscute pe alte căi;

Însuşirile credinţei:

- să fie **statornică** – deoarece izvorul ei este Dumnezeu, faţă de care nu este îngăduită o credinţă şovăielnică şi nestatornică;
- să fie **vie şi lucrătoare prin iubire**, adică să se manifeste în faptele iubirii creştine (cf. Galateni V,6);
- să fie **universală** – adică să cuprindă toate adevărurile revelate de Dumnezeu şi mărturisite de Biserică;
- să fie **puternică şi sigură** – pentru al conduce pe creştin spre împlinirea scopului său;

Necesitatea credinţei:

- e strict necesară creştinului pentru că:
  - ⇒ este cea mai înaltă **formă de cunoaştere a celor supranaturale**;
  - ⇒ este strict **necesară pentru mântuire** – fiind condiţia care menţine creştinul în starea harică şi pasul spre desăvârşirea lui morală, prin care îşi câştigă mântuirea;

Păcatele împotriva credinţei:

- ⇒ **scepticismul** – este îndoiala voită de adevărurile dumnezeieşti revelate;
- ⇒ **erezia** – este susţinerea unor învăţături greşite cu privire la o învăţătură de credinţă;
- ⇒ **schisma** – reprezintă ruperea de disciplina şi ordinea bisericii;
- ⇒ **superstiţia** – este credinţa deşartă care se îndreaptă spre lucruri sau fiinţe, cărora li se atribuie puteri miraculoase şi este contrară adevărului de credinţă;
- ⇒ **ocultismul** – este o falsă explicare a misterelor cu pretenţia de a cunoaşte, datorită unor practici, planurile lui Dumnezeu în lume şi pentru a ajunge la descoperirea viitorului;
- ⇒ **fanatismul religios** – reprezintă credinţa violentă, lipsită de iubire, manifestat, în special, faţă de alte credinţe şi religii;
- ⇒ **bigotismul** – reprezintă reducerea credinţei la forme, acte de cult simple, preocuparea pentru actele externe;
- ⇒ **apostazia** – este lepădarea credinţei, fiind unul din păcatele grele, păcate care nu se iartă nici acum nici după moarte;

⇒ **necredința** – reprezintă lipsa totală a credinței şi este un alt păcat împotriva Sfântului Duh;

Mijloace pentru cultivarea credinței:

- rugăciunea;
- participarea la tot ceea ce se săvârşeşte în Biserică;
- viața virtuoasă;
- meditația, reflecția asupra adevărurilor dumnezeieşti însoțită de o lectură bună, ziditoare de suflet, constituie un mijloc eficace pentru cultivarea credinței şi păstrarea ei în toată ascuțimea;

Implicațiile credinței:

- **implicația eclezială** – adevărata credință este acea care corespunde învățăturii Bisericii şi în care se mărturiseşte învățătura bisericii;
- **implicația comunitar-sobornicească** – în comuniunea credinței omul nu este niciodată singur, ci împreună cu cei ce împărtăşesc adevărata credință;

<u>Virtutea nădejdii:</u>

- este aşteptarea cu încredere a fericirii veşnice, precum şi a mijloacelor necesare pentru a o putea dobândi, pe temeiul făgăduinței lui Dumnezeu;

Însuşirile nădejdii:

- să fie **luminată** – adică tensiunea să fie numai spre bunurile veşnice şi spirituale, iar spre bunurile vremelnice numai în măsura în care întrețin şi potentează tensiunea omului după fericirea veşnică;
- să fie **tare şi neclintită** – adică să se sprijine pe Dumnezeu (II Timotei I,12);
- să fie **vie** – adică să fie totdeauna însuflețită de iubire şi de mântuirea iubirii (I Petru I,3);

Necesitatea nădejdii:

- e necesară creştinului pentru:

⇒ **mântuire** – deoarece îl face pe creştin să se îndrepte spre izvorul ultim al învățăturilor de credință, spre Dumnezeu, făcându-l să aştepte cu încredere fericirea făgăduită de El, precum şi ajutorul harului Său pentru dobândirea acesteia;

⇒ că **legea morală ne obligă să o avem**, deoarece numai datorită ei creştinul poate rezista tuturor încercărilor la care este supus;

Roadele nădejdii:

- sunt multiple, însă cele **mai importante sunt**:
- direcționează viața noastră spre Dumnezeu, lipind de om de bunurile veşnice;
- aprinde în om râvna, curajul, tăria şi statornicia în lucrarea mântuirii;

Păcatele împotriva nădejdii:

⇒ **deznădejdea –** reprezintă pierirea oricărei nădejdii în Dumnezeu şi în mântuirea proprie;

⇒ **încrederea peste măsură –** poate fi de două feluri:

→ referitoare la Dumnezeu – este încrederea peste măsură în bunătatea lui Dumnezeu, care te iartă oricât ai păcătui;

→ referitoare la om – este încrederea peste măsură în puterile omului de a dobândi mântuirea, fără ajutorul lui Dumnezeu;

Mijloace pentru cultivarea credinței:

- rugăciunea statornică şi permanentă;
- lectura bună, unită cu reflecția şi meditația asupra celor consemnate;
- îndelunga reflecție – asupra binefacerilor lui Dumnezeu;

<u>**Virtutea iubirii:**</u>

- este virtutea prin care creştinul intră în cea mai strânsă unire cu Dumnezeu, considerându-L drept binele cel mai înalt spre care poate tinde, şi caută din toate puterile sufletului său să împlinească voia Sa cea sfântă;

Obiectul iubirii creştine:

⇒ **Dumnezeu –** pe care trebuie să-L iubim, deoarece El ne-a iubit mai întâi pe noi (I Ioan IV,19);

⇒ **aproapele nostru –** care este în acelaşi timp fiu al lui Dumnezeu şi frate al nostru;

⇒ **propria persoană –** deoarece față de noi avem cea mai importantă datorie, mântuirea sufletului;

Însuşirile iubirii:

- să fie **mai presus de orice** – trebuie făcută distincția între iubirea datorată lui Dumnezeu şi iubirea dată semenilor;
- să fie **internă şi lucrătoare** – adică să pornească din interiorul nostru şi să se exteriorizeze;
- să fie **statornică** – aceasta fiind o poruncă şi o condiție a virtuții iubirii;

Necesitatea iubirii:

- e necesară creştinului pentru că:

⇒ numai prin ea se **realizează cel mai înalt scop al său** – unirea deplină cu Dumnezeu;

⇒ este **cea mai mare poruncă** din legea dumnezeiască (cf. Matei XXII,36 ş.u.);

⇒ este **cea mai înaltă cale** ce ne poate duce la desăvârşire (cf. I Corinteni XII,31)

Roadele iubirii:

- sunt multiple, însă **mai însemnate sunt**:
- unirea cu Dumnezeu;
- bucuria, liniştea şi pacea sufletească;
- râvna sau zelul în împlinirea voii lui Dumnezeu;
- mântuirea sufletească;

Păcatele împotriva iubirii:

- **ura față de Dumnezeu –** este împotrivirea duşmănoasă față de Dumnezeu, considerându-L autorul tuturor nenorocirilor ce se abat asupra oamenilor;
- **nepăsarea sau trândăvia față de cele duhovniceşti;**
- **sentimentalismul –** reduce iubirea la bucurii ieftine, simțuale;
- **fanatismul –** este credința fără iubire, pătimaşă şi care se impune prin mijloace potrivnice iubirii;
- **egoismul –** constă în iubirea exagerată şi greşit înțeleasă față de sine însuşi şi în satisfacerea dorințelor proprii, cu nesocotirea drepturilor altora şi a legilor morale în general;
- **dăruirea totală plăcerilor şi desfătărilor** acestei vieți.

– omul, creat de Dumnezeu, a trăit de la început în familie, care este cel dintâi nucleu social din care a făcut parte;

– **familia** este temelia vieții sociale, ea corespunzând unor nevoi naturale a oamenilor deoarece între cele două sexe există o coordonare şi o completare reciprocă, spre a putea răspunde scopului procreării: înmulțirea neamului omenesc şi ajutorarea reciprocă;

– familia creştină, fiind un aşezământ dumnezeiesc, nu are la bază numai instinctul sexual, care e comun şi animalelor , ci este singura formă de conviețuire dintre cele două sexe, natura acestora fiind întocmită astfel de Dumnezeu, ca să nu poată trăi fiecare izolat;

– familia **se întemeiază prin actul căsătoriei**, care este o formă solemnă prin care cele două persoane de sex opus se obligă a conviețui împreună întreaga lor viață, iar legătura ce se creează astfel între bărbat şi femeie este mai puternică şi mai intimă decât orice altă legătură de sânge;

– privită din punct de vedere **civil căsătoria este un act juridic liber consimțit**, încheiat între două persoane de sex opus, bazat pe afecţiune reciprocă, prin care ele se obligă să conviețuiască şi să-şi îndeplinească tot timpul vieții datoriile reciproce ce le revin din aceasta;

– privită din punct de vedere **religios căsătoria este o legătură sfântă**, întemeiată de Dumnezeu, iar în creştinism această instituție a fost ridicată de Mântuitorul la rangul de Taină şi declarată indisolubilă;

Caracterele căsătoriei:

– **unitatea** – înțelegem faptul că un bărbat nu poate fi căsătorit în acelaşi timp decât cu o singură femeie şi invers, o femeie nu se poate căsători în acelaşi timp decât cu un singur bărbat;

– **indisolubilitatea** – înțelegem faptul că legătura dintre cei doi nu se poate desface în timpul vieții acestora;

Scopul căsătoriei:

– naşterea şi creşterea de copii;
– ajutorarea reciprocă a soților;
– ferirea de desfrânare;

Condițiile căsătoriei creştine:

– să nu se afle în legătură de rudenie apropiată;

– să se facă acest pas numai după o matură chibzuință şi numai dacă sunt convinşi că între ei există iubire reciprocă şi bună înțelegere;

– să nu se facă dintr-o înflăcărare pasională momentană, bazată mai mult pe frumusețea trupească şi pe instincte;

– să constate că între ei există asemănări în privința concepției de viață, în privința felului de a vedea anumite probleme importante, în privința preocupărilor, preferințelor, idealurilor în viață etc.;

– să nu fie deosebiri de convingeri ideologice, dar nici deosebire prea mare de vârstă, deoarece ambele pot dăuna armoniei necesare în viața conjugală, precum şi creşterii şi educării copiilor;

– să se facă acest pas numai după ce sunt convinşi că au chemare față de viața familială şi că vor fi în stare să suporte împreună toate încercările ce vor avea să le întâmpine în noua viață;

Importanța familiei:

– rezultă din faptul că poate oferi numeroase prilejuri şi mijloace de desăvârşire morală, după cum ea promovează deopotrivă creşterea şi întărirea societății;

– familia, după morala creştină, este vatra bunei creşteri a copiilor şi altarul vieții domestice, iar când este trăită după principiile evanghelice devine izvor de evlavie şi sfințenie.

- **tineretul în fața provocărilor lumii secularizate: consumul de droguri, consumul excesiv de alcool, prostituția, traficul de persoane, violența, suicidul;**
- **probleme de bioetică: transplantul de organe, eutanasia, clonarea etc.**

Tineretul în fața provocărilor lumii secularizate: consumul de droguri, consumul excesiv de alcool, prostituția, traficul de persoane, violența, suicidul:

– darul cel mai de preț pe care Dumnezeu l-a făcut omului este viața, care trebuie prețuită, conservată şi ocrotită, ca expresia cea mai sublimă a activității creatoare a lui Dumnezeu, Care ne-a adus „dintru neființă la ființă”, nu doar pentru o existență biologică, fapt pentru care omul trebuie să „aleagă viața”, îndemn în care vedem prezentă autoritatea divină,care prin Biserica ortodoxă ne îndeamnă de a respinge avortul, eutanasia şi alte proceduri prin care luăm viața (sau moartea) în propriile noastre mâini;

– dependenții de **droguri** sunt oameni bolnavi, ajunşi în stare de iresponsabilitate pentru faptele lor, ei nemaiputând fi ajutați decât de Dumnezeu;

– **consecințele proliferării drogurilor sunt:**

⇒ scăderea populației;
⇒ creşterea infracționalității şi a criminalității;
⇒ micşorarea potențialului productiv al țării;

– trupul unui toxicoman ajunge o epavă înfiorătoare, devenind batjocura diavolului, iar noi, oamenii normali, în loc să-i compătimim, să îi ajutăm şi să ne rugăm pentru ei îi marginalizăm, ba chiar mai mult unii dintre noi le doresc moartea, fără a avea însă dragoste şi răbdare cu ei;

– trupul celui care a consumat droguri are **reacții** diverse:

⇒ halucinație; somnolență, ochii foarte roşii;
⇒ neglijarea ținutei, grosolănia în limbaj, plafonarea intelectuală;
⇒ fantezie prodigioasă în crearea minciunilor, cu scopul de a obține bani;
⇒ acte antisociale: furt, tâlhării;
⇒ dorința de sinucidere;

– **efectele drogurilor** sunt stări false de beatitudine, sunt scenarii subtile şi periculoase create de diavoli, cu multă minuțiozitate, până la un punct, duhurile întunericului oferind stări asemănătoare cu cele de la rugăciune, oferindu-i posibilitatea de a escalada treptele falsului rai, după care victima se prăbuşeşte în adâncul întunericului, unde îl aşteaptă stări cumplite de depresie, anxietate, confuzie, delir, asociate cu dureri fizice greu de suportat, iar din această stare se iese prin încă o doză, până când organismul cedează şi sufletul se pierde, în cazul în care decesul survine în urma administrării unei supradoze;

– toxicomanii sunt considerați oamenii de la marginea societății, stigmatizații care „trebuie să piară”, fără să conştientizăm că şi noi avem o parte din vină, pentru stare în care se află, pentru că Dumnezeu ne-a poruncit: „să-l iubeşti pe aproapele tău ca pe tine însuți”;

– **prostituția** este o formă denaturată a actului intim dintre bărbat şi femeie, a legăturii fireşti puse de Dumnezeu în prima pereche de oameni, în vederea naşterii de prunci şi a perpetuării neamului omenesc;

– este considerată păcat, fiind contrară poruncii lui Dumnezeu, ea neurmărind naşterea de prunci, ci numai plăcerea împreunării trupeşti, lipsită de dragostea şi responsabilitățile vieții de familie, de aceea Biserica nu poate accepta legalizarea ei;

– este păcat împotriva trupului, pe care avem datoria de a-l prețui ca pe un templu al Duhului Sfânt şi să nu-l batjocorim prin desfrâu; acest păcat închide porțile împărăției lui Dumnezeu;

– este o formă de degradare a femeii şi a demnității ei, transformându-o în obiect de satisfacere a plăcerii, plasându-o mai jos decât condiția necuvântătoarelor, ceea ce învățătura creştină nu admite, socotind femeia egală cu bărbatul înaintea lui Dumnezeu şi a societății: „Nu mai este iudeu, nici elin; nu mai este nici rob, nici liber; **nu mai este parte bărbătească şi parte femeiască**, pentru că voi toți una sunteți în Hristos Iisus” (Galateni III,28); ea este cea mai grea şi cea mai amară sclavie, în contextul în care femeile, care se prostituează, sunt supuse, de proxeneți sau de clienți, la tot felul de umilințe, la obligativitatea de a întreține raporturi intime cu oricine şi oricând şi de a accepta gama nesfârşită a perversiunilor sexuale;

– nu poate fi niciodată un „drept al omului”, fiindcă este păcat, iar dreptul la fărădelege sau păcat nu poate fi recunoscut, aşa cum nu poate fi recunoscută nici homosexualitatea, nici uciderea, nici furtul, nici mărturia mincinoasă, nici sinuciderea ca drepturi ale omului;

– **sinuciderea** este curmarea conştientă şi voluntară, directă şi arbitrară a propriei vieți trupeşti, fie prin întrebuințarea unor mijloace ucigătoare, fie prin neîmplinirea unor acțiuni care sunt imperioase pentru susținerea vieții;

– morala creştină **condamnă sinuciderea deoarece**:

⇒ este o crimă împotriva vieții şi a firii umane;

⇒ este o crimă împotriva societății, familiei, patriei şi Bisericii;

⇒ este crimă împotriva lui Dumnezeu;

– ea este un păcat strigător la cer, deoarece sinucigaşul şi-a pierdut credința şi nădejdea în Dumnezeu, a desconsiderat iubirea față de Dumnezeu şi față de aproapele, fiindcă s-a gândit doar la viața pământească, uitând de cea veşnică şi de datoriile sale;

Probleme de bioetică: transplantul de organe, eutanasia, clonarea

– trebuie reținut faptul că multe dintre problemele bioetice, cu care ne confruntăm, fie nu comportă o soluție concretă, care să acopere toate cazuri, fie nu au fost cântărite suficient de către teologi şi de către reprezentanții oficiali ai Bisericii, pentru a da un răspuns definitiv;

– **transplantul de țesuturi şi/sau de organe** – este acea activitate medicală complexă care, în scop terapeutic, înlocuieşte țesuturi şi/sau organe umane compromise morfologic şi funcțional, din corpul unui subiect uman cu alte structuri similare, dovedite ca fiind sănătoase;

– **Biserica** – binecuvintează orice practică medicală în vederea reducerii suferinței din lume, prin urmare şi transplantul efectuat cu respect față de primitor şi de donator, viu sau mort;

– **Biserica** – previne pe toţi să înţeleagă transplantul ca pe o practica medicală menită înlăturării suferinţei membrilor ei şi nu ca pe una care să alimenteze ideea autonomiei vieţii fizice şi a eternizării acesteia, în detrimentul credinţei în viaţa eternă (adevărata viaţă) şi neglijându-se pregătirea pentru aceasta;

– pentru că vede în donatorul de organe un om capabil să se autojertfească, socoteşte că acesta trebuie să împlinească gestul său din dragoste faţă de aproapele, de bunăvoie, în urma unei informări corecte şi a unui consimţământ liber şi independent de orice influenţă străina de conştiinţa sa;

– respectă dorinţa primitorului de a trăi mai mult sau în condiţii mai bune, dar îşi exprimă cu atât mai mult respectul pentru actele de iubire, autojertfire şi înţelegere ale donatorului;

– se opune oricărei tranzacţii cu organe umane şi oricărei exploatări a stărilor de criză şi a vulnerabilităţilor potenţialilor donatori (lipsa de libertate psihica sau fizica, penuria sociala);

– în privinţa declarării morţii reale (părăsirea trupului de către suflet) identificata cu moartea cerebrala legal declarata, cere respectarea exactă a criteriilor de diagnosticare a morţii cerebrale şi respectiv, legale; este legiferat ca declararea morţii cerebrale s-o facă o echipa medico-legala neimplicata în acţiunea de transplant, pe baza criteriilor clinice şi de laborator existente;

– nu poate fi de acord cu transplantul ţesuturilor embrionare care comporta riscul afectării sănătăţii fătului şi nici cu utilizarea pentru transplant a organelor nou-născuţilor acefali sau hidrocefalici; în egala măsura, nu poate fi de acord cu tendinţa unora de a deveni donatori de organe, cu condiţia să fie eutanasiaţi;

– consimţământul de a-şi oferi un organ, în viaţă sau după moarte, pentru binele semenului suferind, din iubire faţă de acesta şi dezinteresat, precum şi hotărârea rudelor de a permite prelevarea de ţesuturi sau organe în vederea transplantului de la trupurile decedate ale celor faţă de care au drepturi legale, respectându-se legea, sunt în acord cu morala creştină;

– binecuvintează persoanele care pot face, eventual, asemenea sacrificii, dar în egală măsură, înţelege pe cei care nu pot face aceasta, respectând libertatea de decizie a fiecărui om;

– are toată înţelegerea pentru cei care-şi doresc scăparea de suferinţă şi prelungirea vieţii fizice, fiind încredinţata că prelungirea vieţii fizice va oferi acestora şansa apropierii de Dumnezeu şi a progresului duhovnicesc;

– binecuvântând efortul medicilor pentru eforturile depuse în vederea reducerii suferinţei din lume şi prin transplantul de organe, precum şi jertfa celor dispuşi să le ofere, nu încurajează negativismul nejustificat al altora; dacă viata aproapelui, cea fizica şi cea duhovnicească, este garantată, nici un sacrificiu nu este prea mare, cu condiţia: să nu ucizi un om spre a promite sau a da viaţă altuia;

– creştinii, fie personal medical, donatori, beneficiari sau intermediari, nu trebuie să promoveze ştiinţa fără conştiinţă etică şi responsabilitate faţă de demnitatea umana; de aceea, se impune o permanentă priveghere spirituală şi pastorală, un discernământ spiritual activ privind scopurile declarate şi nedeclarate ale transplantului de organe;

– **eutanasia** – reprezintă străduința medicului, răsărită din compasiune față de suferința umană, de a uşura muribundului părăsirea vieții pământeşti, printr-o potrivire aşezare a trupului, prin îndepărtarea tulburărilor exterioare, prin alinarea durerilor cu anestezice, prin narcotice, toate de natură să liniştească sistemul nervos, să micşoreze sentimentul fricii, să ridice moralul, să suprime durerile;

– este înlăturarea, în formă nedureroasă a acelora pentru care viața proprie n-ar mai avea nici un sens şi nici o valoare şi care ar fi numai o sarcină pentru cei din jurul lor;

– înseamnă ucidere, fapt pentru care aprobarea eutanasiei neagă credința în Dumnezeu şi ignoră demnitatea credinciosului şi a rostului vieții sale pământeşti;

– morala propovăduită de Mântuitorul este împotriva distrugerii vieții, deoarece fiecare clipă prețuieşte foarte mult sub aspect moral pentru viața veşnică, în orice clipă un păcătos se poate pocăi şi se poate întoarce spre Dumnezeu;

– **clonarea** – este multiplicarea asexuată a unui singur individ în urma căruia rezultă serii de indivizi identici din punct de vedere genetic;

– **motivele** pentru care religia respinge ideea de clonare umană sunt următoarele:

– ceea ce defineşte omul biologic, psihologic şi spiritual, este faptul lui de a fi unic, multiplicarea nu mai este unică;

– misterul persoanei în integritate este anulat;

– natura umană se constituie ca atare prin raportarea ei la Dumnezeu, omul este om numai pentru că poartă în sine, în trup şi în suflet, chipul lui Dumnezeu, în sensul acesta, el este totdeauna voit de Dumnezeu, apărând în existentă prin intervenția Lui directă, orice programare este neavenită;

– reducerea valorii umane ca fond genetic, pe lângă faptul că ar putea să surprindă în mod negativ, este o eroare ştiințifică şi morală în acelaşi timp, determinismul genetic uman nu a fost verificat ştiințific. Mediul şi educația, pe lângă ereditate, au un cuvânt de spus în destinul omului. Moral, omul este libertate, nu doar necesitate;

– deoarece izolează şi depersonalizează viața umană în specificul ei şi de aceea este condamnabilă;

– clonarea în sine nu este un păcat, afirmă Prof. Dr. Andrei Kuraev, nu reprezintă un aspect al învățăturii biblice, dar este foarte mare pericolul folosirii clonării în scopul păcatului, fapt pentru care ar fi mai înțeleaptă şi mai morală abținerea de la astfel de experimente ciudate.

I.B.O.R.

Humor Monastery (16th c.)

Cuprins:

I. Începuturile vieții creştine pe teritoriul țării noastre. Primele forme de organizare bisericească

„Noi suntem români fiindcă suntem creştini şi suntem creştini fiindcă suntem români” (Radu Vulpe)

– de la Ierusalim creştinismul s-a răspândit mai întâi în Asia Mică şi apoi în Europa, datorită misiunii Sfinților Apostoli şi uceniciilor lor;

– situația politică a lumii are şi ea un rol important în răspândirea creştinismului;

– romanii începuseră să cucerească, încă din secolele II-I î.Hr. unele regiuni sud-dunărene, aflate în vecinătatea Daciei;

– la nord de Dunăre, regatul dac devenise o mare putere şi un pericol pentru statul roman, mai ales sub Burebista (c. 80-44 î.Hr.), ce unise triburile geto-dacice şi îşi formase un imperiu ce se întindea de la Marea Neagră până în Munții Tatra şi din sudul Ucrainei până în Munții Haemus;

– acest imperiu s-a destrămat sub urmaşii lui Burebista: Deceneu (marele preot şi sfetnic al lui Burebista); Comosius, Scorilo (tatăl lui Decebal) şi Duras-Diurpaneus;

– în secolul I î.Hr. – I d.Hr. Dacia cunoaşte o mare înflorire a culturii materiale şi spirituale;

– în anul 80 imperiul Roman era într-o acută criză economică, iar singura provincie care îi putea salva din această situație era Dacia, fapt pentru care Domițian a hotărât cucerirea şi transformarea Daciei în provincie imperială (provincie subordonată direct împăratului, ce o administra printr-un guvernator), acest lucru întâmplându-se în urma războaielor din 101-102 şi 105-106 d.Hr., dintre Traian şi Decebal;

– în secolul al treilea împăratul Aurelian este nevoit să retragă din Dacia întreaga administrație (anii 271-275), aici rămânând o populație romanizată.

<u>Răspândirea creştinismului în Dacia:</u>

– din unele epistole ale Sf. Ap. Pavel (Romani XV,19) aflăm că regiunile sud-dunărene, învecinate cu noi, au fost evanghelizate direct de Sf. Ap. Pavel şi de ucenicii săi, fapt ce ne îndreptăţeşte să presupunem că misionari creştini au trecut şi în nordul Dunării (pe teritoriul țării noastre de astăzi);

– din „Istoria bisericească” a marelui istoric bisericesc, Eusebiu de Cezareea, aflăm că Sf. Ap. Andrei a propovăduit şi în Sciția Minor (Dobrogea de azi) – „Când Sf. Apostoli şi ucenici ai Mântuitorului nostru s-au împrăştiat peste tot pământul locuit […] Andrei (a luat) Sciția …”;

– faptul că Sciția este Dobrogea de azi aflăm de la:
  - ⇒ **poetul latin Ovidiu** afirmă că a fost exilat la Tomis printre sciți, în „Tristele” şi „Ponticele”;
  - ⇒ **geograful grec Strabo**, în „Geografia”, afirmă că Tomisul este capitala Scythiei;
  - ⇒ **portulanele** alcătuite de navigatori aşează Scythia în Dobrogea;

– în sprijinul evanghelizării Daciei pontice de Sf. Andrei vin şi:
  - ⇒ unele colinde şi creații folclorice dobrogene;
  - ⇒ unele toponimice (ca peştera Sf. Andrei, pârâiaşul Sf. Andrei ş.a.)

– după cucerirea Daciei de către romani învăţătura creştină s-a putut răspândi în nordul Dunării pe mai multe căi:

⇒ **prin coloniştii** aduşi de Traian, din toate părţile imperiului, în Dacia bineînţeles că erau şi creştini, ce au vorbit localnicilor de noua învăţătură;

⇒ **prin ostaşii** din armata romană, care la sfârşitul stagiului militar rămâneau în Dacia;

⇒ **prin sclavii** coloniştilor înstăriţi sau ai funcţionarilor de stat;

⇒ **prin negustorii** care vindeau sau cumpărau în părţile noastre;

⇒ **prin captivii** aduşi de goţi în Dacia – la jumătatea secolului al treilea;

– pe lângă aceste argumente, de ordin logico-istoric, se pot prezenta şi câteva mărturii ale unor scriitori creştini din primele secole creştine, cum ar fi Sf. Iustin Martirul şi Filosoful, Tertulian, Origen din Alexandria etc.;

– faptul că în secolul patru se cunosc nume de martiri, iar pe malul drept al Dunării existau numeroase scaune episcopale, ne face să credem că aici exista o bogată activitate creştină;

– un argument puternic pentru vechimea creştinismului la daco-romani este şi cel lingvistic, numeroase cuvinte cu înţeles bisericesc din limba noastră fiind de origine latină – exemplu: biserică=basilica; Dumnezeu=Domine Deus; crăciun=calatio; Floriile=Floralia sau Florilia; sărbătoare=servatoria; altar=altare; duminică=dies dominica; preot=presbiter etc);

– trebuie reţinut faptul că lipsa dovezilor clare despre creştinarea dacilor se datorează faptului că aceştia au primit creştinismul în mod oficial;

– despre o creştinare masivă a dacilor se poate vorbi după retragerea aureliană (271-275);

– o organizare bisericească incipientă a trebuit să ia naştere odată cu constituirea primelor nuclee creştine pe pământul Daciei, deoarece propovăduirea învăţăturilor creştine fără cult şi fără slujitori (organizare) nu a putut fi concepută;

– faptul că Sf. Ap. Andrei a predicat în teritoriul dintre Dunăre şi Mare trebuie să admitem că el a lăsat acolo preoţi şi diaconi, poate chiar şi episcopi.

II. Întemeierea mitropoliilor din Țara Românească, Moldova și Transilvania

- **contextul politic al întemeierii mitropoliilor**;
- **organizarea lor bisericească**;
- **recunoaşterea mitropoliilor de către Patriarhia Ecumenică**.

Contextul politic:

– secolele XIV-XVIII constituie „evul mediu românesc”, cu existența celor trei state româneşti independente, ajunse apoi sub suzeranitate otomană, Țara Românească, Moldova şi Transilvania;

– la sfârşitul sec al XV-lea, în sud-estul Europei nu mai existau decât două state creştine libere: Țara Românească şi Moldova, ce au rămas în continuare cu un teritoriu distinct, cu hotarele bine determinate, cu propriile lor instituții politico-administrative, economice şi sociale, cu un patrimoniu cultural-artistic propriu, iar după 1541 ajunge în această situație şi Transilvania;

– în această perioadă s-a desăvârşit organizarea canonică a bisericii ortodoxe române, a înflorit cultura bisericească, în limba slavonă şi română (manuscrise, tipărituri, lucrări originale), s-a dezvoltat arta bisericească cu toate ramurile ei, a înflorit monahismul, s-au stabilit legături cu alte biserici ortodoxe.

Țara românească:

– diploma cavalerilor ioaniți (1274) face referire la existența cnezatelor şi voievodatelor în sudul Carpaților, precum şi la existența unor biserici, episcopi şi arhiepiscopi;

– un document din 1324 consemna pe voievodul Basarab (Negru-vodă), ca fiind conducătorul unui singur stat, fără a se ştii cum a avut loc acest proces de unificare;

– în 1330, în urma luptei de la Posada, împotriva regelui Ungariei, Carol Robert de Anjou (1307-1342), Basarab I Întemeietorul (c.1310-1352) a izbutit să înlăture pentru totdeauna pretențiile de suzeranitate ungară şi să desăvârşească independența Țării Româneşti;

– este de presupus că pe lângă unificarea formațiunilor politice s-a realizat şi unificarea bisericească, fiind astfel ales un singur ierarh, cu titlul de mitropolit, cu toate că nu era recunoscut de patriarhia ecumenică de Constantinopol;

– această recunoaştere a avut loc prin hotărârea sinodului patriarhiei ecumenice, din **mai 1359**, atunci când era domnitor Nicolae Alexandru (1352-1364);

– din această hotărâre aflăm că Nicolae Alexandru a cerut de mai multe ori să se recunoască strămutarea mitropolitului Iachint din Vicina în scaunul mitropolitan al Ungrovlahiei;

– nu se spune nimic de reşedința mitropolitului, dar aceasta nu putea să fie în altă parte decât acolo unde era şi scaunul domnesc, adică la Argeş;

– jurisdicția mitropoliei se întindea asupra Țării Româneşti.

Mitropolia Severinului:

– **în 1370** Iachint este reclamat la patriarhia ecumenică pentru unele fapte, dovedite ulterior a fi nefondate, fapt pentru care a fost trimis în Țara Românească Daniil Critopol să cerceteze lucrurile;

– la cererea domnului Țării şi a boierilor săi sinodul patriarhiei de Constantinopol îl alege pe Daniil Critopol mitropolit al unei părți din Mitropolia Ungrovlahiei, cu numele de Antim, această mitropolie fiind cunoscută sub numele de „a Severinului";

– ultimul mitropolit cunoscut al Severinului a fost Atanasie;

– în 1419 ținutul Severinului a fost cucerit de regii maghiari, iar la începutul secolului al XVI-lea a fost cucerit de turci şi bineînțeles că a luat sfârşit şi existența mitropoliei de aici;

– urmaşul lui Iachint a fost Hariton, egumenul Mânăstirii Cutlumuş şi protosul mânăstirilor din Muntele Athos, iar acestuia i-a urmat Antim, fostul mitropolit al Severinului.

Mitropolia Moldovei:

– cnezatele şi voievodatele aflate în Moldova au ajuns un timp sub stăpânirea cumanilor, iar în 1241 au căzut sub dominația tătarilor, ce făceau numeroase incursiuni în Transilvania şi Ungaria;

– în 1343 tătarii au fost alungați din teritoriul de la răsărit de Carpați, de către regele Ludovic cel Mare (1342-1382), care a luat sub suzeranitatea sa ținuturile dintre Siret şi Carpați, iar în 1352 sau 1353 a făcut aici, cu sprijinul populației româneşti, o „marcă de apărare", încredințând cârmuirea ei lui Dragoş;

– după domnia lui Sas, urmează fiul acestuia Balc, în 1359, dar în acelaşi an a venit din Cuhea Maramureşului Bogdan, care întemeiază statul independent Moldova;

– fiul său Lațcu (c.1365-1375) a întins hotarele spre nord şi a aşezat scaunul domnesc la Siret, unde va înființa şi o episcopie catolică în 1370;

– sub urmaşul lui Lațcu, Petru (1375-1391) hotarele țării sau mai extins şi acesta a stabilit scaunul domnesc la Suceava, unde a ridicat biserica „Mirăuți";

Organizarea bisericească:

– faptul că Bogdan I a ctitorit biserica Sf. Nicolae din Rădăuți (tradiția îi atribuie şi schitul Bogdăneşti) ne îndreptățeşte să credem că acesta avea lângă sine o față bisericească mai înaltă, care să slujească la curte, să hirotonească preoți, să sfințească biserici, aşa cum avea contemporanul său, Nicolae Alexandru, la Argeş;

– în timpul lui Petru Muşat s-au făcut primele încercări pentru recunoaşterea oficială a bisericii, de către patriarhia ecumenică;

– Petru Muşat a trimis mitropolitului ortodox al Haliciului pe Iosif, rudă cu el, şi pe Meletie, pentru a fi hirotoniți ca mitropolit al Moldovei, cu scaunul la Suceava, respectiv episcop, lucru ce s-a şi întâmplat;

– se adresează patriarhului ecumenic, Antonie, ce vroia să impună un ierarh grec, fapt pentru care a şi hirotonit pe un anume Teodosie, prin 1391, şi mai apoi pe Ieremia, în 1392 ca mitropolit al Moldovei;

– aceşti mitropoliţi nu au fost acceptaţi de către moldoveni, iar Ieremia aruncă anatema asupra întregii ţări, afurisind pe domn, pe cei doi ierarhi, pe boieri, pe preoţi şi pe credincioşi;

– conflictul a continuat şi sub al treilea Muşatin, Ştefan (1394-1399);

– recunoaşterea mitropoliei a fost înfăptuită în timpul patriarhului Matei şi a domnitorului Alexandru cel Bun (1400-1432), printr-o gramată patriarhală şi o scrisoare către domnitor, ambele datate la **26 iulie 1401;**

– în 1415, la îndemnul mitropolitului Iosif, sunt aduse la Suceava, reşedinţa mitropoliei, de la Cetatea Albă, moaştele Sf. Ioan cel Nou;

– Iosif se pare că a păstorit până în anii 1415-1416.

Viaţa bisericească în Transilvania:

– după ocuparea treptată a Transilvaniei, de către regii ungari, a început o prigoană puternică împotriva bisericii ortodoxe româneşti, prigoană ce a fost susţinută de reprezentanţii bisericii catolice;

– prigoana n-a avut însă succes, deoarece poporul român a rămas strâns legat de credinţa strămoşească;

– începând cu secolul al XIV-lea se cunosc numeroase mărturii asupra organizării bisericeşti a românilor, inclusiv unele acte papale şi regale;

– dovadă a continuităţii poporului român în Transilvania ne oferă şi numeroasele biserici româneşti de piatră, din secolele XIII-XIV – Densuş, Strei Sângeorgiu (sec. XII) şi mânăstirile ortodoxe româneşti (Peri, în Maramureş, Prislop – sec. XIV);

– la aceste biserici slujeau preoţi ortodocşi, conduşi de protopopi, iar în mânăstiri vieţuiau călugări sau călugăriţe, îndrumaţi de egumeni, fapt ce ne face să admitem existenţa unei organizări bisericeşti, ce avea şi feţe bisericeşti mai înalte, adică episcopi, care să sfinţească lăcaşurile de închinare sau să hirotonească pe cei ce urmau să slujească în ele;

– primul ierarh ortodox român cunoscut cu numele în teritoriile intracarpatice este arhiepiscopul Ghelasie, aşa cum aflăm din inscripţia de la Mânăstirea Râmeţ (jud. Alba), descoperită în anul 1978;

– în 1391 patriarhul Antonie al Constantinopolului, în hotărârea prin care Mânăstirea Peri era declarată stavropighie, pomenea şi de „arhierei locali”, desigur din Transilvania propriu-zisă sau Maramureş;

– înainte de 1456 s-a stabilit la Hunedoara ierarhul ortodox Ioan, venit din Caffa Crimei, iar în 1456 este arestat din ordinul inchizitorului papal Ioan Capistan şi dus la Timişoara;

– în 1479, la rugămintea mitropolitului ortodox Ioanichie, regele Matei Corvinul, al Ungariei a scutit pentru totdeauna pe preoţii ortodocşi, români din Maramureş, de orice dări către stat, precizându-se că preoţii erau sub ascultarea acestui mitropolit;

– spre sfârşitul secolului al XV-lea, mitropoliţii ortodocşi ai Transilvaniei se stabilesc la Feleac, lângă Cluj-Napoca;

– dintre arhierei care şi-au avut reşedinţa aici amintim pe arhiepiscopul Daniil – 25 octombrie 1488, â, care a zidit biserica cu hramul Cuvioasa Paraschiva, apoi Marcu, în primele decenii ale secolului al XVI-lea, a urmat Danciu, fiul lui Vasile din Feleac, iar ultimul a fost Petru, amintit într-un act datat la 15 martie 1538 – emis de judele şi juraţii oraşului Cluj.

III. Contribuția Bisericii Ortodoxe Române la dezvoltarea culturii și apărarea identității naționale: mitropoliții Dosoftei, Varlaam, Antim Ivireanul și Andrei Șaguna

Mitropolitul Varlaam(1632-1653):

– s-a născut într-o familie de răzeşi, ce purta numele de Moțoc, familie originară din părțile de sud ale Moldovei;

– de tânăr se îndreaptă spre „Schitul lui Zosim”, de pe Valea Secului, la Mânăstirea Secu, unde învață limbile greacă şi slavonă, sub îndrumarea călugărului Dositei;

– ajunge egumen al Mânăstirii Secu şi traduce în limba română „Leasvița” Sf. Ioan Scărarul şi începe şirul traducerilor în limba română, ce vor îmbogăți literatura noastră teologică;

– ajunge arhimandrit, iar domnitorul Mircea Barnovschi l-a făcut duhovnicul său, datorită activității cărturăreşti, cât şi a vieții curate;

– în 1628 este trimis la Moscova, de domnitor, să cumpere icoane, iar în decembrie 1629, când se întoarce găseşte totul schimbat, iar domnitorul Miron Barnovschi nu mai ocupa tronul Moldovei, fapt pentru care se retrage la Mânăstirea Secu;

– **la 23 septembrie 1632** este ales mitropolit al Moldovei;

– la îndemnul său, Vasile Lupu înființează „prima tipografie din Moldova”, ce s-a aflat sub conducerea ieromonahului kievian Sofronie Pociațchi, la Mânăstirea Trei Ierarhi din Iaşi;

– în 1653, când Vasile Lupu pierde tronul, se retrage la Mânăstirea Secu, unde va sta până la moartea sa din anul 1657, fiind înmormântat aici;

Activitatea cărturărească:

1. **Cazania**, tipărită în **1643**, la **Iaşi:**

– „Carte românească de învățătură la dumenecele preste an şi la praznice împărăteşti şi la svânți mari”;

– are 506 file, cu gravuri reprezentând scene biblice, chipuri de sfinți etc.;

– are un „Cuvânt” adresat de Vasile Lupu, după care urmează un „Cuvânt către cetitoriu” al mitropolitului, din care se desprinde ideea unității de neam şi limbă a românilor din Moldova, Muntenia şi Transilvania;

– are două părți, prima avânt cincizeci şi patru de cazanii la duminici – 13 ale Triodului, 9 ale Penticostarului şi 32 în duminicile Octoihului, iar partea a doua având douăzeci şi unu de cazanii la diferite sărbători;

– aduce un aport prețios la formarea limbii literare, deoarece are un stil viu şi plin de culoare, cu fraze bogate în comparații pitoreşti şi expresii plastice;

2. **Şapte Taine,** tipărită în **1644,** la **Iaşi:**

– „Şapte Taine ale Bisericii”;

– are 399 de pagini;

– este o explicare sub formă de întrebări şi răspunsuri a Sfintelor Taine, cu rânduiala lor;

3. **Răspunsul la catehismul calvinesc:**

– tipărit la Iaşi sau Dealu, în 1645;

– însemnată este prefața sa, în care apare, din nou, ideea de unitate națională;

– combate principalele învățături calvine expuse în catehismul de la Alba-Iulia, din 1642, dezvăluind învățătura ortodoxă;

– are o mare însemnătate pentru că este o lucrare originală, cât şi pentru că arată cum lucrau bisericile ortodoxe din Țara Românească şi Moldova pentru menținerea unității naționale şi spirituale a poporului român;

⇒ **Şcoala Superioară de la Iaşi, înfiinţată în 1640**:

– se predau limbile greacă, slavonă, latina, teologia, filosofia, retorica, poetica, dialectica, aritmetica, geometria, astronomia, gramatica şi muzica;

– decade după ce Vasile Lupu nu mai este domnitor.

Mitropolitul Dosoftei (1671-1686):

– s-a născut în jurul anului 1624, într-o familie românească din Suceava, părinții săi numindu-se Leonte şi Misira;

– tânărul Dimitrie Barilă a învățat mai întâi la „Şcoala Superioară” de la Iaşi şi mai apoi la Şcoala Frăției Ortodoxe din Lvov, din Polonia;

– în 1649 era călugăr la Probota, iar în 1658 ajunge episcop al Huşilor, pentru ca începutul anului 1660 să-l găsească ca episcop al Romanului;

– **în 1671** este ales mitropolit al Moldovei;

– a fost preocupat mereu de probleme cărturăreşti, alcătuind sau traducând în româneşte diferite cărți de slujbă şi de învățătură;

– astfel, încă de pe vremea când era călugăr la Probota, traduce, pentru prima dată în limba română, „Istoriile” lui Herodot, iar ca episcop al Romanului a revizuit traducerea Vechiului Testament, a lui Nicolae Milescu, de la Constantinopol, traducere ce se va tipări în Biblia de la 1688;

– între 1673 şi 1675 se refugiază în Polonia de frica turcilor;

– în 1686 Jan Sobieski, regele Polon, porneşte război împotriva turcilor şi intră în Moldova, crezând că va putea atrage de partea sa pe Constantin Cantemir (1685-1693), însă planurile nu-i reuşesc, iar la retragere îl ia, ca ostatic, în Polonia pe Dosoftei, care a luat cu el moaştele Sf. Ioan cel Nou de la Suceava, odoarele de la racla sfântului şi documentele moşiilor mitropoliei;

– în Polonia a locuit în cetatea Stryi, lângă oraşul Jolkiev;

– datorită lipsurilor este nevoit să ceară ajutor de la țarii Rusiei, Ioan şi Petru, şi de la patriarhul Ioachim, care i-au trimis diferite ajutoare;

– la **13 decembrie 1699** se stinge din viață, în Polonia;

Activitate literară:

1. **Psaltirea în versuri:**

– tipărită în 1673, la Uniev, în Polonia, deoarece tipografia de la „Trei Ierarhi”, din Iaşi, nu mai lucra;

– reprezintă rodul unei munci grele „cu multă trudă şi vreme îndelungată, cinci ani cu osârdie mare”;

– reprezintă prima încercare de versificare în limba noastră;

– cele peste opt mii şase sute de versuri îl arată ca un poet talentat, iar lucrarea sa are o mare valoare literară şi artistică;

2. **Acatistul Născătoarei de Dumnezeu:**

– tipărită la Uniev, în 1673;

– în 1679, după ce se reîntoarce din Polonia, a încercat să refacă vechea tipografie a lui Vasile Lupu de la Iaşi şi a tipărit câteva cărţi, însă nefiind mulţumit de aspectul grafic, cere sprijin patriarhului Ioachim al Moscovei, pentru înfiinţarea unei noi tipografii, tipografie ce a instalat-o la biserica „Sf. Nicolae Domnesc", din Iaşi;

– aici tipăreşte principalele cărţi de slujbă în româneşte, el fiind primul ierarh din Moldova care a început munca grea pentru pătrunderea limbii româneşti în biserică, în locul celei slavone;

3. **Dumnezeiasca liturghie:**

– tipărită în româneşte, în anul 1679, la Iaşi;

4. **Psaltire de-nţeles:**

– tipărită în 1680, în limba română şi slavonă, în vechea tipografie a lui Vasile Lupu de la Iaşi;

5. **Molitvelnic de-nţeles:**

– tipărit în 1681, în tipografia de la biserica „Sf. Nicolae Domnesc", de la Iaşi;

6. **în 1683:**

– tipăreşte o nouă ediţie din Sfânta Liturghie şi **„Paremiile preste an";**

– în „Molitvelnic" şi în „Paremii" adaugă o lucrare istorică proprie – „Poem în 136 de versuri despre domnii Ţării Moldovei – de la Dragoş-vodă până la Duca-vodă" (domnitorii de atunci);

7. **Viaţa şi petrecerea sfinţilor:**

– a fost tipărită între 1682-1686, la Iaşi şi are patru volume;

– la traducerea ei, din greacă şi slavonă, a ostenit vreo douăzeci şi cinci de ani;

Activitate literară în Polonia:

– a întocmit o nouă versiune a „poemului" despre domnii Moldovei, continuând lista lor până la Constantin Cantemir;

– a tradus o sută cincizeci şi patru de versuri, din greacă în română, ce constituie introducerea dramei „Erofili", prima încercare de traducere în româneşte a unei opere din dramaturgia universală;

– la rugăciunile mitropolitului kievului şi a patriarhului Moscovei traduce din greacă în slavo-rusă lucrări pentru lămurirea unor probleme teologice controversate – „Tâlcuirea Sf. Liturghii", a lui Gherman al Constantinopolului; „Epistolele Sf. Ignaţie Teoforul al Antiohiei", „Constituţiile Sf. Apostoli", „Dialog împotriva ereziilor" şi „Despre credinţa noastră" a lui Simion, arhiepiscopul Tesalonicului, „Mărgăritare" din cuvântările unor Sfinţi Părinţi ş.a.;

– a început să traducă în româneşte „Dogmatica" Sf. Ioan Damaschin.

<u>Mitropolitul Antim Ivireanul:</u>

– s-a născut în Iviria, Georgia sau Gruzia de azi, în jurul anului 1650, din părinţii Ioan şi Maria, primind numele de Andrei;

– de tânăr cade rob la turci şi este dus la Istambul;

– după ce a fost eliberat din robie, se pare că, a trăit în preajma patriarhiei ecumenice, unde a învăţat sculptura în lemn, pictura şi broderia, precum şi limbile greacă, arabă şi turcă şi probabil tot aici s-a călugărit, sub numele de Antim;

– în jurul anului 1690 este adus de Constantin Brâncoveanu în Țara Românească, unde învață meşteşugul tiparului, de la Mitrofan , fostul episcop de Huşi;

– în 1691 tipăreşte o carte în limba greacă;

– după alegerea lui Mitrofan ca episcop de Buzău, devine conducător al tiparniței domneşti de la Bucureşti, unde va sta până în 1694 şi va tipări trei cărți, între care o „Psaltire” românească;

– **între 1696-1701** îl găsim **la Mânăstirea Snagov**, ca egumen al mânăstirii;

– aici întemeiază o nouă tipografie şi tipăreşte cincisprezece cărți, dintre care cinci în româneşte; dintre cărțile tipărite la Snagov amintim „Liturghier” greco-arab, tipărit în 1701;

– deprinde cu meşteşugul tiparului mai mulți ucenici, dintre care cel mai important este Mihail Ştefan (Iştvanovici), care mai târziu a tipărit cărți la Alba-Iulia şi chiar în Iviria;

– **între 1701-1705 se reîntoarce la Bucureşti** şi tipăreşte alte cincisprezece cărți, dintre care amintim „Ceaslov” greco-arab, în 1702, „Noul Testament” în româneşte, în 1703;

– **la 16 martie 1705** este ales episcop al Râmnicului, unde va aduce şi tipografia de la Snagov;

– tipăreşte nouă cărți, din care trei româneşti şi trei slavo-române, toate cărți de slujbă;

– la 27 ianuarie 1708 moare mitropolitul Teodosie, cel ce a recomandat prin testament, ca urmaş să-i fie episcopul Antim;

– astfel **în ziua de 22 februarie 1708** este înscăunat mitropolit al Țării Româneşti;

– după înscăunare întemeiază o nouă tipografie la Târgovişte, unde s-au tipărit optsprezece cărți, din care unsprezece în româneşte;

– are meritul de a fi introdus pentru totdeauna limba română în slujba bisericească, iar prin tipărirea cărților de slujbă în româneşte contribuie la făurirea unei limbi liturgice româneşti, care dăinuie şi astăzi;

– în 1715 mută tipografia de la Târgovişte la Bucureşti, unde a înființat o nouă tipografie la mânăstirea sa;

– în timpul cât a stat în Țara Românească a tipărit şaizeci şi trei de cărți, din care treizeci şi opt de el, douăzeci şi unu în româneşte şi patru au fost scrise de el:

⇒ Învățătură pe scurt pentru Taina Pocăinței, tipărită la Râmnic, în 1705;

⇒ Învățătură bisericească la cele trebuincioase şi mai de folos pentru învățătura preoților, tipărită la Târgovişte, în 1710;

⇒ Capete de poruncă la toată ceata bisericească, tipărită la Târgovişte, în 1714;

⇒ Sfătuiri creştine politice către domnitorul Ştefan Cantacuzino, în limba greacă, tipărită la Bucureşti, în 1715;

⇒ renumite sunt şi „Didahiile” sale, cele douăzeci şi opt de predici la diferite duminici şi şapte cuvântări ocazionale, arătându-l ca om de cultură deosebită;

– între 1713-1715 ctitoreşte, după planurile sale, o mănăstire cu hramul „Toți Sfinții”, azi Antim, în Bucureşti;

– a fost şi un patriot înflăcărat şi un luptător împotriva asupririi turceşti;

– în 1716 ajunge domnitor Nicolae Mavrocordat, care îl învinuieşte că a intrat în legătură cu austriecii şi că a uneltit împotriva turcilor, fapt pentru care a fost arestat;

– este caterisit de patriarhul ecumenic, la cererea domnitorului şi urma să fie închis, pe viaţă, la Mânăstirea Sf. Ecaterina din muntele Sinai;

– în toamna anului 1716, în drum spre muntele Sinai, este ucis de ostaşii turci, iar trupul i-a fost aruncat în râul Tudja, lângă Adrianopol;

– cu prilejul prăznuirii a două sute cincizeci de ani, de la moartea sa, patriarhia ecumenică a anulat sentinţa de caterisire, iar în iunie 1992, Sfântul Sinod al BOR l-a trecut în rândul sfinţilor, prăznuindu-l la 27 septembrie.

Mitropolitul Andrei Şaguna:

– s-a născut în oraşul Mişcolţ, din Ungaria, la 20 decembrie 1808, ca fiu al negustorului aromân, Naum şi al soţiei sale, Anastasia şi a primit numele de Anastasiu;

– şi-a început educaţia la şcoala elementară „greco-valahă" din Mişcolţ, apoi a continuat-o la gimnaziile din Mişcolţ şi Pesta (azi Budapesta);

– în 1826 îl găsim studiind filosofia şi dreptul la Universitatea din Pesta;

– în 1829 a plecat la Vârşeţ (azi Yugoslavia), unde a făcut studii de teologie ortodoxă;

– în octombrie 1833 este tuns în monahism, sub numele de Andrei, în Mânăstirea Hopovo;

– după terminarea studiilor mitropolitul Ştefan Stratimovici îl numeşte profesor de teologie, în 1834, şi secretar al Consistoriului Mitropoliei Sârbe din Carloviţ, în 1835, fiind hirotonit diacon, în 1834 şi mai apoi preot, în 1837;

– a mai fost un timp profesor la secţia românească a Seminarului Teologic din Vârşeţ, asesor (consilier) al Episcopiei de acolo, arhimandrit şi egumen la Mânăstirile sârbeşti, Hopovo şi Covil;

– din 1846 îşi începe activitatea în Transilvania, mai întâi ca „vicar general" al Episcopiei Sibiului, iar din 18 februarie 1848 ca episcop, în urma hirotoniei, la Carloviţ de către mitropolitul sârb Iosif Raiacici;

– a închis ochii pentru totdeauna în ziua de **16/28 iunie 1873**, fiind înmormântat lângă „Biserica mare" din Răşinari, judeţul Sibiu, averea sa lăsându-o bisericii spre „scopuri bisericeşti. Şcolare şi filantropice";

Activitatea organizatoric-bisericească:

– după înăbuşirea revoluţiei din 1848 începe să lucreze pentru realizarea marelui său vis: reînfiinţarea vechii mitropolii a Transilvaniei, desfiinţată în 1701, prin „diploma a doua leopoldină";

– în acest scop a redactat trei memorii şi a convocat câteva sinoade – în1850, la care a participat şi Avram Iancu, în 1860 şi 1864, prin care se cerea restaurarea mitropoliei;

– **la 24 decembrie 1864**, după o luptă de cincisprezece ani, împăratul Francisc Iosif a aprobat reînfiinţarea Mitropoliei ortodoxe a Transilvaniei, cu reşedinţa la Sibiu, cu eparhiile sufragane Aradul şi Caransebeşul, ultima episcopie nou înfiinţată, iar arhiepiscopul Andrei devine mitropolit;

– în **toamna anului 1868** a convocat un „**Congres Național Bisericesc**”, unde s-a discutat şi s-a aprobat proiectul prezentat de Şaguna, sub denumirea de „Statutul organic al BOR din Transilvania”;

– din acest statut se desprindea:

⇒ sinodalitatea dintre clerici (1/3) şi mireni (2/3) în toate cele trei sectoare ale administrației bisericeşti (parohia, protopopiatul şi eparhia);

⇒ treburile parohiei erau conduse de o adunare parohială (sinod), condusă de un preot, iar bunurile parohiei şi ale şcolii confesionale erau administrate de o epitropie;

⇒ afacerile eparhiei erau conduse de episcop, sau arhiepiscop pentru Sibiu, de adunarea eparhială, sinod compus din douăzeci de clerici şi patruzeci de mireni, şi de consiliul eparhial, numit consistor, care avea trei secții, bisericească, şcolară şi economică;

⇒ conducerea mitropoliei era asigurată de Congresul Național Bisericesc, convocat o dată la trei ani şi format din nouăzeci de membrii, zece clerici şi douăzeci de mireni, pentru fiecare eparhie;

⇒ problemele dogmatice erau rezolvate de sinodul episcopilor, format din toți ierarhii ortodocşi din Transilvania;

Activitatea culturală:

– **înființează** în Transilvania **peste patru sute de şcoli confesionale**, în care erau obligați să se înscrie toți copiii, iar dintre disciplinele predate scrisul şi socotitul erau de bază, ulterior introducându-se şi istoria;

– **inițiază** la sate **cursuri de alfabetizare serale**, în care cei neştiutori de carte erau învățați scrisul, cititul şi socotitul;

– **înființează un gimnaziu superior la Braşov**;

– **înființează un gimnaziu inferior la Brad**, în care se pregăteau cei ce doreau să devină notari;

– la Sibiu **înființează un institut teologico-pedagogic**, cu două secții – doi ani pedagogie pentru învățători şi trei ani teologie pentru preoți;

– **în 1853 pune bazele primului ziar religios din Transilvania, „Telegraful român”**, care apare neîntrerupt până astăzi;

– **în 1861 înființează societatea „ASTRA” – Asociațiunea Transilvană pentru literatura şi cultura poporului român**, cu sediul la Sibiu, apoi la Braşov şi din nou la Sibiu, unde se află şi astăzi;

– pentru şcolile existente, Andrei Şaguna **va alcătui, traduce şi tipări o serie de manuale** dintre care amintim:

⇒ Istoria bisericească universală, în două volume;

⇒ Drept canonic, în patru volume;

⇒ Biblia ilustrată;

Activitatea politico-națională:

– **a condus**, împreună cu episcopul unit de la Blaj, Lemeny, **lucrările Marii Adunări Naționale a românilor**, de pe câmpia Libertății, de la Blaj, **din 3/15 mai 1848** şi a plecat în fruntea unei delegații, de treizeci de membrii, să prezinte curții imperiale din Viena, hotărârile şi doleanțele acțiunii române din Transilvania.

IV. Uniația

– **dezbinarea BOR din Transilvania; apariția Bisericii Greco-catolice;**
– **lupta clerului şi a credincioşilor din Transilvania pentru apărarea Ortodoxiei în sec. al XVIII-lea.**

Dezbinarea BOR din Transilvania:

– **în 1688** Transilvania, principat autonom sub suzeranitate otomană, **este ocupată de trupele habsburgice** şi inclusă între granițele imperiului austriac;

– **în 1691 împăratul Leopold dă o diplomă**, în care face mențiunea că în Transilvania sunt **trei națiuni**, unguri saşi şi secui, şi **patru religii precepte**, catolicismul, calvinismul, luteranismul şi unitarismul, românii şi ortodoxia fiind tolerați;

– după emiterea acestei diplome se intensifică propaganda catolică, în acest scop venind în Transilvania preoți şi călugări iezuiți;

– aceste acțiuni aveau drept scop ruperea legăturilor cu ierarhii, domnitorii şi credincioşii din Țara Românească şi Moldova;

– **în 1697** iezuitul Paul Baranyi, paroh în Alba-Iulia, **promitea să-l scoată pe mitropolitul Teofil de sub dependența față de superintendentul calvin**, dacă se va uni cu Roma;

– murind Teofil, în 1697, este adus **Atanasie Anghel**, care **a fost hirotonit** la Bucureşti de mitropolitul Teodosie, **la 22 ianuarie 1698**, prilej cu care Atanasie **semnează o mărturisire de credință ortodoxă cu douăzeci şi două de puncte**, prin care se obliga să păzească toate rânduielile dogmatice, cultice şi canonice ale bisericii ortodoxe;

– **la 14 aprilie 1698 împăratul Leopold dă o diplomă**, prin care făcea apel la unirea cu Roma, pentru ca preoții şi credincioşii să se bucure de privilegiile catolicilor;

– **la 2 iunie 1698 cardinalul Leopold Kolonici**, arhiepiscop de Esztergom, din Ungaria, revine cu un apel în care arată că numai cei ce vor primi întregul catolicism, inclusiv cele patru puncte florentine, se vor bucura de privilegiile preoților şi credincioşilor catolici;

– pe baza celor două manifeste iezuiții pornesc acțiunea de atragere a românilor ortodocşi la unirea cu Roma, un rol de seamă avându-l Paul Baranyi, care a luat legătura cu mitropolitul şi protopopii, şi Gabriel Hevenesi, care a făcut legătura cu Viena;

– astfel **treizeci şi opt de protopopi au semnat un act scris în limba română, datat 7 octombrie 1698**, act ce se prezenta astfel:

⇒ avea trei file, adică şase pagini; **pe prima pagină** fiind actul în limba română, prin care se arăta că preoții şi credincioşii ortodocşi din Ardeal se unesc cu Roma, iar în partea de jos a paginii se află un adaos, de treisprezece rânduri, în care se spunea: „Numai aşa înțelegem să ne unim, dacă toate ale noastre, riturile, calendarul, posturile vor sta pe loc”;

⇒ **pagina a doua** cuprinde traducerea în limba latină, traducere în care se spunea că românii se unesc primind întregul catolicism;

⇒ **pe paginile trei, patru şi cinci** se află cele treizeci şi opt de semnături, cu peceți, ale protopopilor bisericii ortodoxe din Ardeal;
⇒ partea de jos a paginii a cincia se află un codicil, de şapte rânduri, în care se spune că „pe vlădica Atanasie nimeni să nu-l dea jos din scaun";
– **actul are următoarele deficiențe**:
⇒ pagina a doua nu este traducerea fidelă a paginii întâi;
⇒ lipseşte semnătura lui Atanasie Anghel;
⇒ protopopul Gheorghe din Daia, ce semna de obicei în dreapta pagini, ca secretar al sinodului semnează în rând cu ceilalți protopopi;

– actul acesta **a fost ascuns de iezuiți în biblioteca din Budapesta şi descoperit abia în 1871 de Nicolae Densuşianu**;

– la scurt timp s-a întrunit Dieta Transilvaniei, ce trebuia să se pronunțe asupra apelului unionist al împăratului, emis la 14 aprilie 1698, prilej cu care Baranyi arată traducerea în limba latină, dar nefiind crezut Dieta a dispus să se facă o cercetare la sate, constatând astfel că poporul nu ştia nimic despre unire;

– la sfârşitul lunii februarie 1699 s-a publicat Prima diplomă leopoldină, care prevedea înființarea bisericii unite, averile şi preoții ei urmând să fie scutiți de dări în schimbul primirii întregii învățături catolice;

– chemat la Viena, Atanasie este pus să răspundă la douăzeci şi două de învinuiri, fapt pentru care cedează şi semnează unirea cu Roma, iar la 24 martie 1701 este hirotonit, din nou după ritul catolic, a doua zi episcop şi la 7 aprilie 1701 semnează un act în şaisprezece puncte, jurând, printre altele, că va rupe legăturile cu mitropolitul Ungrovlahiei şi domnul Țării Româneşti, că va obliga pe toți preoții şi credincioşii lui să facă o mărturisire de credință unită şi că va accepta un teolog catolic, ce-l va asista în toate problemele bisericeşti;

– la 19 martie 1701 s-a emis A doua diplomă leopoldină, cu cincisprezece articole, prin care se confirmau scutirile preoților uniți, iar credincioşilor drepturile pe care le aveau alte „națiuni" şi se desființa mitropolia ortodoxă Transilvaniei, fiind înlocuită cu o episcopie unită, dependentă de arhiepiscopia romano-catolică de Esztergom;

– la 19 august 1713 Atanasie moare, blestemat de popor, iar la înmormântarea sa s-au rostit două cuvântări, una în latină şi alta în maghiară.

Lupta pentru apărarea ortodoxiei:

– după anul 1701 a început lupta împotriva uniației (cazul braşovenilor şi făgărăşenilor) şi pentru refacerea unității bisericeşti, luptă ce a durat un timp foarte îndelungat, fiind purtată cu mult curaj şi stăruință de preoții şi credincioşi, ei înfruntând temnițe, bătăi şi chiar moartea mucenicească din dorința fierbinte de a-şi păstra credința ortodoxă;

– **în 1744 a venit** în Transilvania **călugărul Visarion Sarai, ce a început marile frământări şi lupte împotriva uniației**, pentru că cea mai mare parte a poporului nu ştia de schimbarea legii sale;

– acest călugăr era născut în Bosnia, se pare într-o familie de vlahi, a primit numele de Nicolae şi s-a călugărit la Mânăstirea Sf. Sava din Ierusalim, aşezându-se apoi la o mănăstire din Slavonia, unde este hirotonit preot;

– în Transilvania predica împotriva uniaţiei, străbătând astfel diferite localităţi de pe Valea Mureşului, în părţile Lipovei, Devei, Orăştiei, Alba Iuliei, până la Sălişte, lângă Sibiu, reuşind să întoarcă mai multe sate de la uniaţie;

– între Sălişte şi Sibiu este arestat, fiind anchetat de autorităţile austriece de la Sibiu şi trimis în închisoarea din Deva, iar în cele din urmă în închisoarea Kufstein, din Austria, unde se pare că a şi murit, ca sfânt mărturisitor pentru ortodoxie;

– lupta începută de Visarion Serai a fost continuată apoi de numeroşi preoţi şi credincioşi, astfel s-au ridicat din rândul clerului şi poporului câteva figuri de mari luptători, care au înfruntat teroarea stăpânirii, făcând drumuri lungi la Viena sau suferind închisoarea şi moartea pentru credinţa ortodoxă;

– în 1748 Nicolae Oprea (Miclăuş), un ţăran din Sălişte, şi Ioan Oancea din Făgăraş, sunt trimişi, de credincioşii din părţile Sibiului, cu o plângere la Viena, prin care cereau să fie lăsaţi în vechea lor credinţă;

– în 1749 Nicolae Oprea şi alţi patru credincioşi pleacă din nou la Viena;

– înainte de Paştele anului 1752 Nicolae Oprea şi preotul Moise Măcinic, din Sibiel, judeţul Sibiu, erau iarăşi la Viena cu un memoriu al credincioşilor transilvăneni, însă au fost arestaţi şi condamnaţi la închisoare pe viaţă la Kufstein;

– în 1756 unul dintre ei reuşeşte să evadeze, dar nu ajunge acasă, iar celălalt, se pare că Oprea, şi-a sfârşit viaţa în această închisoare;

– alţi credincioşi s-au îndreptat spre curtea ţarilor ruşi, din Petersburg, pentru a-i ruga să intervină la curtea imperială din Viena;

– în 1748 protopopul Nicolae Pop, din Balomir, lângă Orăştie, fost vicar al episcopului unit Inochentie Micu, a plecat în Rusia pentru a prezenta ţarinei Elisabeta un memoriu, iar în urma acestui demers aceasta a intervenit la Viena, însă fără nici un rezultat;

– întors în Ţara Românească s-a călugărit sub numele de Nichifor, ajungând egumen la Mânăstirea Argeş;

– în 1750 ieromonahul Nicodim, călugărit la Râmnic, a fost la Viena, apoi a plecat la Petersburg, fiind primit de ţarina Elisabeta, se reîntoarce în Ţara Românească şi pleacă, pentru a doua oară, în Rusia unde stă mai mulţi ani după care revine în Ţara Românească şi ajunge egumen al Mânăstirii Berislăveşti, în părţile Argeşului;

– în 1750 preotul Ioan din Aciliu, judeţul Sibiu, a călătorit la Carloviţ şi Viena, apoi a fost de două ori în Rusia, împreună cu ieromonahul Nicodim;

– mulţi preoţi au luptat împotriva asupritorilor, îndeosebi în perioada 1744-1759, dintre care amintim:

⇒ în 1755 preotul Cosma din Deal, lângă Sebeş, judeţul Alba, a cutreierat patruzeci şi două de sate, înaintând o mulţime de plângeri ale credincioşilor, fapt pentru care a suferit şaizeci de săptămâni de detenţie;

⇒ preotul Ioan din Galeş, judeţul Sibiu, a lucrat împotriva uniaţiei în părţile Sibiului, Sebeşului, Orăştiei şi Hunedoarei, fiind arestat este întemniţat la Deva, iar de aici la Kufstein, în 1757, unde a rămas până la moarte;

– pe preotul Ioan Piuariu din Sadu, judeţul Sibiu, pentru că fusese hirotonit în Ţara Românească, episcopul unit Petru Pavel Aron l-a arestat cu ajutorul armatei austriece şi a pus să-l tundă în piaţa Sibiului, fapt pentru care i-a rămas numele de „Popa Tunsu”; iar în 1760 acesta a desfăşurat o acţiune puternică în satele din

Câmpia Transilvaniei şi din părțile Clujului, însă a fost prins, dus la Târgu-Mureş şi apoi la Viena, fiind eliberat cu condiția de a nu se mai întoarce în Transilvania, de aceea s-a aşezat în Sânnicolaul Mare, în Banat;

– datorită faptului că încercările şi memoriile au rămas fără rezultat, românii au ales ultima cale – răscoala, ce a fost condusă de **ieromonahul Sofronie, din satul Cioara, județul Alba;**

– s-a născut într-o familie de preoți, a primit numele de Stan, a fost preot de mir în satul său, s-a călugărit la Cozia, iar revenind în satul său natal îşi face un schit, care este distrus de autorități;

– în 1759 este închis, deoarece instigă populația să alunge pe preoții uniți, la Bobâlna, este eliberat de şase sute de țărani conduşi de preotul Ioan din Sălişte;

– pleacă în Munții Apuseni, iar la 10 august 1760 convoacă un sinod la Zlatna, întocmind un memoriu către Maria Tereza, prin care cerea un episcop ortodox, restituirea bisericilor, eliberarea celor închişi;

– răscoala s-a întins până la Maramureş, iar în august 1760 țăranii au năvălit asupra Blajului, episcopul unit, Petru Pavel Aron, fiind nevoit să se refugieze la Sibiu;

– între 14-18 februarie 1761 convoacă „sinodul" de la Alba-Iulia, unde s-a redactat un nou memoriu, în nouăsprezece puncte, în care se cerea încetarea prigoanelor împotriva credincioşilor ortodocşi şi libertate deplină bisericii ortodoxe;

– răscoala poate fi considerată o biruință, pentru că tot ce se lucrase timp de şaizeci de ani pentru uniație a fost acum zdruncinat;

– în 1761 împărăteasa Maria Tereza trimite în Transilvania pe generalul Bukow, cu o armată, având misiunea de a întări uniația şi de a înăbuşi orice mişcare împotriva ei;

– acesta trece cu forța la uniație zeci de sate, dăruieşte peste cinci sute de biserici ortodoxe uniaților şi a distrus zeci de mânăstiri ortodoxe;

– Sofronie se refugiază în Țara Românească, unde se pare că a ajuns egumen al schitului Robaia şi poate şi la Mânăstirea Vieroş, din părțile Argeşului;

– În 1761 credincioşii din Transilvania primesc pe episcopul sârb Dionisie Novacovici, care s-a stabilit la Răşinari, lângă Sibiu;

– În 1950 Sf. Sinod al BOR a canonizat pe ieromonahul Visarion Sarai, pe Sofronie de la Cioara şi pe credinciosul Nicolae Miclăuş, canonizare ce s-a făcut la Alba-Iulia, în 1955, iar în 1992 au mai fost canonizați preotul Moise Măcinic din Sibiel şi Ioan Galeş, toți fiind prăznuiți la 21 octombrie.

V. Autocefalia şi ridicarea la rang de Patriarhie a BOR

Autocefalia BOR:

– în constituția promulgată la 30 ianuarie 1866 se preciza că BOR este şi rămâne neatârnată de orice chiriarhie străină;

– în 1872 „Legea organică” numea biserica românească autocefală, cu toate că această calitate nu-i fusese recunoscută de drept;

– patriarhul Ioachim al III-lea (1878-1884) a obiectat contra legii organice şi a autocefaliei, fapt pentru care mitropolitul primat, Calinic Miclescu, a dovedit, cu temeiuri canonice şi istorice că patriarhul nu are drept de amestec în treburile BOR;

– la 25 martie 1882, datorită răcelilor cu patriarhia ecumenică, s-a sfințit pentru prima dată, la Bucureşti, Sf. Mir, determinând astfel un schimb de scrisori între patriarhia ecumenică şi episcopul Melchisedec al Romanului;

– la 20 1prilie 1885 s-a trimis scrisoarea mitropolitului primat, Calinic Miclescu, prin care se cerea autocefalia BOR, potrivit rânduielilor canonice;

– patriarhul Ioachim al IV-lea (1884-1886) a convocat Sf. Sinod la 25 aprilie, a aprobat cererea BOR, a trimis tomosul de autocefalie, semnat de patriarh şi de zece mitropoliți, precum şi câte o enciclică către celelalte patriarhii şi biserici ortodoxe autocefale, prin care se vestea recunoaşterea autocefaliei BOR;

– la 1 mai 1885 Sf. Sinod al BOR a luat act de tomosul autocefaliei, iar la 30 mai a trimis o scrisoare de mulțumire patriarhului;

Ridicarea la rang de patriarhie a BOR:

– după unirea Transilvaniei cu România, de la 1 decembrie 1918 s-a impus şi unificarea bisericii ortodoxe, adică organizarea unitară, sub conducerea Sf. Sinod din Bucureşti;

– la 23 aprilie 1919 sinodul ierarhilor ortodocşi din Mitropolia Ardealului s-a declarat desființat, cerându-se includerea membrilor săi în Sf. Sinod din Bucureşti;

– în septembrie 1920 s-a alcătuit o „Constituantă bisericească”, ce a ales o comisie de cincisprezece membrii, care să întocmească un proiect de statut de organizare şi funcționare a BOR, comisie ce a lucrat până în 1925;

– în martie-aprilie 1925 parlamentul a votat „Legea şi statutului de organizare a BOR”, promulgată la şase mai 1925;

– în şedința din 4 februarie 1925, deoarece crescuse prestigiul bisericii noastre în urma unirii şi datorită faptului că acum număra peste paisprezece milioane de credincioşi, Sf. Sinod a hotărât să înfiinţeze Patriarhia Ortodoxă Română, prin ridicarea mitropolitului primat la rangul de patriarh – mitropolit primat era Miron Cristea, fostul episcop al Caransebeşului, ce fusese ales la 31 decembrie 1919;

– la 25 februarie 1925 s-a publicat în Monitorul Oficial „Legea pentru înființarea patriarhiei”, votată în parlament, fapt pentru care au fost anunțate toate bisericile ortodoxe surori şi s-au primit scrisori de răspuns, inclusiv de la patriarhul ecumenic, Vasile al II-lea;

– la 1 noiembrie 1925 a avut loc ceremonia de investire şi înscăunare a primului patriarh al BOR, Miron Cristea, în prezența a douăzeci şi unu de reprezentanți ai bisericilor surori şi ai statului;

Organizarea BOR:

– în fruntea BOR se află **Sf. Sinod**, format din patriarh – preşedinte, mitropoliţi, episcopi şi arhierei vicari în funcţie, în atribuţiile căruia intră probleme de ordin spiritual, canonic şi dogmatic;

– ca **organ deliberativ** are **Congresul naţional bisericesc**, format din şase reprezentanţi, pentru fiecare eparhie (doi clerici şi patru mireni), aleşi pe şase ani, în atribuţiile sale intră probleme administrative, culturale şi economice şi se întruneşte o dată la trei ani;

– ca **organe executive** avem **Consiliul central bisericesc**, format din cincisprezece membrii (cinci clerici şi zece mireni), pentru probleme administrativ-culturale şi **Eforia bisericii**, formată din trei membrii (un cleric şi doi mireni), pentru problemele economice;

– **la eparhie** are ca organ deliberativ **Adunarea eparhială,** formată din patruzeci şi cinci sau şaizeci de membrii (o treime clerici, două treimi mireni) şi este convocată o dată pe an, iar ca organ executiv este **Consiliul eparhial;**

– **la protopopiate** avem **Adunarea protopopească;**

– **la parohie** ca organ deliberativ găsim **Adunarea parohială,** iar ca organ executiv **Consiliul parohial** şi **Epitropia**;

– episcopul şi mitropolitul sunt aleşi de către Congresul Naţional Bisericesc, împreună cu Adunarea eparhială a eparhiei vacante.

– **activitatea pastorală**;
– **activitatea patriarhilor**;
– **învățământul teologic**;
– **presa bisericească**.

Activitatea pastorală:

– actul de la 23 august 1944 şi mai ales cel de la 6 martie 1945, când s-a instaurat un regim comunist totalitar în România, a adus schimbări şi în viața BOR şi a celorlalte culte din țară, astfel biserica devenind o instituția tolerată de statul ateu, activitatea ei limitându-se la cadrul parohial şi la lăcaşul de cult al fiecărei parohii;

– după încheierea războiului nu şi-au mai putut relua activitatea asociațiile preoțeşti, care au luat naştere în perioada interbelică, nici asociațiile de mireni, care urmăreau reînviorarea sentimentului religios în mijlocul poporului – Oastea Domnului, Frăția Ortodoxă Română, Societatea Femeilor Ortodoxe ş.a.;

– s-au întrerupt, până în 1961, legăturile cu organizațiile ecumenice din Apusul Europei;

– **din 1948** s-au desființat toate aşezămintele bisericeşti, ce desfăşurau activități caritativ-filantropice;

– a fost eliminat învățământul religios din şcolile de toate gradele, s-au interzis slujbele în spitale, azile şi cazărmi;

– au fost suprimate periodicele bisericeşti ale tuturor eparhiilor, cu excepția „Telegrafului român", de la Sibiu, a fost desființată Facultatea de Teologie din Suceava, refugiată aici de la Cernăuți, precum şi patru Academii teologice din Ardeal şi Banat, cu excepția celei de la Sibiu, care a devenit institut, Academia de muzică religioasă, din Bucureşti şi absolut toate seminarile din Muntenia şi Moldova;

– s-au desființat câteva eparhii, Huşi, Argeş, Constanța, Caransebeş, Sighet, a Armatei, precum şi posturile de arhierei-vicari încât au fost puşi în retragere vreo douăzeci de ierarhi;

– a început un control permanent exercitat asupra tuturor slujitorilor bisericii, fie prin aşa-numiții „inspectori de culte", dar mai ales prin ofițerii de securitate, prezenți în toate instituțiile bisericeşti, protopopiate, mânăstiri, şcoli teologice, centre eparhiale, patriarhie; departamentul cultelor cenzurând absolut toate publicațiile bisericeşti, ce circulau într-un cadru foarte restrâns în cercurile bisericeşti;

– în 1950 a fost pensionat, la patruzeci şi şapte de ani, episcopul Nicolae Popoviciu de la Oradea, pentru că ceruse dreptul de a se face catehizarea tineretului şi criticase regimul în predicile sale;

– statutul din 1948 prevedea dreptul de a se face catehizarea credincioşilor, nu a tineretului, în cadrul vecerniei, însă în realitate preoții şi copiii erau atât de urmăriți, încât prea puțini au putut beneficia, în realitate de acest drept;

– după instalarea regimului totalitar sute de preoți ortodocşi au fost arestați şi anchetați, aruncați în închisori (Jilava, Piteşti, Aiud, Gherla), trimişi să lucreze la canalul de tristă amintire, Dunăre-Marea Neagră, câțiva deportați în Siberia, pentru

acuzații total nefondate sau pentru refuzul de a divulga secretul spovedaniei; această acțiune a luat sfârşit în vara anului 1964, când au fost eliberați toți deținuții politici;

– în 1959 prin decretul de stat, 410, au fost desființate multe mânăstiri şi schituri ortodoxe, sute de călugări şi călugărițe fiind scoşi cu forța şi trimişi fie în familiile lor, fie la muncă în diferite unități de stat;

– au fost desființate cele două seminarii pentru călugărițe, de la Agapia şi Hurezi, înființate de patriarhul Iustinian, cu zece ani în urmă;

– în Bucureşti a început acțiunea de demolare a peste douăzeci de biserici, dintre care unele erau monumente istorice sau de artă;

Activitatea patriarhilor:

Patriarhul Iustinian Marina:

– s-a născut la 22 februarie 1901 în satul Şuieşti-Vâlcea, în familia unor țărani, primind numele de Ioan;

– a studiat la seminarul teologic din Râmnicu-Vâlcea, apoi la facultatea de teologie din Bucureşti;

– a fost învățător şi preot-paroh în Băbeni-Vâlcea, preot la biserica Sf. Gheorghe din Râmnicu-Vâlcea, de la 1 septembrie 1933;

– în 1945, rămas văduv, este chemat de mitropolitul Irineu Mihălcescu, al Moldovei, ca vicar eparhial la Iaşi, iar la 30 iunie 1945 este hirotonit ca arhiereu vicar, cu titlul de Vasluianul;

– în august 1947, în urma retragerii mitropolitului Irineu Mihălcescu din scaun ajunge locțiitor de mitropolit, iar la 22 decembrie 1947 este investit apoi înscăunat;

– **la 24 mai 1948** Marele Colegiu Electoral îl alege patriarh al BOR;

– a trecut la cele veşnice la 26 martie 1977, fiind înmormântat la Biserica Radu-vodă, din Bucureşti;

– **activitatea sa:**

– în 1948 s-a întocmit „Statutul pentru organizarea şi funcționarea BOR”;

– după 250 de ani de dezbinare a bisericii strămoşeşti s-a realizat reîntregirea, prin revenirea fraților din Transilvania la biserica mamă;

– la 28 februarie 1950 s-a propus canonizarea unor sfinți români, canonizarea solemnă făcându-se între 10-23 octombrie 1955;

– s-a generalizat cultul pentru sfinții ale căror moaşte se găsesc în țara noastră;

– a reorganizat învățământul teologic, în patriarhie funcționând două facultăți (Bucureşti şi Sibiu) şi şase seminarii (Bucureşti, Buzău, Neamț, Cluj, Caransebeş şi Craiova);

– s-a îmbunătățit literatura teologică, prin tipărirea unor lucrări originale ale profesorilor de teologie şi prin tipărirea unor traduceri din operele Sf. Părinți;

– s-au tipărit în mai multe ediții cărțile de slujbă;

– au apărut reviste în toate centrele mitropolitane;

– s-a organizat diaspora românească, fiecare parohie publicând o revistă teologică;

– s-a organizat o valoroasă bibliotecă la Sf. Sinod şi la palatul patriarhal, cu peste o sută de mii de volume, în care intră cărți vechi şi manuscrise de valoare;

– s-a restaurat un număr foarte mare de monumente şi s-au consolidat biserici aflate în prag de ruinare;

– s-au intensificat relațiile cu celelalte biserici ortodoxe surori, prin vizite, schimburi de profesori şi studenți;
– s-a continuat dialogul cu Biserica Anglicană, început la Bucureşti, în 1935, şi s-au deschis dialoguri cu Biserica Romano-catolică şi Bisericile Protestante;
– în 1961 BOR intră în mişcarea ecumenică;
– a editat lucrarea „Apostolat social", în douăsprezece volume;

Patriarhul Iustin Moisescu:

– s-a născut la 5 martie 1910, în Cândeşti-Argeş, ca fiu de învățător căzut pe câmpul de luptă, în primul război mondial;
– şi-a făcut studiile la Seminarul orfanilor de război, din Câmpulung-Muscel (1922-1929), la facultatea de teologie din Atena (1930-1934), unde va primi şi doctoratul (1937), la facultatea de teologie Romano-catolică din Strasbourg (1934-1936);
– reîntors în țară a fost profesor la Seminarul Nifon, iar începând cu 1938 a fost profesor de Noul Testament la Facultatea de teologie ortodoxă, din Varşovia, iar după izbucnirea războiului va fi profesor de Noul Testament la Cernăuți-Suceava (1940-1946) şi din 1946 la Bucureşti;
– la 26 februarie 1956 este ales mitropolit al Ardealului, iar la 10 ianuarie 1957 ajunge mitropolit al Moldovei şi Sucevei;
– **la 12 iunie 1977** Colegiul Electoral bisericesc îl alege în funcția de patriarh al BOR;
– a trecut la cele veşnice la 31 iulie 1986, fiind înmormântat la catedrala patriarhală;
– din **activitatea sa** amintim:
– a publicat următoarele lucrări:
⇒ Sf. Scriptură şi interpretarea ei în opera Sf. Ioan Hrisostom, în 1942;
⇒ Activitatea Sf. Pavel la Atena, în 1946;
⇒ Ierarhia bisericească în epoca apostolică, în 1955;
⇒ Simbolica lui Andrutsos, traducere, în 1955;
– a condus, timp de douăzeci de ani, apariția revistei Mitropolia Moldovei şi Sucevei;
– a ridicat noi clădiri în incinta Mitropoliei Moldovei;
– a restaurat o mulțime de mânăstiri;
– s-au ridicat sedii noi pentru protopopiate;
– s-au adăugat clădiri noi la Seminarul teologic din Neamț, în care se păstrează manuscrise, cărți vechi, icoane, veşminte, vase liturgice sau alte obiecte de patrimoniu;
– ca mitropolit al Moldovei a fost delegat de Sf. Sinod să reprezinte BOR la zeci de congrese şi întruniri, aducând un aport prețios la promovarea ecumenismului contemporan;
– a fost membru al Comitetului central al Consiliului Ecumenic al Bisericilor (CEB) şi a făcut parte din Prezidiul Conferinței Bisericilor Europene;

– a condus delegațiile BOR în vizitele făcute altor biserici ortodoxe şi a primit numeroase delegații, dovedindu-se o mare personalitate a lumii creştine contemporane, un ecumenist de mare prestigiu;

Patriarhul Teoctist Arăpaşu:

– s-a născut la 7 februarie 1915, în satul Tocileni-Botoşani;
– a intrat de tânăr în viața monahală, ca frate la Voroneț şi Neamț şi călugărit, sub numele de Teoctist, la Bistrița, în 1935;
– a studiat mai întâi la Seminarul monahal, de la Cernica (1932-1940), apoi la Facultatea de teologie din Bucureşti, obținând titlul de licențiat în 1945;
– în 1945 este hirotonit ieromonah şi transferat la Iaşi, unde a funcționat ca ecleziarh al catedralei, exarh al mânăstirilor şi vicar;
– în martie 1950 este ales episcop vicar patriarhal, cu titlul de Botoşăneanul, iar începând cu 1951, până la 1954 a fost rector al Institutului Teologic din Bucureşti;
– a fost pe rând episcop la Arad (1962-1973), mitropolit al Olteniei (1973-1977), mitropolit al Moldovei (1977-1986), iar **la 9 noiembrie 1986** a fost ales patriarh al BOR;
– din **activitatea sa**, din timpul perioadei comuniste, amintim:
– a făcut parte din numeroase delegații sinodale şi a condus asemenea delegații, ce au vizitat biserici ortodoxe surori, catolice, necalcedoniene sau protestante;
– a publicat numeroase studii, conferințe, cuvântări pastorale, o parte strânse în patru volume – „Pe treptele slujirii creştine";
– a publicat o monografie despre mitropolitul Iacob Putneanul;
– din inițiativa sa au apărut monografii despre unele Mânăstiri şi schituri din Moldova, precum şi ediții critice din Dumnezeiasca Liturghie, a mitropolitului Dosoftei (1980) şi din Biblia de la Bucureşti (1988);
– ca episcop de Arad şi mitropolit al Olteniei a inițiat restaurarea multor monumente istorice, biserici parohiale şi alte monumente;
– ca mitropolit al Moldovei a continuat acțiunea de restaurare a unor monumente istorice la care se adaugă numeroase biserici de mir, între care şi ctitoria sa din localitatea Victoria, lângă Botoşani;

Învățământul teologic:

– în august 1948, prin „Legea pentru regimul general al cultelor", şcolile teologice de toate gradele, ale tuturor cultelor, au fost trecute în răspunderea cultului respectiv, dar sub controlul Ministerului (apoi departamentul) Cultelor;
– pe temeiul acestei legi BOR şi-a organizat învățământul în trei tipuri de şcoli:
⇒ şcoli de cântăreți bisericeşti;
⇒ seminarii teologice;
⇒ institute teologice de grad universitar, la care se adaugă şi cursurile de îndrumare misionară şi socială a clerului;
– au funcționat două institute teologice de grad universitar – Bucureşti şi Sibiu, şi şase seminarii teologice – Bucureşti, Buzău, Neamț, Cluj-Napoca, Craiova şi Caransebeş;
– absolvenții de seminar fie erau hirotoniți preoți de țară fie se înscriau la unul din cele două institute teologice, obținând diplomă de licență;

– din 1949, pe lângă institutul din Bucureşti, s-au organizat cursuri de „magisteriu”, cu o durată de trei ani, transformate în 1965 în cursuri de doctorat, iar din 1984 a primit şi institutul teologic din Sibiu dreptul de a conferi doctoratul în teologie;

– la aceste institute învăţau şi studenţi străini (Ungaria, Etiopia, Marea Britanie, Yugoslavia, Bulgaria, Grecia, SUA), iar tineri teologi ortodocşi studiau în străinătate, la facultăţi de teologie ortodoxe, catolice şi protestante;

– dintre profesorii acestor institute amintim:
  - ⇒ **la Bucureşti –** Teodor M Popescu şi Ioan Rămureanu (IBU), Ioan G. Coman (Patrologie), Dumitru Stăniloae şi Nicolae Chiţescu (Dogmatică), Ene Branişte (Liturgică), Nicolae Lungu (Muzică bisericească);
  - ⇒ **la Sibiu** – Isidor Todoran (Dogmatică), Nicolae Mladin şi Ioan Zăgrean (Morală), Dumitru Belu şi Dumitru Călugăr (omiletică şi catehetică);

Presa bisericească:

– se editau opt reviste bisericeşti, cu câte 4-6 apariţii pe an, cu sute de studii, articole, cronici etc., scrise de membrii Sf. Sinod, profesorii de la cele două institute, profesori de la Seminar, doctoranzi, preoţi etc.;

– „**Ortodoxia**” – apare la Bucureşti, fiind revista Patriarhiei ortodoxe române, în care se publică studii privind poziţia bisericii noastre în problemele interconfesionale aflate azi în discuţie;

– „**Studii teologice**” – este revista celor două institute teologice, apare la Bucureşti, în ea apărând felurite studii de teologie, scrise de profesori sau doctoranzi;

– „**Biserica Ortodoxă Română**” – apare la Bucureşti şi este buletinul oficial al Patriarhiei Române, publicând îndeosebi studii şi îndrumări asupra activităţii misionar-sociale a clerului, studii de istoria bisericii noastre, cronici bisericeşti;

– se editau cinci reviste ale centrelor mitropolitane:
  - ⇒ Glasul bisericii – pentru Mitropolia Ungrovlahiei;
  - ⇒ Mitropolia Moldovei şi Sucevei;
  - ⇒ Mitropolia Ardealului;
  - ⇒ Mitropolia Olteniei;
  - ⇒ Mitropolia Banatului – toate publicând diferite studii sau cronici bisericeşti din cuprinsul eparhiilor respective;

– la Sibiu apare „Telegraful român”;

– se editează un buletin extern al Patriarhiei, în limbile franceză şi engleză pentru străinătate;

– în acelaşi timp s-a îmbogăţit şi continuă să se îmbogăţească şi literatura bisericească cu diverse lucrări.

I.B.U.

Cuprins:

I. Întemeierea Bisericii şi răspândirea creştinismului prin predica Sfinţilor Apostoli

Întemeierea Bisericii:

– la înălţarea Mântuitorului, credincioşii Lui formau două grupuri:

⇒ unul la Ierusalim, în număr de 120 (cf. Fapte I,15);

⇒ altul în Galileea, peste 500 (cf. I Corinteni XV);

– la Ierusalim Apostolii, împreună cu Fecioara Maria, au completat numărul lor, alegând prin sorţi, în locul lui Iuda Iscariotenul pe Matia, cf. Fapte I,26;

– la baza Bisericii creştine, înfiinţată de Sfinţii Apostoli, după învăţătura şi puterea Mântuitorului, stă pogorârea Sfântului Duh asupra lor, iar în urma predicii Sf. Ap. Petru (Fapte II,22-33) s-au botezat „ca la trei mii de suflete" (Fapte II,37; IV,31), luând fiinţă astfel prima comunitate creştină, constituită din iudei şi prozeliţi din Palestina şi din împrăştiere;

Răspândirea creştinismului prin predica Sf. Apostoli:

– **Apostolul Iacob al lui Zevedeu (Iacob cel Bătrân sau cel Mare) –** a rămas la Ierusalim predicând cuvântul Domnului până la moartea sa martirică, fiind ucis cu sabia în anul 44, din porunca lui Irod Agripa; el este primul apostol martir;

– **Iacob cel Mic (fratele Domnului) –** a fost în fruntea bisericii din Ierusalim şi a fost aruncat de pe aripa templului şi ucis cu pietre, de către iudei, în anul 61 sau 62;

– **Sf. Ap. Ioan, fiul lui Zevedeu şi fratele lui Iacob cel Bătrân** – a rămas la Ierusalim până la moartea Fecioarei Maria, ce fusese lăsată de Mântuitorul în grija lui, sau poate până la începutul războiului iudaic, anul 66;

– tradiţia bisericească ne spune că a predicat în provincia romană, Asia Proconsulară, îndeosebi la Efes, capitala acestei provincii, înfiinţând aici şi în mai multe oraşe biserici importante, ce le întâlnim menţionate în apocalipsă, capitolele I şi II;

– în anul 96 este exilat pe insula Patmos, din Marea Egee, acest lucru fiind confirmat de scrierea sa, apocalipsa (I,9);

– moare de moarte naturală în timpul împăratului Traian (98-117);

– despre ceilalţi apostoli aflăm din tradiţia bisericească, astfel cea mai importantă ştire ne parvine de la Eusebiu de Cezareea (†340), din anul 324, ce a scris, după relatările lui Origen (†324): **„Când Sf. Apostoli şi ucenici ai Mântuitorului nostru s-au împrăştiat peste tot pământul locuit, Toma, precum ne spune tradiţia, a luat ţara parţilor, Andrei Scythia, Ioan Asia, unde şi-a petrecut viaţa până ce a murit în Efes…"** (Eusebiu de Cezareea, Istoria bisericească, III,1);

– **Sf. Apostol Andrei** – tradiţia ne spune că a predicat mai întâi în provinciile Asiei Mici, Capadocia, Galatia, Pont, îndeosebi în cetatea Trapezunt, Bitinia şi Tracia şi „în regiunile care se întind până la Dunăre" (Sinaxarul Bisericii de Constantinopol);

– după mărturia lui Origen şi a istoricului Eusebiu de Cezareea, el a predicat în Sciţia, în cetăţile Histria, Tomis (Constanţa), Calatis (Mangalia), Dionysopolis (Balcic);

– a murit ca martir la Patras (Grecia), fiind răstignit pe o cruce în formă de X;

– **Sf. Apostol Toma** – a predicat în Parţia, apoi în India, unde a murit ca martir, fiind străpuns cu lancea (Eusebiu, Istoria bisericească, III,1);

– **Sf. Apostol şi Evanghelist Matei –** a predicat mai întâi iudeilor din Palestina, pentru care a scris Evanghelia, în limba aramaică, iar mai apoi în ţările din jurul Palestinei, Arabia, Siria ajungând până în Persia, iar la sfârşit a mers în Etiopia, unde a murit ca martir, fiind tăiat cu fierăstrăul;

– **Sf. Apostol Bartolomeu (Natanael)** – a propovăduit în Arabia de Sud;

– **Sf. Apostol Tadeu (Lebeu) –** fratele lui Iacob cel Mic, se crede că a predicat în Palestina;

– **Apostolul Filip –** a predicat cuvântul Domnului împreună cu două din fiicele sale la Ierapolis, în Frigia, unde ar fi murit ca martiri;

– **Apostolul Simon Zelotul (Canaanitul) –** ştiri neconfirmate spun că a predicat în Persia şi Babilonia;

– **Apostolul Matia –** a predicat în Etiopia, unde a fost martirizat;

– **Sf. Apostol Petru –** până în anul 50 şi-a desfăşurat activitatea la Ierusalim, în Iudeea, Samaria şi Galileea (cf. Fapte IX,31);

– după sinodul apostolic a predicat la Antiohia;

– Eusebiu de Cezareea ne spune: **„Când Sf. Apostoli şi ucenici ai Mântuitorului nostru s-au împrăştiat peste tot pământul locuit […] Petru a predicat evreilor din împrăştiere, în Pont, Galatia, Bitinia, Capadocia şi Asia, pentru ca, la sfârşit, ajungând la Roma, să fie răstignit cu capul în jos, cum el singur a dorit să pătimească” (**Eusebiu, Istoria bisericească, III,1**);**

– din întâia sa epistolă reiese că a predicat şi în Babilon (cf. I Petru V,13);

– după tradiţia consemnată de Origen şi citată de Eusebiu, se crede că a predicat şi în Macedonia; iar din epistola întâia către corinteni, reiese că a stat un timp şi la Corint;

– spre sfârşitul vieţii sale ajunge la Roma, unde a murit ca martir la 29 iunie 67, după unii istorici în anul 66;

– **Apostolul „neamurilor”, Sf. Ap. Pavel** a întreprins trei călătorii misionare astfel:

– **prima călătorie misionară (45-48):**

– a plecat din Antiohia Siriei (Seleucia), fiind însoţit de Barnaba şi Ioan Marcu, a mers apoi în Cipru, predicând mai ales în Pafos, unde converteşte pe proconsulul roman, Sergiu-Paul, şi trece în ţinuturile Asiei mici, Perga Pamfiliei, unde se desparte de Ioan Marcu;

– continuă călătoria în provinciile Pisidia şi Licaonia, predicând în oraşele Antiohia Pisidiei, Iconiu, Listra şi Derbe;

– se reîntorc în cetăţile vizitate, organizând comunităţile creştine, hirotonind preoţi (Fapte XIV,23) şi se întorc la Perga Pamfiliei, iar de aici, prin portul Atalia, ajung, pe mare, la Antiohia, în anul 48;

– **a doua călătorie misionară (51-54):**

– a plecat împreună cu Sila şi vizitează comunităţile din Siria, Cilicia şi Licaonia, unde în oraşul Listra convertesc pe Timotei, ce-i va însoţi;

– vizitează comunităţile înfiinţate în prima călătorie, apoi trec prin Galatia, Frigia şi Misia şi ajung în oraşul Troa, unde convertesc pe doctorul Luca, ce va merge în călătorie;

– trec în Macedonia, iar la Filipi înființează prima comunitate creştină din Europa, fiind închişi, sunt eliberați a doua zi, iar Pavel şi Sila pleacă la Tesalonic, dar din cauza unei răscoale împotriva lor pleacă în Bereea şi apoi, el singur, merge pe mare până la Atena, unde predică în Aeropag;

– a trecut în Corint, unde a stat un an şi şase luni, la Acvila şi Priscila, venind aici între timp şi Sila şi Timotei;

– din cauza agitației iudeilor a luat cu sine pe soții Acvila şi Priscila şi a plecat la Efes, unde îi va lăsa pe cei doi;

– de la Efes, pe mare, Sf. Apostol Pavel, s-a dus la Cezareea Palestinei, apoi la Ierusalim, de unde s-a întors la Antiohia (cf. Fapte XVIII,1-22);

– **a treia călătorie misionară (54-58):**

– a plecat din Antiohia, vizitând mai întâi comunitățile creştine înființate în Galatia şi Frigia, apoi s-a oprit la Efes, pentru doi ani şi jumătate;

– părăsind Efesul s-a dus în Macedonia, în anul 57, şi de acolo în Iliria, iar apoi la Corint;

– de la Corint trece, din nou, prin Macedonia, ajunge la Troa şi Assus, apoi ocolind Efesul se opreşte la Milet;

– de la Milet pleacă, pe mare, la Tir, Ptolemaida şi Cezareea Palestinei şi apoi la Ierusalim, în anul 58, ducând colecta făcută în Grecia şi Macedonia pentru săracii din Ierusalim;

– aici este arestat, iar în anul 60 este trimis la Roma, unde va sta într-o detenție uşoară până în anul 63, când este eliberat;

– după eliberarea sa el întreprinde alte călătorii misionare în răsărit, acest lucru rezultând din epistolele scrise, de el, de la Roma, precum şi din alte ştiri;

– împrejurările sfârşitului său sunt necunoscute, însă se pare că s-a dus din nou la Roma, unde a fost întemnițat pentru a doua oară şi a suferit martirajul în timpul împăratului Nero, în anul 67, în aceiaşi zi cu Sf. Apostol Petru, 29 iunie;

– este îngropat pe calea Ostia, la Roma, unde mai târziu a fost ridicată basilica Santo Paulo fuori-le-mura (Sf. Pavel dinafară de ziduri);

– el este cel ce a eliberat creştinismul de servitutea legii mozaice şi a asigurat propovăduirea lui universală.

II. Persecuțiile împotriva creștinismului

- **cauze**;
- **martiri și apologeți**;
- **consecințe.**

Cauze

1. **cauze religioase:**

– creştinismul era o religie nouă, monoteistă, spirituală, morală, în contradicție cu păgânismul, ce era o religie veche, politeistă, idolatră şi decăzută, ei neînțelegând o religie spirituală, fără temple, zei şi jertfe, fără reprezentarea zeilor prin statui, în care oamenii simpli credeau că locuieşte puterea lor;

– creştinismul era socotit de păgâni o apostazie de la religia şi tradiția strămoşilor – mos majorum, disprețul zeilor, ateism şi nelegiuire;

– romanii considerau că toate calamitățile abătute asupra imperiului roman, năvălirea altor popoare, cutremure, furtună, vreme rea etc., aveau drept cauză pe creştini, care prin monoteismul lor supărau panteonul zeilor;

– faptul că adepții creştinismului se adunau noaptea şi nu aveau sacrificii, mai ales omeneşti, era considerat ca un afront adus zeilor, ce apărau poporul şi statul roman;

2. **cauze politice:**

– statul se considera apărat de zei şi cum creştinii nu se închinau zeilor păgâni şi nici nu le aduceau sacrificii erau socotiți duşmani ai zeilor şi implicit duşmani ai statului;

– adepții religiei creştine nu primeau demnități în stat şi propovăduiau egalitatea între oameni, ceea ce pentru statul roman, bazat pe clase sociale, era o nebunie;

– cultul împăratului şi al zeiței Roma, ce era o manifestare de loialitate politică față de puterea Romei şi a împăratului, de la care creştinii s sustrăgeau;

– refuzul creştinilor de a adora pe împărat ca zeu era socotit ca act de impietate şi ofensă adusă majestății imperiale, iar refuzând să accepte cultul zeilor, erau învinuiți pentru crimă şi ofensă a religiei şi divinității;

3. **cauze moral-sociale:**

– neînțelegând Taina Sfintei Euharistii romanii acuzau creştinii de faptul că, la cultul lor, omoară copiii, cărora le mănâncă carnea şi le beau sângele, numindu-i antropofagi;

– neînțelegând rostul şi sensul agapei creştine îi socoteau imorali şi îi acuzau că, la ospețele comune, se dădeau la desfrâu şi comit chiar incesturi;

– aristocrații vedeau în creştini elemente vulgare şi-i disprețuiau, pentru că aceştia se recrutau mai mult din clasele modeste;

– creştinismul era socotit ca o religie de sclavi, ignoranți, de oameni inferiori, iar prin abținerea lor de la anumite meserii şi funcții, legate de cultul zeilor, prin refuzul unora de a servi în armată, erau socotiți, de păgâni, ca inutili societății;

– de la Traian (98-117) până la Deciu (249-251) creştinii au fost urmăriţi şi persecutaţi pe baza unei dispoziţii oficiale, provizorii şi mărginite (rescript), aplicată într-o cetate sau regiune;

– de la Deciu până la sfârşitul domniei lui Diocleţian (285-305) au fost persecutaţi pe baza unei dispoziţii generale, numite edict, valabilă în tot imperiul;

– se pedepsea doar calitatea şi numele lor de creştini – „confessio nominus, non examinatio criminis damnatur” (mărturisirea numelui, nu examinarea vinei se condamnă)(Tertulian, Apologeticum II,3,11);

Martiri:

– **în timpul lui Nero (54-68)** s-a început persecutarea sângeroasă a creştinilor, se pare prin decretul numit „Institutorum Neronianum” (non licet esse vos – nu e permis să existaţi voi), creştinii fiind acuzaţi de incendierea Romei;

⇒ au sfârşit ca martiri Sf. Apostoli Petru şi Pavel, în anul 67;

– **sub Domitian (81-86)**, în anul 95 au fost martirizate persoane nobile, între care şi unele rude ale împăratului, ca Flavius Clemens, vărul său şi soţia acestuia, Flavia Domitilla, fostul consul Acilius Glabrio;

– **în timpul lui Traian (98-117)** au suferit ca martiri:

⇒ episcopul Ignaţiu al Antiohiei, aruncat la fiare pe la 107-108, în Colossaeum, în timpul jocurilor organizate în cinstea victoriei asupra dacilor;

⇒ episcopul Simeon al Ierusalimului (†107), în vârstă de 120 de ani;

– **în timpul împăratului Antonin Piosul (138-161)** au murit la Smirna unsprezece creştini, cel mai cunoscut fiind episcopul Smirnei, Sf. Policarp, la 23 februarie 155, care a fost ars pe rug şi străpuns cu un pumnal în circul din Smirna;

– **în timpul lui Marc Aureliu (161-180)** au suferit pentru Hristos, la Roma, tânăra fecioară de neam nobil, Cecilia;

⇒ în 165 a fost decapitat, împreună cu alţi şase creştini, Sf. Iustin Martirul, apologet şi filosof păgân;

⇒ în 177, au fost persecutaşi, în Galia, în oraşele Lugdunum (Lyon) şi Viena patruzeci şi opt de creştini, dintre care amintim pe episcopul Potin al Lyonului şi pe sora sa Blandiana, trupurile lor fiind arse, iar cenuşa a fost aruncată în apele Ronului;

– **sub Comod (180-192)** au fost martirizaţi la Cartagina, în Africa, la 17 iulie 180 „grupul martirilor scilitani”, doisprezece la număr, originari din cetatea Scilli sau Scillium, din Numidia Proconsulară;

⇒ la Roma, la 21 aprilie 184, senatorul roman Apollinius este decapitat;

– **Septimiu Sever (193-211)** a persecutat creştinii prin două edicte (în anul 200 sau 201, prin care interzicea prozelitismul iudaic, şi în 202, prin care interzicea prozelitismul creştin); astfel la Alexandria, în 202, este martirizat Leonida, tatăl lui Origen, tânăra Potamiana şi soldatul Basilide; în Africa, la Cartagina, la 7 martie 203, un grup de şase creştini , în frunte cu tânăra nobilă romană, Pepetua şi cu Felicitas, primesc cununa muceniciei; în Galia, în 202, este martirizat Sf. Irineu al Lugdunului (Lyon);

– **Maxim Tracul (235-238)** a dat un edict împotriva conducătorilor bisericii şi astfel au suferit episcopii rivali, de la Roma, Ponţian (230-235) şi Ipolit (†235);

– **Deciu (249-251)** publică întâiul edict general contra creştinismului;
⇒ martiri în această perioadă au fost numeroşi, însă mai însemnați sunt:
⇒ episcopii Fabian al Romei (236-250), Alexandru al Ierusalimului (213-251), Vavila al Antiohiei (244-250);
⇒ în Galia, preotul Pioniu, martirizat la 12 martie 250, la Smirna;
⇒ la 13 octombrie 250, la Smirna, sunt martirizați Carp, Papil, Agatonica şi Agatodor;
⇒ mulți au apostaziat, ca episcopul Evdemon al Smirnei;

– **împăratul Valerian (253-260)** a persecutat prin edictul din august 257 şi prin cel din 258;
⇒ astfel au fost martirizați episcopul Sixt al II-lea, al Romei; episcopul Ciprian al Cartaginei (†14 septembrie 258);
⇒ la Utica, în Africa, o sută cinzeci şi trei de creştini au fost martirizați, fiind aruncați într-o groapă cu var nestins;

– **sub împărații Diocleţian (284-305), Galeriu (293-305), Maximian Hercule (286-305) şi Constanțiu Chlor (293-306)** s-au dat patru edicte, astfel la 28 februarie 303, aprilie 303, septembrie 303 şi ianuarie-februarie 304; în urma cărora au fost martirizați:
⇒ în 208, Galeriu „curăță" soldații creştini din armată;
⇒ între 303 şi 305 au fost numeroşi martiri, mai ales în Răsărit, Italia, Africa, provinciile sud-dunărene, Scythia Minor şi altele, astfel:
⇒ în 303 este decapitat episcopul Antim al Nicomidiei;
⇒ în Cilicia sunt martirizați medicii Cosma şi Damian;
⇒ la Eliopol, în Egipt, Sf. Varvara;
⇒ în Capadocia, Sf. Gheorghe şi Sf. Dorothea;
⇒ în martie şi aprilie 304, la Tesalonic, Sf. Agapi, Irina şi Hiona;
⇒ la 6 aprilie 304 Sf. Irineu, episcopul de Sirmium (Mitrovița);
⇒ la 25 octombrie 304, Sf. Anastasia;
⇒ la 26 martie 304, la Singidunum (Belgrad) preotul Montanus şi soția sa Maxima;
⇒ pe la 290, la Halmiris, Sf. Epictet şi Astion;

Apologeți:

– sunt scriitori creştini, greci sau latini, din secolul al doilea, care au apărat creştinismul şi Biserica de ura, fanatismul, învinuirile şi calomniile nedrepte ale păgânilor şi de persecuțiile crude şi sângeroase dezlănțuite de imperiul roman contra creştinilor;

– **apologeții greci sunt:**
⇒ Quadratus sau Codratus – a înmânat împăratului Adrian o apologie în favoarea creştinilor, între 124-126;
⇒ Aristide – înmânează, către anul 139, împăratului Antonin Pius (138-161) o „**apologie pentru creştini**", în şaptesprezece capitole, prin care-i apără de calomniile păgânilor;
⇒ Ariston de Pella – scrie pe la 140, în limba greacă, dialogul „**Disputa lui Iason şi a lui Papiscus despre Hristos**";

⇒ Sf. Iustin Martirul şi Filosoful (†1 iunie 165) – a scris:

→ **Apologia I**, ce a fost adresată, către 155, împăratului Antonin Pius şi senatului roman;

→ **Apologia a II-a**, scrisă după 161, este adresată senatului roman;

→ **Dialogul cu Iudeul Trifon**, scris între 150 şi 155, caută să convingă pe iudei de mesianitatea lui Iisus Hristos şi de adevărul religiei întemeiate de El;

⇒ Taţian Asirianul, elevul lui Iustin – a scris, pe la 170, „**Cuvânt contra grecilor**", prin care combate cultura greco-romană, viaţa, morala şi aşezămintele păgânilor, scoţând în relief superioritatea creştinismului;

⇒ Miltiade – originar din Asia mică, a scris:

→ Apologie, adresată, la jumătatea secolului al doilea, lui Marc Aureliu (161-180) şi Lucius Verus (161-165);

→ Contra grecilor;

→ Contra iudeilor; lucrările sale s-au pierdut;

⇒ Apolinarie – episcop de Hierapolis, în Frigia, a scris:

→ **Despre credinţă**, apologie adresată lui Marc Aureliu;

→ **Contra grecilor**, în cinci cărţi;

→ **Contra iudeilor**, în două cărţi,

→ **Despre adevăr**, în două cărţi; operele sale s-au pierdut;

⇒ de la Meliton de Sardes, episcop la Sardes, în Lidia, se păstrează o apologie, adresată împăratului Marc Aureliu;

⇒ Teofil al Antiohiei (†183-185) a scris „**Către Autolic**", în trei cărţi, prin care apăra creştinismul de acuzaţiile nedrepte ale păgânilor;

⇒ Atenagora Atenianul – a scris, după 177, apologia „**Solie pentru creştini**", adresată împăratului Marc Aureliu, în care combate acuzaţiile aduse de păgâni creştinismului (ateismul, imoralitatea şi antropofagia);

⇒ Hermias – a scris „**Luarea în râs a filosofilor profani**", lucrare ce evidenţiază contrazicerile şi certurile dintre filosofii păgâni cu privire la Dumnezeu, la creaţie, lume şi suflet;

⇒ „**Scrisoarea către Diognet**", scrisă către anul 200, în doisprezece capitole, descrie viaţa creştină astfel: „Creştinii trăiesc în trup, dar nu după trup; trăiesc pe pământ, dar vieţuiesc ca în ceruri" (cap. VI);

– **apologeţii latini sunt:**

⇒ Tertulian (†c240) – a scris „**Apologeticum**", în 50 de capitole, scris în 197;

⇒ Minicius Felix – a scris „**Octavius**", o apologie pentru apărarea creştinismului, sub forma unui dialog între Caecilius şi creştinul Octavius;

<u>Consecinţele persecuţiilor:</u>

– curajul martirilor în faţa morţii a făcut pe mulţi păgâni să treacă la creştinism; „semen est sanguis christianorum" (sângele creştinilor este o sămânţă) (Tertulian, Apologeticum 50,13);

– din punct de vedere moral exemplul martirilor este de mare preţ, deoarece ne arată modul de a ne conduce viaţa după poruncile Domnului Iisus Hristos, păstrate în Evanghelia Sa;

– a luat naştere cultul sfinţilor şi al moaştelor, numele martirilor fiind trecute în calendarele creştine şi sunt pomenite până astăzi.

– **Edictul de la Mediolanum**;
– **Sinodul I ecumenic de la Niceea**.

Constantin cel Mare (306-377):

– înaintea lui Constantin, Galeriu a dat, la 30 1prilie 311, la Sardica, un edict de toleranţă pentru creştini, de acord cu Constantin şi cu Liciniu (308-324), care permitea existenţa creştinilor, însă acesta s-a aplicat parţial;

– după istoricii creştini, Eusebiu de Cezareea şi Lactanţiu, în ajunul luptei cu Maxenţiu, de la Pons Milvius (Podul Vulturului), din 28 octombrie 312, Constantin a văzut pe cer, ziua, o cruce luminoasă, deasupra soarelui, cu inscripţia „in hoc signo vinces” = prin acest semn vei învinge, iar noaptea i s-a arătat Iisus, cu semnul crucii, cerându-i să-l pună pe steagurile soldaţilor, spre a-i servi drept semn protector în lupte (☧ sau HP);

– **în ianuarie 313**, împreună cu cumnatul său Liciniu, a publicat edictul de la Mediolanum (azi Milano), prin care se acorda libertate religioasă deplină creştinismului, care devine „religio licita” – religie permisă în imperiu, şi se anulau toate hotărârile anterioare luate împotriva creştinilor şi se retrocedau bisericii locaşurile de cult şi averile confiscate de împăraţii precedenţi;

– acest edict este important prin hotărârile şi urmările lui, astfel creştinismul, din religie nepermisă şi persecutată devine religie permisă, ba chiar favorizată;

– între 320 şi 323 Liciniu persecută pe creştinii din Orient;

– la 18 septembrie 324, la Chrysopolis (azi Scutari), Liciniu este condamnat la moarte, în urma înfrângerii suferite şi a unor uneltiri contra lui Constantin şi executat la Tesalonic, în 324;

– ca singurul împărat al imperiului, Constantin a adoptat, faţă de creştinism, o atitudine binevoitoare, fără a jigni însă păgânismul greco-roman;

– dintre acţiunile lui în favoarea creştinismului amintim:

⇒ scuteşte clericii creştini de obligaţia funcţiunilor municipale;

⇒ scuteşte biserica de dări, înapoiază tot ce-i fusese confiscat şi îi acordă dreptul de a primi legate şi donaţii;

⇒ a intervenit în dreptul penal, pe care a încercat să-l umanizeze, înlăturând din legile penale dispoziţii şi pedepse contrare spiritului creştinismului;

⇒ cultul împăratului a pierdut sensul religios, păstrând mai mult semnificaţia politică;

⇒ cultul creştin şi pelerinajul la locurile sfinte au cunoscut o mare dezvoltare; mama sa, Elena, a descoperit lemnul sfintei cruci, la Ierusalim;

⇒ la 11 mai 330 inaugurează noua capitală, Constantinopolul, începută în 324;

⇒ în 321 a instituit duminica ca zi de sărbătoare în întreg imperiul;

⇒ a convocat sinodul I ecumenic, de la Niceea, din 325, care a combătut erezia lui Arie şi a urmărit definirea adevărurilor de credinţă şi asigurarea unităţii creştinismului; acest sinod fiind deschis de Constantin, care s-a numit „împreună slujitor ei (cu Sf. Părinţi)” (Eusebiu, De vita Constantini III,13);

– a fost botezat în vila sa de la Ancyrona, la marginea Nicomidiei, de Eusebiu, episcopul semi arian al Nicomidiei şi alţi clerici, în luna mai 337;

– la 22 mai 337, în duminica Rusaliilor moare şi a fost îngropat în ctitoria sa, Biserica Sf. Apostoli, din Constantinopol;

– sub împăratul Teodosie cel Mare (379-395) creştinismul ajunge din religie tolerată – religio licita, religie de stat, iar ortodoxia devine confesiunea oficială a imperiului, imperiul roman devenind astfel creştin;

Sinodul I ecumenic – Niceea, 325:

– lucrările sinodului au avut loc în lunile mai şi iunie;

– au participat 318 părinţi, episcopi din tot imperiul inclusiv reprezentanţii papei Silvestru I (314-335), preoţii Vit şi Vincent;

– dintre episcopii occidentali, se remarca Hosius de Cordoba (Spania), cel care fusese trimis de împărat la Alexandria pentru a restabili pacea in Biserica Egiptului;

– scopul sinodului a fost formularea explicita a credinţei despre Sfânta Treime, în opoziţie cu învăţătura preotului erudit Arie (cca. 256-336), din Alexandria, care susţinea că Fiul nu este identic, după fire cu Tatăl, fiind subordonat acestuia;

– sub influenta sfântului Atanasie, diacon de Alexandria, sinodul afirma că Dumnezeu-Fiul este de o fiinţă (homoousis) cu Dumnezeu-Tatăl; Dumnezeu-unul, Care are o singura fire, există ca Treime, cele „trei ipostase" având fiecare proprietăţi unice, personale;

– crezul de la Niceea devine curând punctul de referinţă al întregii tradiţii ortodoxe, în special al sinoadelor posterioare; exista părerea că, celelalte sinoade nu sunt altceva decât confirmarea şi explicarea ortodoxiei de la Niceea; de altfel, sinoadele ulterioare încep cu rostirea Simbolului de la Niceea;

– actele sinodului nu s-au păstrat, dar Eusebiu al Cezareii (în Vita Constantini) face o descriere pe larg a dezbaterilor;

– sinodul promulga 28 de canoane, care prevăd, printre altele, sărbătorirea Paştelui în zi de Duminică, dar nu în acelaşi timp cu paştele iudaic; organizarea Bisericii după provinciile administrative ale imperiului; prezenţa a trei episcopi liturghisitori în hirotonia episcopală.

IV. Sinoadele ecumenice: rolul lor în definirea adevărurilor de credinţă

sinoadele ecumenice sunt stâlpii Bisericii, deoarece ne învaţă cum trebuie să credem, prevenindu-ne că se află sub osânda anatemei oricine refuză să primească hotărârile lor, de Dumnezeu insuflate;

– s-au convocat şapte sinoade ecumenice, iar deciziile lor constituie temelia învăţăturii creştine, acceptată de ortodocşi şi catolici;

Sinodul	Convocat de	Localitatea	Data	Participanţi	Erezia	Hotărâri
I	Împăratul Constantin	Niceea	20 mai **325** 20 iulie 325	318 părinţi	**arianismul** – nega divinitatea lui Iisus Hristos;	- a adoptat 20 de hotărâri, inclusiv crezul de la Niceea, Canonul Sfintei Scripturi şi a stabilit ţinerea Paştelui; - a stabilit şi chestiuni de importanţă bisericească, privind aspecte de natură morală şi teritorială, atât pentru cler cât şi pentru laici;
al II-lea	Împăratul Teodosie I	Constantinopol	**381**	150 de episcopi	**pnevmatomahismul** – nega divinitatea Sfântului Duh;	- a dat 7 canoane; - a condamnat învăţătura lui Macedonie şi a formulat învăţătura despre Sfânta Treime; - a completat cu cinci propoziţii crezul de la Niceea, care stabileau învăţătura despre Sfântul Duh, Biserică, Taine, învierea morţilor şi viaţa veacului ce va să vină;
al III-lea	Împăratul Teodosie al II-lea	Efes	**431**	200 de episcopi	**dioprosopismul** – două persoane în Iisus Hristos	- a dat 8 canoane; - a condamnat învăţătura lui Nestorie, care susţinea că în Hristos au existat două persoane separate, una divină şi una omenească; - condamnat şi erezia lui Pelagiu, care susţinea că omul se poate mântui prin propriile puteri;

al IV-lea	Împăratul Marcian şi soţia sa Pulcheria	Calcedon	**451**	650 de episcopi	**monofizitismul** – o singură fire în Iisus Hristos, cea divină;	- a dat 30 de canoane; - a combătut erezia lui Eutihie, care susţinea că firea umană a Mântuitorului a fost absorbită de firea divină, stabilind că în persoana Mântuitorului a existat două firi, unite în mod neamestecat, neschimbat, nedespărţit şi neîmpărţit; - hotărârile dogmatice constituie Mărturia de la Calcedon;
al V-lea	Împăratul Iustinian I	Constantinopol	5 mai **553**	165 de episcopi		- a condamnat „Cele trei capitole” – adică persoana şi opera lui Teodor de Mopsuestia (†428), scrierile lui Teodoret de Cir (†458) contra Sfânttului Chiril al Alexandriei şi contra sinodului de la Efes din 431 şi Scrisoarea lui Ibas de Edesa (†457);
al VI-lea	Împăratul Constantin al IV-lea	Constantinopol	**680-681**	170 de episcopi	**monotelismul** – în Hristos a existat o singură voie, cea divină;	- a stabilit învăţătura ortodoxă, potrivit căreia în Hristos există două voinţe şi două lucrări, într-o singură persoană, care sunt unite între ele în chip neamestecat şi neschimbat, neîmpărţit şi nedespărţit, fiecare lucrând ceea ce îi este propriu, cu participarea celeilalte;
al VII-lea	Împărăteasa Irina	Niceea	**787**	367 de episcopi	**iconoclasmul**	- a dat 22 de canoane, de ordin administrativ şi disciplinar, condamnând simonia, alegerea episcopilor de către autoritatea statală şi construirea de mânăstiri mixte; - a stabilit învăţătura prin care icoanele trebuie cinstite, dar nu închinate, cinste ce se cuvine doar lui Dumnezeu;

V. Schisma cea mare

– **cauze politice şi religioase**;
– **etapele schismei**;
– **consecințele.**

Cauze

1. **cauze politice:**

– împărțirea imperiului, în anul 286, de către Diocleţian (284-305) în imperiul de Răsărit, cu capitala la Nicomidia şi imperiul de Apus, cu capitala la Roma;

– mutarea capitalei de la Roma la Constantinopol, de către Constantin cel Mare (306-337), la 11 mai 330;

– împărțirea imperiului roman, de către Teodosie cel Mare (379-395), între fii săi, Arcadiu (395-408), care primeşte Orientul şi Honoriu (395-423), care ia Occidentul;

– măsura luată în 731, de împăratul Leon al III-lea Isaurul, de a trece provinciile Ilиricului oriental, Italia de sud (Calabria), Sicilia şi Creta sub jurisdicția patriarhiei de Constantinopol, confiscând totodată şi veniturile Romei din aceste provincii;

– înființarea statului papal, prin dăruirea, de către Pepin cel Scurt în 754-755, papei Ştefan al II-lea, a teritoriului cucerit de la longobarzi;

– încoronarea împăratului Carol cel Mare (768-814), în anul 800, de papa Leon al III-lea (795-816), ca „împărat roman al Apusului”;

– procesul, început din secolul al VII-lea, de elenizare a imperiului de răsărit şi de latinizare a Occidentului;

2. **cauze religioase:**

– publicarea Henotikon-ului (edict de unire), în octombrie 482, pentru împăcarea monofiziților cu ortodoxia, a generat „schisma acachiană”, dintre Roma şi Constantinopol;

– atribuirea titlului de „patriarh ecumenic” de Patriarhul Ioan al IV-lea Postitorul (582-595) în sinodul local din Constantinopol, din 588, iar ca reacție, papa Grigorie I cel Mare (590-604) s-a numit „servus servorum Dei”;

– inovațiile latine, dintre care amintim:
⇒ primatul papal;
⇒ Filioque – erezie apărută în secolul al V-lea;
⇒ purgatoriul;
⇒ azima – introdusă în secolul al VIII - IX-lea şi generalizată, în apus, în secolul al X-lea;

– înlocuirea liturghiei ortodoxe cu Misa romană;

– inovațiile acestea sunt enumerate în „Enciclica” patriarhului Fotie către scaunele arhiereşti din Răsărit, din 867;

Etapele schismei

Prima fază:

– a avut loc între 863 şi 867, între papa Nicolae I (858-867) şi patriarhul Fotie (858-867; 877-886);

– pentru a pune capăt celor două facţiuni, ignaţienii şi fotienii, patriarhul a convocat un sinod la Constantinopol, în 859, sinod ce a avut două sesiuni, în 859 şi 861, la care au participat şi delegaţii papei;

– acest sinod a aprobat alegerea lui Fotie, însă a refuzat pretenţiile papei Nicolae I, de a impune primatul papal şi asupra bisericii răsăritene;

– papa a refuzat să accepte hotărârile sinodului şi a convocat un alt sinod, la Roma, în 863, în care a excomunicat pe patriarhul Fotie şi pe tot clerul său;

– în 866 papa trimite în Bulgaria misionari latini, fapt pentru care Fotie trimite o „enciclică" către patriarhii ortodocşi, în care arată toate inovaţiile latine şi aduce la cunoştinţă imixtiunea din Bulgaria;

– în 867 se convoacă un sinod la Constantinopol, în care papa Nicolae I este excomunicat şi s-au condamnat inovaţiile latine;

– prin moartea papei Nicolae I şi alungarea patriarhului Fotie, de împăratul Vasile I Macedoneanul s-a pus capăt acestei schisme;

A doua fază:

– s-a desfăşurat, la 16 şi 24 iulie 1054, între papa Leon al IX-lea (1048-1058) şi patriarhul Mihail Cerularie (1043-1054);

– conflictul a pornit de la faptul că în Sicilia şi Italia de sud interesele Bizanţului ortodox, asupra nomazilor veniţi din Scandinavia, se ciocneau cu cele ale papei şi ale monarhilor apuseni;

– împăratul Constantin al IX-lea Monomahul (1042-1054), dorind împăcarea lucrurilor, hotărăşte convocarea unui sinod, la Constantinopol, în care să se discute şi inovaţiile imputate latinilor, sinod la care papa Leon al IX-lea trimite o delegaţie condusă de Humbert, cardinal de Silva Candida, un om mândru, violent şi îngâmfat, ce nu suferea pe greci;

– fără anunţarea prealabilă a papei, Humbert aruncă, sâmbătă 6 iulie 1054, actul de excomunicare, prin care anatematiza pe patriarhul Mihail Cerularie, pe clericii şi credincioşii bisericii ortodoxe, scuturându-şi praful de pe picioare delegaţia romană pleacă, pe mare, la Roma;

– la 24 iulie 1054, duminică, într-un sinod din catedrala Sfânta Sofia, Mihail Cerularie rosteşte anatema contra papei Leon al IX-lea, a cardinalului Humbert şi delegaţilor papali şi a bisericii romane;

– cele două anateme au însemnat dezbinarea bisericii până în ziua de azi;
anatemele au fost ridicate la 7 decembrie 1965, prin citirea concomitentă a declaraţiei comune, în biserica Sf. Petru, din Roma şi biserica Sf. Gheorghe, din Constantinopol, de papa Paul al VI-lea (1963-1978) şi patriarhul ecumenic Atenagora I (1949-1972), urmând ca deosebirile dogmatice, cultice şi disciplinar-canonice să se discute în „dialogul teologic".

– **cauzele reformei;**
– **reformatorii: Martin Luther, J. Calvin;**
– **urmările reformei.**

Cauzele reformei

3. **cauze religioase:**

– captivitatea babilonică a papilor la Avignon (1309-1377), în Franța, sinoadele „conciliariste” de la Pisa, Constanța şi Basel, ce au făcut eforturi de a realiza reforma Bisericii – Reformatio ecclesiae in capite et membris – şi au decretat superioritatea autorității sinodului asupra autorității papei;

– imoralitatea papilor, cardinalilor şi episcopilor recrutați din rândurile nobilimii, a condus la detestarea lor de credincioşi;

– luxul afişat de episcopi şi de abați;

– măsurile de a-şi procura bani pe orice cale, în special abuzul prin predicarea indulgențelor şi abuzurile fiscalității papale, ce încasa taxe de tot felul;

– nepotismul şi simonia;

– inchiziția, care aplica tortura, socotită legală, din 1252, şi arderea pe rug;

– creşterea sentimentului național, în state ca Franța şi Anglia;

4. **cauze politice:**

– întemeierea statului papal, în 754-755 (Republica Romanorum;

– ura germanilor contra Romei;

– lupta regelui Franței, Filip al IV^{-lea}, cel Frumos (1285-1314), cu papa Bonifaciu al VIII^{-lea};

5. **cauze social-economice şi culturale:**

– sărăcia şi dorința țărănimii de a avea pământ;

– dorința societății de libertate în viața de stat, viața religioasă, culturală şi artistică şi gustul pentru individualism;

– apariția umanismului, ce a cultivat încrederea în forțele creatoare ale omului şi astfel s-au zdruncinat credința în dogmele Bisericii şi în viața de dincolo;

Reformatorii: Martin Luther, J. Calvin

Martin Luther (1483-1546)

– reforma inițiată şi realizată de el constituie unul dintre cele mai mari şi mai importante evenimente din istoria universală;

– s-a născut la 10 noiembrie 1843, la Eisleben, în Saxonia, ca fiu de fermier;

– îşi începe educația în sânul familiei, de la mama sa, iar mai apoi urmează cursurile niversității din Erfurt, între 1501-1504, unde învață filosofia şi teologia, obținând în 1505 titlul de doctor;

– la 17 iulie 1505 se călugăreşte, „sub presiunea fricii”, la mânăstirea Augustinilor din Erfurt, iar în 1507 este hirotonit preot catolic, pentru ca în 1508 să treacă la Universitatea din Wittenberg, pentru a învăța teologia;

– prilejul revoltei lui Luther împotriva Bisericii Romane l-a constituit predicarea indulgenţelor, în 1514, de către călugărul Tetzel, care spunea că „îndată ce aurul sună în cutie, sufletul zboară spre cer”;

– la 31 octombrie 1517 trimite protestul său, alcătuit din 95 de teze, arhiepiscopului Albert de Brandenburg-Mainz şi altora, în care combate indulgenţele şi atacă violent papalitatea; iar mai târziu cele 95 de teze au fost afişate şi pe uşile bisericilor, în special pe uşa catedralei din Wittenberg;

– papa n-a acordat importanţă acestuia şi a trimis pe cardinalul Cajetan din Augsburg să-l întoarcă pe Luther la credinţa catolică, însă acesta nu a reuşit să facă nimic;

– la 15 iunie 1520, prin bula „Exurge Domine”, papa Leon al X-lea a condamnat 41 de teze din scrierile lui Luther, referitoare la organizarea bisericească şi la preoţia harismatică;

– în anul 1520, declarat ca eretic, s-a adresat germanilor prin trei scrieri programatice:

⇒ *Către nobilimea creştină de naţiune germană despre reforma stării creştine*, la 1 august, prin care atacă papalitatea şi afirmă preoţia universală şi libertatea pentru toţi creştinii de a citi şi a înţelege Sfânta Scriptură, cu ajutorul Sfântului Duh, ca singurul izvor al revelaţiei;

⇒ *Despre captivitatea babilonică a papilor,* în octombrie, prin care atacă violent pe papă, numindu-l antihrist, admite numai trei taine: Botezul, Euharistia şi într-o oarecare măsură şi Pocăinţa, iar restul le consideră doar ceremonii pioase;

⇒ *Despre libertatea omului creştin,* în noiembrie, prin care afirmă că „un creştin adevărat este stăpân prin credinţă peste toate şi nesupus nimănui”;

– dieta de la Worms, prin decretul din 8 mai 1521, îl declară eretic, de aceea este dus, sub escortă la Wittenberg, de unde urma să fie alungat din ţară, însă este răpit, de Frederic cel Înţelept (1485-1535), prinţul elector al Saxoniei, şi adăpostit la castelul din Wartburg, unde a tradus, în 1522, Noul Testament;

– în 1534 a tradus Vechiul Testament, pentru ca la 1 august 1535 întreaga Biblie să apară în limba germană;

– datorită împrejurărilor politice în care se găsea Germania, care era în război cu Franţa, luteranismul a făcut progrese însemnate;

– în 1537 a alcătuit *Articolele Smalkaldice*, în care a formulat mai precis învăţătura protestantă;

– a murit la 18 februarie 1546, în urma unei congestii;

Jean Calvin (†1564)

– s-a născut la 10 iulie 1509 la Noyon, în provincia Picardia, din nordul Franței;

– a făcut studii serioase de teologie, filozofie şi drept la Paris;

– după 1532 a înclinat spre Reformă;

– urmărit ca eretic, de autoritățile franceze, peregrinează prin diferite localități din sudul Franței, până în 1534, când se refugiază în Elveția, locuind în primele luni la Basel şi apoi la Geneva;

– în martie 1536 a compus şi a tipărit, în limba latină, Institutio religionis cristianae (Doctrina credinței creştine), ca o justificare a noi credințe, tradusă în franceză în 1541;

– în 1538 s-a refugiat la Strassbourg, unde îşi începe cariera de predicator la biserica Saint Nicolas des Ondes, apoi la capele penitenților Sf. Magdalena, iar de aici pleacă la Frankfurt-am-Main, unde l-a cunoscut pe Filip Melanchton (1497-1565);

– în 1540, la cererea pastorului Guillaume Farel (1489-1565) şi a credincioşilor din Geneva, se întoarce acolo, unde va sta 24 de ani;

– datorită vieții austere impusă de el, Geneva, a ajuns metropola glorioasă a lumii reformate, „un Vatican protestant";

– intoleranța religioasă a sa şi a consistoriului său au atins şi personalități de seama, între acestea numărându-se doctorul spaniol Mihail Servede, cel ce a descoperit circuitul sângelui în corpul omenesc;

– a încetat din viață la 27 mai 1564, în vârstă de 55 ani, iar moartea sa a fost simțită de locuitorii Genevei ca o uşurare;

– dintre învățăturile lui Calvin amintim:

⇒ Scriptura este infailibilă, în materie de doctrină, respingând Sfânta Tradiție, ca izvor al revelației;

⇒ divinitatea în întregime ni s-a dăruit în persoana lui Hristos;

⇒ păcatul strămoşesc a nimicit total în om chipul lui Dumnezeu, încât rațiunea nu mai poate distinge binele şi răul;

⇒ mântuirea se obține numai prin harul lui Dumnezeu – sola gratia, şi numai prin credință – sola fide, fără fapte bune;

⇒ a admis predestinația absolută;

⇒ admite botezul copiilor;

Urmările reformei

– văzând abuzurile comise în numele libertății Luther a propus electorului Ioan de Saxonia să-şi aroge administrația bisericească, fapt ce a dus la o religie etatistă, bazată pe dreptul divin al prințului, adoptându-se principiul „Cujus regio ejus religio" (Regiunea face religiunea);

– din Germania reforma s-a răspândit repede în nordul Europei şi în țările scandinave;

– reforma lui Calvin s-a răspândit din Geneva în cea mai mare parte a oraşelor şi satelor din Elveția şi mai apoi în Franța, Germania, Țările de Jos, Scoția, Ungaria şi la maghiarii din Transilvania, creând multe disensiuni acolo unde s-a răspândit.

VII. Ecumenismul de la începutul secolului XX până în prezent: prezentare istorică

– deoarece primul război mondial (1914-1918) a provocat omenirii suferinţe nemaicunoscute în istorie s-a pus problema colaborării şi unirii Bisericilor creştine încât, cel puţin pe teren practic, să contribuie la înlăturarea războaielor dintre popoare şi vindecarea relelor sociale;

– după 1920 s-a înfiinţat **mişcarea ecumenică**, în care activează Bisericile Ortodoxe, Anglicane şi denominaţiunile protestante;

– dintre organizaţiile creştine premergătoare mişcării ecumenice amintim:

⇒ *Asociaţia Bisericilor Anglicană şi Răsăriteană* – înfiinţată în 1864;

⇒ *Consiliul misionar internaţional* – a ţinut prima conferinţă în 1910, la Edinburg, în Scoţia, iar din 1961 a fuzionat cu Consiliul Ecumenic al Bisericilor;

⇒ *Asociaţia mondială pentru promovarea înfrăţirii popoarelor prin Biserici* – înfiinţată la 2 august 1914;

– mişcarea ecumenică s-a organizat în două grupări principale:

⇒ gruparea creştinismului practic **Viaţă şi acţiune (Life and Work) –** a ţinut prima conferinţă la **Stockholm**, Suedia, între 19-30 august 1925**,** unde au participat 680 de delegaţi, din 37 de ţări, reprezentând 31 de confesiuni; a doua conferinţă s-a ţinut la **Oxford**, în Anglia, între 12-26 iulie 1937, unde au participat 435 de delegaţi din 45 de ţări, reprezentând 120 de confesiuni;

⇒ gruparea doctrinară **Credinţă şi organizare (Faith and Order) –** a ţinut prima conferinţă la **Lausanne**, în Elveţia, între 3-21 august 1927, unde au participat 400 de delegaţi, reprezentând 100 de Biserici, culte şi comunităţi creştine, ce au discutat despre Biserică, Mărturisirile de credinţă, Tainele şi Ierarhia; a doua conferinţă a avut loc la **Edinburg**, în Scoţia, între 3-18 august 1937, unde au participat 400 de reprezentanţi, ce au discutat despre har, Biserică şi Cuvântul lui Dumnezeu, Taine şi Preoţie, unitatea Bisericii;

– cele două grupări au fuzionat într-o singură organizaţie intercreştină mondială, sub numele de Consiliul Ecumenic sau Mondial al Bisericilor (The World Council of Churches) şi până acum a avut următoarele adunări:

⇒ prima adunare generală a CEB s-a ţinut la Amsterdam, între 23 august şi 5 septembrie 1948, unde au participat 351 de delegaţi, din partea a 147 de Biserici, din 44 de ţări şi a avut ca temă centrală: *Planul lui Dumnezeu şi situaţia prezentă a omului*;

⇒ a II-a adunare generală a CEB s-a întrunit la Evanston, în Statele Unite, între 15-31 iulie 1954, unde au fost reprezentate 163 de Biserici, iar tema principală a fost: *Hristos, singura speranţă a lumii*, urmată de şase teme secundare – *unitatea Bisericii, evanghelizarea, probleme sociale şi rasiale, probleme interconfesionale, relaţii între grupările omeneşti, laicii şi creştinii*;

⇒ a III-a adunare generală a CEB s-a ţinut la New Delphi, în India, între 18 noiembrie şi 6 decembrie 1961, fiind prezenţi reprezentanţii a 170 de Biserici, ce au discutat tema: *Iisus Hristos, lumina lumii;*

⇒ a IV-a adunare generală a CEB s-a ținut la Uppsala, în Suedia, între 4-20 iulie 1968, unde au participat peste 2000 de reprezentanți, dar numai 730 erau delegați cu drept de vot, în numele a 232 de Biserici membre, din peste 80 de țări, şi au avut ca temă generală un verset din Apocalipsă – *„Iată, Eu înnoiesc toate”;*

⇒ a V-a adunare generală a CEB s-a ținut la Nairobi, în Kenia, între 23 noiembrie şi 10 decembrie 1975, unde au fost de față 2500 de participanți, ce au avut ca temă: *Iisus Hristos liberează şi uneşte*;

⇒ a VI-a adunare generală a CEB s-a ținut la Vancouver, Canada, între 24 iulie şi 10 august 1983, unde au participat 3000 de persoane, dintre care 850 au fost delegați ai Bisericilor membre, ce au discutat tema principală: *Iisus Hristos, viața lumii*, temă tratată în cadrul a patru subteme – *Viața, darul lui Dumnezeu; Viața, biruitoare a morții; Viața în plenitudinea ei; Viața în unitate.*

– Acum CEB cuprinde, pe lângă adunările generale, **Comitetul central, Comitetul executiv, Serviciul comunicațiilor, Serviciul financiar,** un **Secretariat,** cu trei unități – **Unitate şi mărturisire; Dreptate şi slujire** şi **Educație şi reînnoire.**

LITURGICĂ

Tismana Monastery (14-16th c.) - treasure objects

Cuprins:

I. Sfânta liturghie

1. **Prezentare istorică**;
2. **Rânduiala**;
3. **Interpretare teologico-simbolică**.

Prezentare istorică:

– în esență liturghia este instituită de Mântuitorul însuşi, însă formele (riturile externe) au fost adăugate succesiv de Sfinții Apostoli şi de urmaşii lor, adică de Biserică;

– până să ajungă la forma actuală rânduiala liturghiei a suferit destule schimbări sau modificări, adăugiri sau dezvoltări şi suprimări sau comprimări;

– originea liturghiilor este siriană (antiohiană), derivând din liturghia Sfântului Iacob;

Rânduiala Sfintei Liturghii:

1. **proscomidia:**

– ritualul pregătirii liturghisitorilor făcut prin:
⇒ închinarea şi sărutarea icoanelor;
⇒ îmbrăcarea veşmintelor;
⇒ spălarea mâinilor;
⇒ troparul „Răscumpăratu-ne-ai pe noi";
– binecuvântarea pentru începutul slujbei şi binecuvântarea prescurilor;
– ritualul pregătirii agnețului şi al potirului;
– ritualul scoaterii miridelor;
⇒ mirida Sfintei Fecioare;
⇒ miridele sfinților îngeri (cele nouă cete);
⇒ cele trei miride speciale – a episcopului locului, a conducătorilor statului şi a ctitorilor;
⇒ miridele pentru vii şi morți;
– tămâierea şi acoperirea darurilor – disc, potir, ambele vase;
– rugăciunea proscomidiei – binecuvântarea darurilor;
– riturile finale:
⇒ apolisul;
⇒ cădirea finală cu rostirea troparului „În mormânt cu trupul …";

2. **liturghia catehumenilor**

– partea introductivă:
⇒ închinarea în fața Sfintei Mese şi sărutarea;
⇒ binecuvântarea şi ectenia mare (Cu pace Domnului …);
⇒ antifoanele – antifonul întâi şi rugăciunea antifonului întâi; ectenia mică, antifonul al doilea şi rugăciunea antifonului, ectenia mică, antifonul al treilea şi rugăciunea antifonului al treilea;

– vohodul mic – ieşirea cu Evanghelia:
⇒ ieşirea preotului cu Sfânta Evanghelie şi rugăciunile intrării;
⇒ binecuvântările intrării şi sărutarea Sfintei Evanghelii;
⇒ reîntoarcerea preotului în altar;
⇒ „Veniți să ne închinăm”;
⇒ troparul şi condacele;
– trisaghionul (Sfinte Dumnezeule) şi rugăciunea trisaghionului;
– lecturările biblice şi tâlcuirea lor:
⇒ apostolul şi cădirea;
⇒ rugăciunea Evangheliei şi Evanghelia;
⇒ omilia şi/sau tâlcuirea Evangheliei din Cazanie;
– rugăciunile de după Evanghelie:
⇒ ectenia întreită şi rugăciunea cererii stăruitoare;
⇒ ectenia pentru catehumeni, cu desfacerea Sfântului Antimis şi rugăciunea pentru catehumeni;

3. **liturghia credincioşilor (euharistică):**

1. **partea introductivă – pregătirea Sfintei Jertfe:**

– rugăciunile pentru credincioşi:
⇒ ectenia mică;
⇒ ectenia mare, prescurtată;
⇒ două rugăciuni, în taină, pentru credincioşi;
– vohodul mare – ieşirea cu sfintele daruri:
⇒ heruvicul şi rugăciunea cântării heruvimice;
⇒ cădirea mică;
⇒ ieşirea cu darurile;
⇒ pomenirile (generale);
⇒ intrarea şi depunerea darurilor pe Sfânta Masă, tămâierea lor;
– ectenia cererilor şi rugăciunea punerii înainte a darurilor;
– simbolul credinței;

2. **anaforaua – rugăciunea şi ritualul Sfintei Jertfe:**

– dialogul introductiv dintre preot şi credincioşi;
– marea rugăciune euharistică:
⇒ rugăciunea teologică, către Dumnezeu Tatăl; Sanctus (trisaghionul biblic); rugăciunea hristologică, despre Dumnezeu Fiul, cuvintele Mântuitorului – „Luați, mâncați …”;
– anamneza;
– epicleza, cu troparul ceasului al treilea şi stihurile respective;
– dipticele – rugăciune de mijlocire generală pentru morți şi vi – cu axionul;

3. **împărtăşirea**

– rugăciunea de pregătire pentru împărtăşire:
⇒ ectenia cererilor şi rugăciune în taină;
⇒ rugăciunea „Tatăl nostru”;
⇒ rugăciunea pentru plecarea capetelor şi rugăciunile dinainte de împărtăşire;

– actele manuale pentru pregătirea sfintei împărtăşanii:
⇒ înălţarea sfântului agneţ;
⇒ frângerea sfântului agneţ;
⇒ amestecarea (plinirea) potirului;
⇒ căldura;

– împărtăşirea:
⇒ slujitorilor;
⇒ credincioşilor;

– rugăciunea de mulţumire după împărtăşanie:
⇒ rugăciune în taină, citită de preot;
⇒ imnul „Să se umple gurile noastre”;
⇒ ectenia mică;

4. **încheierea – partea finală a liturghiei:**

– rugăciunea amvonului;
– „Fie numele Domnului binecuvântat”;
– psalmul 33;
– rugăciunea potrivirii sfintelor;
– apolisul, binecuvântarea finală;
– miruitul şi împărţirea anafurei;
– potrivirea sfintelor;
– dezbrăcarea veşmintelor şi citirea rugăciunii de mulţumire din rânduiala împărtăşirii;

Interpretarea teologico-simbolică:

– liturghia constituie o minunată formă de reprezentare simbolică, de comemorare sau de reînnoire mistică şi sacramentală a istoriei mântuirii omeneşti, de la naşterea Domnului şi până la pogorârea Sfântului Duh peste Sfinţii Apostoli, astfel:

– **pâinea şi vinul**, aduse ca jertfă, de credincioşi, simbolizează trupul şi sângele Mântuitorului;

– modul în care sunt aşezate pe sfântul disc, miridele şi sfântul agneţ, simbolizează Biserica universală, unitatea spirituală a credincioşilor în jurul lui Iisus, dar şi judecata de Apoi, când toţi oamenii vor sta în faţa Lui, pentru a fi judecaţi;

– **antifoanele I şi al II**$^{-lea}$ – perioada Vechiului Testament şi vremea când Mântuitorul era pe pământ, dar lumea încă nu-l cunoştea; iar în antifonul al III^{-lea} descoperă oamenilor condiţiile pentru intrarea în împărăţia Sa;

– **vohodul mic** – arătarea Mântuitorului în lume, pentru propovăduirea Evangheliei şi descoperirea Sa celor ce nu-L cunoşteau, calea lui fiind pregătită de prorocii Vechiului Testament şi Ioan Botezătorul;

– **înălțarea sfintei Evanghelii şi cântarea „Veniți să ne închinăm”** – prezența continuă în lume a Mântuitorului, prin sfânta Evanghelie;

– **trisaghionul** – unirea cerului cu pământul, a îngerilor cu oamenii, prin participarea nevăzută la dumnezeiasca liturghie şi prin lauda neîntreruptă adusă lui Dumnezeu;

– **apostolul** – propovăduirea Sfinților Apostoli;

– **Evanghelia** – cuvântul Domnului adresat Bisericii Sale şi lumii;

– **imnul heruvimic** – pregătirea credincioşilor pentru a-L primi pe Hristos, asemenea heruvimilor, prin renunțarea la grijile lumeşti;

– **vohodul mare** – ultimul drum făcut de Mântuitorul înainte de patimi şi de moartea Sa şi intrarea triumfală în Ierusalim;

– **crezul** – mărturisirea aceleiaşi credințe de toți credincioşii participanți;

– **canonul euharistic** – prin care Hristos devine prezență deplină în mijlocul credincioşilor;

– **rugăciunea domnească** – credincioşii cer învrednicirea de a primi sfânta împărtăşanie;

– **înălțarea sfântului potir** – ultima arătare a Mântuitorului şi binecuvântarea dată Apostolilor de El, pe Muntele Măslinilor;

– **ducerea şi punerea Sfintelor Daruri la proscomidiar** – înălțarea la ceruri a Mântuitorului;

– **ultima cădire a sfintelor daruri** – răspândirea învățăturii Domnului în toată lumea.

III. Principiile didactice generale.
Principiile didactice speciale pentru predarea religiei

1. **Principiul hristocentric;**
2. **Principiul eclesiocentric.**

– principiile didactice sunt normele generale pe care se întemeiază procesul de învăţământ, asigurând condiţiile necesare îndeplinirii scopurilor şi obiectivelor pe care le urmăreşte în desfăşurarea sa;

Principiile didactice generale sunt:

– **al intuiţiei** – presupune ca adevărurile de credinţă să fie făcute accesibile elevilor cu ajutorul materialului intuitiv (hărţi, planşe, fotografii, desene, etc.), deoarece cunoaşterea concretă reprezintă baza abstractizării şi generalizării cunoştinţelor;

– **al accesibilităţii** – cere ca profesorul să adapteze conţinutul învăţării la gradul de dezvoltare psio-fizică a elevilor, luându-se în considerare particularităţile de vârstă, nivelul pregătirii anterioare, starea de sănătate, capacităţile intelectuale etc.; cere ca predarea să se facă gradat, de la cunoscut la necunoscut, de la concret la abstract, de la particular la general, de la simplu la complex;

– **al învăţării active şi conştiente** – cere ca transmiterea cunoştinţelor să trezească activitatea sufletească a elevilor, pentru ca învăţarea şi înţelegerea lor să fie conştientă;

– **al sistematizării şi continuităţii cunoştinţelor** – profesorul va urmări ca învăţarea să se facă ritmic şi să fie continuată de evaluare, pentru a se forma la elevi deprinderi de muncă independentă şi pentru a se evita învăţarea în salturi şi a carenţelor în dezvoltarea personalităţii religios-morale;

– **al îmbinării teoriei cu practica** – cere ca cunoştinţele să fie legate de viaţă şi să le transpunem în viaţă;

– **al însuşirii temeinice a cunoştinţelor** – îndreaptă preocuparea profesorului asupra rezultatelor finale ale procesului instructiv-educativ, însuşirea cunoştinţelor fiind temeinică atunci când este făcută profund, complet şi durabil;

– **al asigurării conexiunii inverse** – are scopul de a urmări efectele acţiunii noastre, în vederea reglării şi autoreglării continue;

⇒ avantaje:

→ arată gradul de înţelegere a noilor cunoştinţe;
→ stimulează învăţarea;
→ oferă profesorului posibilitatea să analizeze şi să corecteze greşelile făcute de elevi sau sesizate de ei;
→ ajută la depăşirea dificultăţilor de înţelegere ivite pe parcursul predării;
→ reglează şi ameliorează rezultatele procesului de predare-învăţare;
→ evită suprasolicitarea elevilor;

– **al motivaţiei** – reprezintă totalitatea intereselor, idealurilor şi mobilurilor care îndeamnă, susţin energic şi direcţionează desfăşurarea activităţii de învăţare; urmărind menţinerea curiozităţii elevilor şi prezentarea cunoştinţelor religioase cât mai interesant, astfel încât să răspundă întrebărilor existenţiale ale elevilor;

Principiul eclesiocentric:

– cere ca profesorul să transmită cunoştinţe conform învăţăturii bisericii şi în legătură cu biserica, cunoştinţe ce vor dezvolta la elevi sentimente de dragoste, respect şi admiraţie faţă de ea, să lege inima lor de biserică şi să insufle convingerea că doar biserica îi poate ajuta la dobândirea mântuirii;

– conform psio-pedagogului C. Cucoş, acest principiu pretinde ca toate cunoştinţele şi conduitele insinuate elevilor să vizeze cultivarea sentimentelor de iubire şi respect faţă de biserică, în calitate de „trup al lui Hristos”, loc al medierii cu Dumnezeu;

Principiul hristocentric:

– cere ca educaţia religioasă să se orienteze în jurul persoanei Domnului Iisus Hristos, ca Dumnezeu şi om adevărat, pentru că „toate prin El s-au făcut” (Ioan I,3);

– conform psio-pedagogului C. Cucoş, acest principiu cere profesorului să accentueze, în lecţiile sale, ideea că credinţa creştină are în centru ei pe Hristos, Dumnezeu-omul, Învăţătorul care dă putere, sens şi viaţă tuturor creştinilor.

– cunoştinţele, trăirile şi judecăţile religioase se formează şi se dezvoltă în funcţie de etapele psihogenetice, acest lucru fiind subliniat de Sf. Ap. Pavel în textul: „Când eram copil vorbeam ca un copil, simţeam ca un copil, judecam ca un copil; dar când m-am făcut bărbat, am lepădat cele ale copilului” (I Corinteni XIII,11);

– după unii autori **educaţia religioasă începe înainte de naşterea copilului**, prin ajungerea părinţilor la maturitatea spirituală, capitalul acumulat de părinţi (dacă acesta există) se va răsfrânge pozitiv asupra formării religioase a copilului;

– **primii ani** ai copilului sunt importanţi pentru dezvoltarea ulterioară pe un traiect religios, el fiind permeabil la credinţa în minuni, în supranatural, în mistere şi constituie un teren favorabil pentru primirea dogmelor şi credinţelor religioase:

– prin imitaţie el va primi în familie credinţa părinţilor lui; la această etapă copilul are nevoie de protecţie, la care ulterior se va clădi nevoia esenţială a unui suport suprem, a unui protector atotputernic;

– **începând cu vârsta de trei ani** spiritul copilului se întăreşte, gândirea se amplifică în puterea de discriminare şi înţelegere, iar viaţa afectivă se diversifică; aceasta este vârsta când se pot recepta cunoştinţe şi conduite cu caracter moral, fapt pentru care „părinţii trebuie să fie Hristos, în măsura în care Hristos trăieşte în ei”;

– **după vârsta de patru ani** se dezvoltă capacitatea analitică, de diferenţiere a lucrurilor în funcţie de anumite criterii; acum este momentul când i se poate structura raţional şi ideea de divinitate, ca izvor a toate câte există;

– religia şi tot ceea ce are legătură cu ea va fi prezentată într-o modalitate concretă şi activă, iar ideile abstracte vor fi mediate de imagini;

– **începând cu vârsta şcolară** educaţia-religioasă capătă noi forme de insinuare şi este realizată de personal didactic calificat în această direcţie, iar impactul va fi mai puternic asupra personalităţii copilului;

– educaţia religioasă, la această vârstă trebuie să realizeze un echilibru optim între concret şi abstract, să fie interesantă şi să evite orice încercare de impunere cu forţa, deoarece există pericolul alunecării în confuzie;

– **preadolescenţii** comunică, ies din sine, se organizează în grupuri, solidaritatea şi gradul de socializare cresc, iar comuniunea de interese şi sentimente face ca religiozitatea să se extindă şi să se amplifice;

– acum prezenţa la o ceremonie religioasă nu mai este concepută ca o simplă obligaţie, ci ca pe o necesitate, iar raportul dintre el şi divinitate este o problemă a lui şi mai puţin a altora;

– **la pubertate** gândirea devine critică şi logică şi se manifestă tendinţa de a întemeia şi justifica raţional divinitatea şi ceea ce ţine de ea;

– mulţi tineri intră acum într-o stare de incertitudine, orientându-se către o atitudine neutrală sau chiar ateistă, iar o atragere forţată la religie poate fi dăunătoare, atât pentru subiect cât şi pentru ideea de credinţă în sine;

– **adolescenţa** este perioada critică a educaţiei religioase, datorită nonconformismului vârstei şi dorinţei de independenţă, cu toate că din punct de vedere intelectual foarte mulţi adolescenţi sunt apţi să înţeleagă teologia, doctrina şi ritualul religiei lor;

– acum educația religioasă se va realiza discret, pe baza unor reflecții argumentate, prin respectarea pozițiilor interlocutorului, printr-un dialog deschis şi sincer, fără tente ironice sau culpabilizatoare; acum omul observă discrepanța dintre ideile frumoase şi realitatea faptică degradantă şi poate cădea în apatie şi disconfort psihic, acum este momentul când, de obicei, se pierde, se câştigă sau se capătă credința; religia devine o formă de viață a cărei expresie desăvârşită o constituie vocația, Dumnezeu încetând de a mai fi o reflectare a imaginii părinteşti, întruchipează valoarea supremă în care se contopesc toate celelalte (Maurice Dubesse);

– Ştefan Bârsănescu (1933) evidențiază o serie de reguli, de care ar trebui să se țină seama atunci când se face educație religioasă la anumite vârste, astfel **în copilărie**, când spiritul preia fără critică aproape orice idee, este bine să prezentăm copilului, sub formă de povestiri, pilde şi parabole biblice, înlăturând cu precauție chestiunile complicate sau cele controversate; **la pubertate** este de preferat să se aducă la cunoştință şcolarilor etica creştină, deci să fie familiarizați cu probleme morale specifice; **adolescentului** este indicat să i se predea elemente de filozofie creştină, elemente ce corespund spiritului tânăr, orientat acum social, doritor să se pună în slujba binelui public;

– cunoaşterea acestor etape psihogenetice ne ajută să identificăm şi să delimităm tipurile de argumente care se pretează, în anumite momente ale catehizării şi educației religioase, procesului de învățare, presupunând valorificarea experiențelor anterioare ale elevului, a structurilor cognitive anterioare, la care se vor adăuga, prin reajustări, asimilări şi acomodări noi date ale experienței.

MINISTERUL EDUCATIEI SI CERCETARII

CONCURSUL NAȚIONAL UNIC PENTRU OCUPAREA POSTURILOR DIDACTICE DECLARATE VACANTE IN INVATAMANTUL PREUNIVERSITAR

PROGRAMA PENTRU

RELIGIE ORTODOXĂ

Aprobata prin O.M.Ed.C. nr.5287/15.11.2004

- București –
2004

A. NOTA DE PREZENTARE

Prezenta programă se adresează cadrelor didactice care se prezintă la concursul național unic pentru ocuparea posturilor didactice declarate vacante în învățământul preuniversitar, la disciplina Religie şi care au absolvit facultăți de profil teologic.

Plecând de la specificul disciplinei religie şi a influenței de modelare puternică pe care o exercită asupra personalității elevului, precum şi asupra întregului climat educațional al şcolii, conținutul şi structura noii programe sunt elaborate în aşa fel încât să răspundă schimbărilor impuse de noua abordare curriculară a proiectării şi realizării activităților didactice.

Plecând de la o concepție care operaționalizează definirea si evaluarea competențelor specifice cadrului didactic, programa vizează:

- cunoasterea de către profesor a adevărurilor fundamentale de credință, a didacticii generale şi a metodicii predării acestei discipline ;
- probarea capacităților necesare pentru proiectarea, realizarea si evaluarea activităților didactice;
- demonstrarea abilităților de comunicare, empatice şi de cooperare necesare realizării actului educațional;

Pe lângă conținuturile religioase, cele de didactică generală şi cele ale metodicii disciplinei, programa defineşte un număr de competențe specifice profesorului de religie, competențe pe care profesorul trebuie să şi le dezvolte şi să le probeze pe parcursul desfăşurării activității didactice.

Într-o formulare sintetică, aceste competențe sunt:

- cunoaşterea conținuturilor teologice ale disciplinei, cunoştințe de didactică generală şi metodica disciplinei;
- cunoaşterea şi utilizarea competentă a principalelor documente şcolare reglatoare: planuri-cadru, programe şcolare, programe pentru examene naționale;
- capacitatea de a construi demersuri didactice interactive prin adecvarea strategiilor didactice la conținuturi;
- capacitatea de proiectare si realizare a dezvoltărilor curriculare intra- şi interdisciplinare;
- capacitatea de proiectare şi realizare a evaluării cunoştințelor şi competențelor dobândite de elevi;
- capacitatea de a adecva demersurile didactice la particularitățile de vârstă ale colectivului de elevi;
- capacitatea de a construi un climat educativ stimulativ şi eficient;

B. SPECIALITATE: DISCIPLINE TEOLOGIE STRUCTURATE PE CAPITOLE

DOGMATICĂ:

I. Revelația dumnezeiască

1. Revelația naturală şi supranaturală
2. Sfânta Scriptură şi Sfânta Tradiție - căi de transmitere a Revelației (* fără deosebiri interconfesionale)

II. Dumnezeu Creatorul

1. Crearea lumii nevăzute
2. Crearea lumii văzute:
   - referatul biblic despre crearea lumii
   - crearea omului (Natura omului; Nemurirea sufletului; Omul ca protopărinte)

III. Dumnezeu unul în ființă

1. Cunoaşterea lui Dumnezeu: catafatică, apofatică, cunoaşterea lui Dumnezeu în împrejurările concrete ale vieții
2. Atributele naturale ale lui Dumnezeu
3. Atributele - intelectuale şi morale ale lui Dumnezeu
4. Dogma Sfintei Treimi
   - persoanele Sfintei Treimi
   - perihoreză şi apropriere

IV. Dumnezeu Proniatorul: definirea şi aspectele providenței divine

V. Dumnezeu Mântuitorul

1. Pregătirea omenirii pentru venirea Mântuitorului. Profeții mesianice
2. Unirea ipostatică şi consecințele ei
3. Întreita slujire a Mântuitorului
4. Răscumpărarea şi aspectele ei (*fără deosebiri interconfesionale)
5. Adeverirea morții şi învierii Mântuitorului

VI. Dumnezeu Sfințitorul

1. Persoana şi lucrarea Duhului Sfânt
2. Harul divin mântuitor
   - însuşirile harului
   - harismele
   - raportul dintre har şi libertatea omului
3. Mântuirea subiectivă sau îndreptarea omului
   - etapele îndreptării
   - condițiile însuşirii mântuirii
4. Preacinstirea Maicii Domnului şi cinstirea sfinților în Biserica Ortodoxă. Cinstirea sfintei cruci şi a sfintelor icoane.
5. Sfânta Biserică
   - întemeierea Bisericii
   - însuşirile Bisericii
   - ierarhia bisericească
6. Sfintele Taine: instituirea şi importanța lor în viața creştină.

VII. Dumnezeu Judecătorul

1. Învățătura creştină despre moarte şi judecata particulară
2. Parusia şi semnele parusiei
3. Învierea morților şi judecata obştească

* pentru fiecare temă tratată este necesară argumentarea scripturistică şi patristică

BIBLIOGRAFIE OBLIGATORIE:

1. Biblia sau Sfânta Scriptură, tipărită sub îndrumarea şi cu purtarea de grijă a Prea Fericitului Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu aprobarea Sfântului Sinod, editura Institutului Biblic şi de Misiune al BOR, Bucureşti, 1990.
2. Stăniloae, pr. prof. dr. Dumitru, Teologia dogmatică ortodoxă, vol. I - III, Bucureşti, 1978
3. Pr. Prof. dr. I. Zăgrean - Teologie Dogmatică - manual pentru Seminariile Teologice, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti - 1991 (reeditat, Cluj - Napoca, 1997, 2000).

BIBLIOGRAFIE SUPLIMENTARĂ:

1. Prof. N. Chițescu, pr. prof. I.Todoran, pr. prof. I. Petruță, Teologie dogmatică şi simbolică, Manual pentru Institutele Teologice, vol. I - II, Buc. 1958
2. Mihălcescu, Irineu, Teologie Dogmatică, 1958
3. Tache, pr. conf. dr. Stere Dumitru, Omul şi creația în teologia ortodoxă şi preocupările ecumenismului contemporan, E.I.B.M. B.O.R, Bucureşti, 1998
4. Bria, Ioan, Tratat de Teologie dogmatică şi ecumenică, Editura România creştină, Buc. 1999

MORALĂ:

I. Legea morală a Vechiului Testament

- însuşirile Legii morale a Vechiului Testament
- Decalogul şi explicarea lui

II. Legea morală a Noului Testament

- însuşirile Legii Noului Testament
- Predica de pe Munte şi tâlcuirea ei: Fericirile, raportul între Legea Veche şi Nouă Legea, despre milostenie, despre rugăciune, despre post, despre judecata semenilor

III. Conceptul libertate a voinței în învățătura creştină

- libertatea psihologică între bine şi rău
- limitele libertății
- libertatea morală creştină

IV. Virtuțile teologice

- credința
- nădejdea
- iubirea

V. Familia în lumina moralei creştine

VI. Probleme ale lumii lumii contemporane:

- tineretul în fața provocărilor lumii secularizate: consumul de droguri, consumul excesiv de alcool, prostituția, traficul de persoane, violența, suicidul
- probleme de bioetică: trasplantul de organe, eutanasia, clonarea etc.

BIBLIOGRAFIA:

1. Biblia sau Sfânta Scriptură – ediție jubiliară a Sfântului Sinod, versiune diortosită după Septuaginta, redactată şi adnotată de Bartolomeu Valeriu Anania, sprijinit pe numeroase alte osteneli, editura Institutului Biblic şi de Misiune al BOR, Bucureşti 2001.
2. Mitropolit N. Mladin şi colectivul -Teologie morală ortodoxă. Manual pentru Institutele Telogice vol. I - II., Buc. 1979-1980
3. Răducă, pr. prof. dr. Vasile- Căsătoria, taină a comuniunii şi desăvârşirii persoanei, în ST, XLIV, 1992, nr. 3-4, p.130-138.
4. Idem - Bioetica, Familia şi morala creştină, în S.T., 1999, nr. 3-4,
5. Breck John, Darul sacru al vieții, Editura Patmos, Cluj, 2001.
6. Tofană, S. Introducere în studiul Noului Testament, vol. I-III, Presa universitară clujeană, Cluj-Napoca, 2001.

ISTORIA BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

I. Începuturile vieţii creştine pe teritoriul ţării noastre. Primele forme de organizare bisericească.

II. Întemeierea mitropoliilor din Tara Românească, Moldova şi Transilvania:

- contextul politic al întemeierii mitropoliilor
- organizarea lor bisericească
- recunoaşterea mitropoliilor de către Patriarhia Ecumenică

III. Contribuţia Bisericii Ortodoxe Române la dezvoltarea culturii şi apărarea identităţii naţionale: mitropoliţii Dosoftei, Varlaam Antim Ivireanul şi Andrei Şaguna.

IV. Uniaţia

- dezbinarea Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania; apariţia Bisericii Greco-Catolice
- lupta clerului şi a credincioşilor din Transilvania pentru apărarea Ortodoxiei în sec. al XVIII-lea

V. Autocefalia şi ridicarea la rang de Patriarhie a Bisericii Ortodoxe Române; prezentarea istorică şi semnificaţia celor două evenimente.

VI. Biserica Ortodoxă Română în timpul dictaturii comuniste

- activitatea pastorală
- activitatea patriarhilor
- învăţământul teologic
- presa bisericească

BIBLIOGRAFIE OBLIGATORIE:

1. Păcurariu, pr. prof. dr. Mircea, Istoria Bisericii Ortodoxe Române, vol.I-III, Bucureşti 1991,1994,1997, cu bibliografiile pe capitole.
2. *** Mărturisitori după gratii. Slijitori ai Bisericii în temniţele comuniste, Editura Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului şi Clujului, Cluj-Napoca, 1996
3. Manea, Preoţi ortodocşi în închisorile comuniste, Editura Patmos, 2000
4. POPESCU Emilian, *Izvoarele apostolice ale Creştinismului românesc. Sfântul Apostol Andrei,* în *ST*, XLVI, 1994, nr. 1-3, p. 80-96.
5. Idem, *Creştinismul timpuriu pe teritoriul României. 1. Originile. 2. Bizanţul sau Roma?,* în vol. *Priveghind şi lucrând pentru mântuire,* Editura *Trinitas*, Iaşi, 2000, p. 169-189.

BIBLIOGRAFIE SUPLIMENTARĂ:

1. Plămădeală, mitr. dr. Antonie – Clerici ortodocşi ctitori de limbă şi cultură românească, E.I.B.M.O., Bucureşti, 1977

2. Stăniloae, pr. Prof. dr. Dumitru, *Uniatistul din Transilvania, opera unei întreite silnicii,* în BOR, LXXXVII, nr. 3-4, 1969, p. 355-390

ISTORIA BISERICEASCĂ UNIVERSALĂ

I. Întemeierea Bisericii şi răspândirea creşttinismului prin predica Sfinților Apostoli

II. Persecuțiile împotriva Creştinismului
- cauze
- martiri şi apologeți
- consecințe

III. Sinții Împărați Constantin şi Elena.
- Edictul de la Milan
- Sinodul I Ecumenic de la Niceea

IV. Sinoadelor Ecumenice: rolul lor în definirea adevărurilor de credință

V. Schisma cea mare
- cauzele politice şi religioase
- etapele schismei
- consecințele

VI. Reforma protestantă
- cauzele reformei
- reformatorii: Martin Luther, J. Calvin
- urmările Reformei

VII. Ecumenismul de la începutul secolului XX până în prezent: prezentare istorică

BIBLIOGRAFIE:

1. Bodogae, pr. prof. dr. Teodor;Rămureanu, pr. prof. dr. Ioan; Şesan, pr. prof. dr. Milan, vol. I, , *Istoria Bisericii Universale,* Bucureşti, 1987
2. Idem. *Istoria Bisericească Universală*, vol. II,, Buc. 1993.
3. Drâmba Ovidiu, *Istoria Culturii şi civilizației*, Ed. II, Buc. 1998
4. Popescu M. Teodor, *Sentința de excomunicare de la 16 iulie 1054,* în *Studii Teologice,* II, 1931, nr. 1, p. 49-68; II, 1931, nr. 2, p. 35-46.
5. Idem, *Geneza şi evoluția schismei*, în *Ortodoxia*, XI, 1954, nr. 2-3, p. 163-217.

LITURGICA

I. Sfânta Liturghie

- prezentare istorică
- rânduiala
- interpretarea teologico - simbolică

II. Sfintele Taine

- prezentare istorică
- rânduială
- interpretare

III. Ierurgiile în viața credincioşilor

- ierurgii legate de viață
- ierurgii legate de moarte

BIBLIOGRAFIE:

1.Branişte, pr. prof., dr., Ene, Liturgica specială pentru Institutele Teologice, Buc., 1980
2. Necula, pr. prof. dr., Nicolae, Tadiție şi înnoire în slujirea liturgică, vol. I Galați, 1996, vol. II, Galați 2001

C. DIDACTICA GENERALĂ ŞI METODICA PREDĂRII RELIGIEI

I. Educaţia religioasă, parte componentă a misiunii Bisericii în lume.

II. Religia ca disciplină de învăţământ:

1. Locul şi rolul disciplinei religie la nivelul învăţământului preuniversitar;
2. Curriculum Naţional pentru disciplina Religie. Modele de proiectare: obiective cadru, competenţe cadru, obiective specifice, competenţe specifice predării disciplinei;
3. Corelarea obiectivelor predării-învăţării cu experienţa religioasă, culturală şi de viaţă a elevilor, în funcţie de particularităţile de vârstă şi de orientarea lor şcolară şi profesională; Taxonomia obiectivelor educaţionale. Operaţionalizarea obiectivelor;
4. Formarea competenţelor de gândire, analiză, argumentare şi comunicare flexibilă; raportul dintre asimilarea cunoştinţelor şi formarea competenţelor;
5. Predarea-învăţarea religiei în context intra şi interdisciplinar.

III. Principiile didactice generale. Principii didactice speciale pentru predarea religiei:

1. Principiul hristologic;
2. Principiul eclesiologic.

IV. Educaţia religioasă în diferite etape psihogenetice.

V. Proiectare didactică:

1. Proiectare didactică: lectura programei, proiectarea calendaristică, proiectarea lecţiei;
2. Programa şcolară: structura programei şcolare, utilizarea programei în proiectarea şi realizarea activităţilor didactice, manualele şi bibliografia;
3. Strategii, metode şi procedee didactice folosite în predarea religiei;
4. Tipuri de lecţie şi forme de activitate specifice în predarea religiei;
5. Mijloace de învăţământ specifice religiei şi modalităţi de integrare a acestora în cadrul activităţilor didactice;

5\. Modalităţi de integrare în lecţie a activităţilor individuale şi de grup.

VI. Evaluarea ca factor de reglare şi optimizare a educaţiei religioase:

1. Principiile, obiectivele şi funcţiile evaluării în educaţia religioasă;
2. Tipuri de itemi de evaluare şi tehnici de evaluare specifice religiei;
3. Metode şi instrumente complementare de evaluare;
4. Autoevaluarea şi valorificarea ei în cadrul educaţiei religioase;
5. Rolul şi importanţa evaluării în:
   - educarea capacităţii de autoapreciere ;
   - prevenirea eşecului şcolar;
   - stimularea performanţei şcolare;
   - dezvoltarea personalităţii elevilor.
6. Modalităţi de elaborare a probelor de evaluare şi a itemilor.

VII. Profilul profesorului de religie. Rolul modelelor în educaţie. Dinamica relaţiei profesor-elev în cadrul educaţiei religioase. Consilierea duhovnicească în cadrul educaţiei religioase.

BIBLIOGRAFIE:

1. BANCILĂ, Vasile, *Inițierea religioasă a copilului*, Editura Anastasia, 1996
2. CUCOŞ, Constantin, *Educația religioasă. Repere teoretice şi metodice*, Polirom, Iaşi, 1999
3. CUCOS, Constantin - *Pedagogie*, Editura Polirom, Iaşi, 2002
4. GORDON, Vasile, *Învățământul religios românesc la cumpăna dintre milenii. Repere ale unui scurt excurs istorico-pedagogic*, Ortodoxia, nr. 3-4, 2000
5. IONESCU, M.; RADU, I. *Didactica modernă*, Editura Dacia, 1995
6. PANOSCHI, Mihaela, LIȚOIU, Nicoleta, Pr. IORDĂCHESCU, Nicolae, *Ghid de evaluare, Religie*, Aramis, Bucureşti,2001
7. STOICA, Adrian (coord.), *Evaluarea curentă şi examenele, Ghid pentru profesori*, SNEE, Editura Prognosis, Bucureşti, 2001
8. STOICA, Adrian, *Evaluarea progresului şcolar. De la teorie la practică*. Editura Humanitas Educațional, Bucureşti, 2003
9. ŞEBU, Sebastian, OPRIŞ Dorin, Opriş Monica, *Metodica predării religiei*, Reîntregirea, Alba Iulia, 2000
10. CERGHIT, Ioan, *Metode de învățământ*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1980
11. NICOLA, Ioan, *Pedagogie*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1992
12. NEACSU, I., *Metode şi tehnici de învățare eficientă*, Editura Militară, Bucureşti, 1990
13. LANDSHERRE, G., *Evaluarea continuă a elevilor şi examenele*, EDP, Bucureşti, 1975
14. ŞCHIOPU, U., *Psihologia vârstelor*, EDP, Bucureşti, 1981
15. TIMIŞ Vasile, *Evaluarea ca factor de reglare şi optimizare a educației religioase*, Renaşterea, Cluj- Napoca, 2003
16. TIMIŞ, Vasile, Religia în şcoală. Valențe eclesiologice, educaționale şi sociale, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2004

Subiecte titularizare – 2004 –

Proba scrisă la: Religie, Biserica Ortodoxă

Varianta nr. 1

- Toate subiectele sunt obligatorii. Se acordă 10 puncte din oficiu.
- Timpul efectiv de lucru este de 4 ore.

SUBIECTUL I

I. A. Răspândirea creştinismului a întâmpinat, de-a lungul istoriei sale, încă de la început, numeroase greutăţi şi persecuţii.

Pornind de la afirmaţia de mai sus, prezentaţi, pe scurt, cauzele generale ale persecuţiilor creştinilor, răspunzând la următoarele cerinţe:

1. Precizaţi principalele cauze religioase ale persecuţiilor creştinilor.
2. Enumeraţi cauzele politice care au determinat persecuţiile creştinilor.
3. Explicaţi de ce *"cultul împăratului"* a fost una dintre cauzele persecuţiilor.
4. Explicaţi principalele cauze moral-sociale ale persecuţiilor. **10 puncte**

I. B. *"Şi acum rămân acestea trei: credinţa, nădejdea şi dragostea. Iar mai mare dintre acestea este dragostea".* (I Corinteni 13, 13)

Pornind de la textul de mai sus, răspundeţi la următoarele cerinţe:

1. Definiţi virtutea teologică: *iubirea*.
2. Descrieţi *iubirea* ca virtute teologică.
3. Argumentaţi necesitatea, însuşirile şi roadele *iubirii* creştine.
4. Prezentaţi păcatele împotriva *iubirii* faţă de Dumnezeu.
5. Precizaţi raportul dintre *iubire* şi celelalte virtuţi teologice. **15 puncte**

SUBIECTUL II

II. A. Redactaţi un text cu tema ***Întreita slujire a Mântuitorului,*** dezvoltând următoarele aspecte:

a. chemarea profetică;
b. slujirea arhierească;
c. demnitatea împărătească. **15 puncte**

II. B. *Realizaţi un text, în care să prezentaţi personalitatea* **Mitropolitului Andrei Şaguna,** *după următorul plan de idei:*

a. vicariatul lui Andrei Şaguna la Sibiu şi recunoaşterea lui ca episcop;
b. activitatea organizatorică-bisericească;
c. atenţia acordată manualelor didactice şi şcolilor. **20 puncte**

SUBIECTUL III

1. Pentru o temă, la alegere, de la disciplina la care susţineţi acest concurs, formulaţi trei obiective operaţionale precizând: comportamentul observabil, condiţiile de realizare / demonstrare a comportamentului şi criteriul de reuşită (tehnica lui R. F. Mager).

9 puncte

2. Elaboraţi, pentru disciplina la care susţineţi acest concurs, o probă de evaluare finală / sumativă, care să conţină:
   a. trei itemi, câte unul, la alegere, dintre următoarele tipuri: *cu alegere duală*; *cu un răspuns scurt*; *întrebare structurată*; *eseu structurat*;
   b. baremul de corectare al probei de evaluare (răspunsul corect pentru fiecare item şi distribuirea punctajului de 100 de puncte, dintre care 10 puncte se acordă din oficiu).

12 puncte

3. Descrieţi, la alegere, una dintre următoarele metode de învăţământ: *conversaţia, demonstraţia, exerciţiul*, prezentând:
   a. definiţia;
   b. caracterizarea metodei;
   c. un exemplu de utilizare a metodei la disciplina de concurs.

9 puncte

BAREM DE CORECTARE ŞI NOTARE: Religie, Biserica Ortodoxă, Varianta 1

SUBIECTUL I – TOTAL 25 PUNCTE
I. A – TOTAL 10 PUNCTE

1. Pentru precizarea corectă şi completă a *principalelor cauze religioase ale persecuţiilor creştinilor,* se acordă **3 puncte;** pentru răspuns parţial corect se acordă **2 puncte;** pentru răspuns incorect sau lipsa acestuia **0 puncte.**
2. Pentru enumerarea corectă şi completă a *cauzelor politice ale persecuţiilor creştinilor,* se acordă **2 puncte;** pentru răspuns parţial corect se acordă **1 punct;** pentru răspuns incorect sau lipsa acestuia **0 puncte.**
3. Pentru explicarea corectă şi completă a *"cultului împăratului"*, se acordă **2 puncte;** pentru răspuns parţial corect se acordă **1 punct;** pentru răspuns incorect sau lipsa acestuia **0 puncte.**
4. Pentru explicarea corectă şi completă a *principalelor cauze moral-sociale ale persecuţiilor creştinilor,* se acordă **3 puncte;** pentru răspuns parţial corect se acordă **2 puncte;** pentru răspuns incorect sau lipsa acestuia **0 puncte.**

I. B – TOTAL 15 PUNCTE

1. Pentru definirea corectă şi completă a *virtuţii teologice iubirea,* se acordă **1 punct;** pentru răspuns incorect sau lipsa acestuia **0 puncte.**
2. Pentru descrierea corectă şi completă a *iubirii ca virtute teologică,* se acordă **2 puncte;** pentru răspuns parţial corect se acordă **1 punct;** pentru răspuns incorect sau lipsa acestuia **0 puncte.**
3. Pentru argumentarea corectă şi completă a *fiecăruia dintre elementele: necesitatea, însuşirile şi roadele iubirii creştine*, se acordă **câte 2 puncte (3 x 2p. = 6p.);** pentru fiecare răspuns parţial corect se acordă **câte 1 punct;** pentru răspuns incorect sau lipsa acestuia **0 puncte.**
4. Pentru prezentarea corectă şi completă a *păcatelor împotriva iubirii faţă de Dumnezeu*, se acordă **2 puncte;** pentru răspuns parţial corect se acordă **1 punct;** pentru răspuns incorect sau lipsa acestuia **0 puncte.**
5. Pentru precizarea corectă şi completă a *raportului dintre iubire, credinţă şi nădejde*, se acordă **4 puncte;** pentru răspuns parţial corect se acordă **2 puncte;** pentru răspuns incorect sau lipsa acestuia **0 puncte.**

SUBIECTUL II – TOTAL 35 PUNCTE
II. A *Întreita slujire a Mântuitorului* **– TOTAL 15 PUNCTE**

a. Pentru prezentarea corectă şi completă a *chemării profetice*, se acordă **5 puncte;** pentru răspuns parţial corect se acordă **3 puncte;** pentru răspuns incorect sau lipsa acestuia **0 puncte.**
b. Pentru prezentarea corectă şi completă a *slujirii arhiereşti*, se acordă **5 puncte;** pentru răspuns parţial corect se acordă **3 puncte;** pentru răspuns incorect sau lipsa acestuia **0 puncte.**
c. Pentru prezentarea corectă şi completă a *demnităţii împărăteşti,* se acordă **5 puncte;** pentru răspuns parţial corect se acordă **3 puncte;** pentru răspuns incorect sau lipsa acestuia **0 puncte.**

II. B *Mitropolitului Andrei Şaguna* **– TOTAL 20 PUNCTE**

a. Pentru prezentarea corectă şi completă a *vicariatului lui Andrei Şaguna la Sibiu şi recunoaşterea lui ca episcop*, se acordă **5 puncte;** pentru răspuns parţial corect se acordă **3 puncte;** pentru răspuns incorect sau lipsa acestuia **0 puncte.**
b. Pentru prezentarea corectă şi completă *a activităţii organizatorice-bisericeşti*, se acordă **7 puncte;** pentru răspuns parţial corect se acordă **4 puncte;** pentru răspuns incorect sau lipsa acestuia **0 puncte.**
c. Pentru prezentarea corectă şi completă a *atenţiei acordată manualelor didactice şi şcolilor*, se acordă **câte 4 puncte (2 x 4p. = 8p.);** pentru fiecare răspuns parţial corect se acordă **cîte 2 puncte;** pentru răspuns incorect sau lipsa acestuia **0 puncte.**

SUBIECTUL III – TOTAL 30 PUNCTE

1. **9 puncte**

Se acordă câte **3 puncte** pentru fiecare obiectiv corect formulat, distribuite astfel:
- **1 punct** pentru specificarea comportamentului observabil;
- **1 punct** pentru precizarea condiţiilor de realizare / demonstrare;
- **1 punct** pentru specificarea criteriului de reuşită.

(3 x 3p. = 9p.)

2. **12 puncte**

a. Se acordă câte **2 puncte** pentru fiecare item corect formulat. **(3 x 2p. = 6p.)**
b. Se acordă **6 puncte** pentru baremul corect formulat, distribuite astfel:
- câte **1 punct** pentru indicarea răspunsului corect pentru fiecare item; **(3 x 1p. = 3p.)**
- câte **1 punct** pentru distribuirea punctajului indicat . **(3 x 1p. = 3p.)**

3. **9 puncte**

a. Se acordă **1 punct** pentru definirea corectă a metodei de învăţământ alese.
b. Se acordă **5 puncte** pentru caracterizarea metodei.
c. Se acordă **3 puncte** pentru prezentarea exemplului de utilizare a metodei la disciplina de concurs.

Total test: 90 de puncte. Se acordă 10 puncte din oficiu. Nota finală se stabileşte prin împărţirea la 10 a punctajului obţinut.

Bibliografie

1. Biblia sau Sfânta Scriptură, tipărită sub îndrumarea şi cu purtarea de grijă a Prea Fericitului Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu aprobarea Sfântului Sinod, editura Institutului Biblic şi de Misiune al BOR, Bucureşti, 1990;
2. Stăniloae, preot prof. dr. Dumitru, Teologia dogmatică ortodoxă, vol. I - III, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 2003;
3. Preot Prof. dr. I. Zăgrean - Teologie Dogmatică – manual pentru Seminariile Teologice, Editura Arhidiecezana, Cluj-Napoca, 1997;
4. . Mihălcescu, Irineu, Teologie Dogmatică, 1958;
5. Breck John, Darul sacru al vieții, Editura Patmos, Cluj, 2001;
6. Arhidiac. Prof. Dr. Ioan Zăgrean, Morala creştină – manual pentru Seminariile Teologice, Ed. Renaşterea, Cluj-Napoca, 2002;
7. Păcurariu, pr. prof. dr. Mircea, Istoria Bisericii Ortodoxe Române, vol. I-III, Bucureşti 1997;
8. Păcurariu, pr. prof. dr. Mircea, Istoria Bisericii Ortodoxe Române, Editura Sofia, Bucureşti, 2000, ediția a V-a.
9. Istoria bisericii universale, manual pentru seminariile teologice;
10. Drâmba Ovidiu, Istoria Culturii şi civilizației, Ed. II, Buc. 1998;
11. Branişte, pr. prof., dr., Ene, Liturgica specială pentru Institutele Teologice, Buc., 1980;
12. CUCOŞ, Constantin, *Educația religioasă. Repere teoretice şi metodice*, Polirom, Iaşi, 1999;
13. CUCOS, Constantin - *Pedagogie*, Editura Polirom, Iaşi, 2002;
14. STOICA, Adrian (coord.), *Evaluarea curentă şi examenele, Ghid pentru profesori*, SNEE, Editura Prognosis, Bucureşti, 2001;
15. ŞEBU, Sebastian, OPRIŞ Dorin, Opriş Monica, *Metodica predării religiei*, Reîntregirea, Alba Iulia, 2000;
16. CERGHIT, Ioan, *Metode de învățământ*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1980

I.S.B.N. : 973-0-03968-2